Statistiken inom livsmedelssektorn

– förslag till förändringar

Ur KB:s samlingar
Digitaliserad år 2014

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

SOU 1991:99

Betänkande av utredningen om utredning av statistikbehovet inom livsmedelssektorn

Statistiken inom livsmedelssektorn

– förslag till förändringar

SOU 1991:99

Betänkande av utredningen om utredning av statistikbehovet inom livsmedelssektorn

Ref KB Oc

33

Statens offentliga utredningar
1991:99
Jordbruksdepartementet

Statistiken inom livsmedelssektorn

– förslag till förändringar

Livsmedelsstatistikutredningen

Betänkande av utredningen om utredning
av statistikbehovet inom livsmedelssektorn
Stockholm 1991

SOU och Ds kan köpas från Allmänna Förlaget, som också på uppdrag av regeringskansliets förvaltningskontor ombesörjer remissutsändningar av dessa publikationer.

Adress: Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 Stockholm
Tel 08/739 96 30
Telefax: 08/739 95 48

Publikationerna kan också köpas i Informationsbokhandeln, Malmtorgsgatan 5, Stockholm.

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1991

ISBN 91-38-10924-7
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet

Genom beslut den 15 februari 1990 bemyndigade regeringen chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att utreda statistikbehovet inom livsmedelssektorn.

Med stöd av detta bemyndigande förordnades den 15 februari 1990 direktören Kristina Granlund som särskild utredare.

Som sakkunniga förordnades fr.o.m. den 23 maj 1990 avdelningschefen Hans Andersson, avdelningschefen Frithiof Billström, avdelningschefen Erik Brasch samt agr. lic. Gunnar Larsson. Fr.o.m. den 1 september 1991 entledigades Erik Brasch från uppdraget.

Som experter förordnades fr.o.m. den 23 maj 1990 universitetslektorn Hans Andersson, avdelningsdirektören Jan Ingemansson, avdelningsdirektören Bengt Rundqvist, byråchefen Eje Sandqvist, agronomen Bengt Sjöholm, byråchefen Margareta Sylvan-Johnson, utredaren Neil Wikström samt statistikchefen Bernt Wilson. Fr.o.m. den 1 september 1991 entledigades Eje Sandqvist från uppdraget och i stället förordnades statistikchefen Maria Nauwelaerts de Agé som expert.

Fr.o.m. den 23 maj 1990 förordnades som sekreterare avdelningsdirektören Per Persson och som biträdande sekreterare departementssekreteraren Christina Göransson och avdelningsdirektören Rolf Selander.

Utredningen, som har antagit namnet livsmedelsstatistikutredningen, överlämnar härmed sitt slutbetänkande "Statistiken inom livsmedelssektorn – förslag till förändringar". Uppdraget är härmed slutfört.

Särskilda yttranden har lämnats av de sakkunniga Frithiof Billström och Gunnar Larsson.

Stockholm i november 1991

Kristina Granlund

/Per Persson
Christina Göransson
Rolf Selander

Vissa förkortningar

A-index	avräkningsprisindex
AKU	SCBs arbetskraftsundersökning
BNP	bruttonationalprodukt
CFAR	centrala företags- och arbetsställeregistret
DU	SCBs deklarationsundersökning
ECE	Economic Commission for Europe
EES	European Economic Space
EFTA	European Free Trade Association
EG	Europeiska Gemenskapen
FAO	Food and Agriculture Organisation
GATT	General Agreement on tariffs and trade
HINK	SCBs inkomstfördelningsundersökning
HUI	handelns utredningsinstitut
HUL	Hushållens utgifter
HULK	SCBs och livsmedelsverkets undersökning om hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor
HUT	SCBs undersökning av hushållens utgifter
IoF	SCBs inkomst- och förmögenhetsundersökning
JAK	SCBs undersökning om jordbrukets arbetskraft
KPI	konsumentprisindex
LBR	SCBs lantbruksregister
LES	livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden
LMU	Livsmedelsutredningen SOU 1987:44
LRF	Lantbrukarnas riksförbund
LRFk	LRF-konsult
NR	nationalräkenskaperna
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Develepment
OS	objektiva skördeuppskattningar
PM-index	produktionsmedelsprisindex
PPI	producentprisindex
SCB	statistiska centralbyrån
SJV	statens jordbruksverk
SLV	statens livsmedelsverk
SMR	Svenska Mejeriers Riksförening
SNI	Svensk näringsgrensindelning
SNV	statens naturvårdsverk
SOU	statens offentliga utredningar
SPK	statens pris- och konkurrensverk
Årsys	SCBs årliga regionala sysselsättningsstatisyik

Innehåll

Sid

Sammanfattning 11

Del I Utredningens direktiv m.m. samt internationella krav på statistik

1 Utredningens direktiv och delbetänkandet hösten 1990 29

2 Allmän uppläggning av arbetet efter delbetänkandet 31

3 Internationella krav på livsmedelsstatistiken 33

3.1 Inledning 33

3.2 Allmänt om EGs statistik 33

3.3 Vissa jämförelser mellan Sveriges och EGs statistik 34

3.4 Vissa jämförelser mellan de nordiska ländernas statistik 36

Del II Statistik över jordbruket och trädgårdsnäringen

4 Utgångspunkter för bedömning av statistikbehoven 39

4.1 Inledning 39

4.2 Basstatistik-målinriktad statistik 39

Sid

5 Behov av basstatistik inom områdena jordbruk och trädgård 41

5.1 Inledning 41

5.2 Basstatistik för jordbruk 41
5.2.1 Behov för nationalräkenskaper och långtidsutredningar 41
5.2.2 Behov för regeringskansliet/riksdagen 43
5.2.3 Behov för näringspolitiska förhandlingar 43
5.2.4 Behov för internationella organ 43
5.2.5 Behov för allmän information 47
5.2.6 Forskning och utbildning 47

5.3 Trädgård 47

6 Behov av målinriktad statistik för jordbruk 49

6.1 Inledning 49

6.2 Behov för uppföljning av den livsmedelspolitiska reformens effekter för jordbruket 50
6.2.1 Ekonomisk statistik 51
6.2.2 Prisstatistik 53
6.2.3 Produktionsstatistik 54
6.2.4 Strukturstatistik 55
6.2.5 Statistik över produktionsmedel 56

6.3 Behov för stödområdesstudier för jordbruket i norra Sverige 56

6.4 Behov för administration 58
6.4.1 Statens jordbruksverks behov 58
6.4.2 Regionala och lokala myndigheters behov 59

6.5 Behov för beredskapsplanläggning 60

6.6 Behov för landskapsvård och miljöskydd 60
6.6.1 Landskapsvård 60
6.6.2 Miljöskydd 62
6.6.3 Djurskydd 63

6.7 Behov för skördeskadeskyddet 63

Sid

7 Sammanfattande behovsanalys och möjliga tillvägagångssätt för att ta fram statistik för primärledet 65

7.1 Inledning 65

7.2 Strukturstatistik/registeruppgifter för jordbruket 66
7.2.1 Sammanfattning av behoven 66
7.2.2 Metoder för att ta fram strukturstatistik/registeruppgifter för jordbruket 66
7.2.3 Metodernas behovstäckning 75

7.3 Produktionsstatistik för jordbruket 78
7.3.1 Sammanfattning av behoven 78
7.3.2 Metoder att ta fram skördestatistik 80
7.3.3 Sammanfattande bedömning av metodernas användbarhet 87

7.4 Ekonomisk statistik utom prisstatistik för jordbruket 88
7.4.1 Sammanfattning av behoven 88
7.4.2 Grunder för nuvarande mikroekonomiska undersökningar 89
7.4.3 Tillvägagångssätt för att täcka EG-kraven 92
7.4.4 Tillvägagångssätt för att följa upp reformens effekter 93
7.4.5 Tillvägagångssätt för att erhålla underlag för stödområdesstudier 96
7.4.6 Underlag för forskning och utbildning 97

7.5 Prisstatistik 97

7.6 Övrig statistik 98
7.6.1 Sysselsättning 98
7.6.2 Investeringar 99
7.6.3 Kalk, gödsel och bekämpningsmedel 99
7.6.4 Övriga produktionsmedel 100

7.7 Trädgård 100

Sid

8 Överväganden och förslag 103

8.1 Jordbruk 103
8.1.1 Strukturstatistik/registeruppgifter 103
8.1.2 Produktionsstatistik 106
8.1.3 Ekonomisk statistik utom prisstatistik 107
8.1.4 Prisstatistik 109
8.1.5 Övrig statistik 109

8.2 Trädgård 112

Del III Statistik över livsmedelsindustrin, livsmedelshandeln och konsumtionen

9 Inledning 115

10 Nuvarande statistikproduktion 117

10.1 Livsmedelsindustrin 117
10.1.1 Industristatistiken 117
10.1.2 Finansstatistiken 118
10.1.3 Statistik över prisutvecklingen i industriledet 118

10.2 Livsmedelshandeln 120
10.2.1 SCBs inrikeshandelsstatistik 120
10.2.2 SCBs utrikeshandelsstatistik 121
10.2.3 Prisutvecklingen i livsmedelshandeln 122
10.2.4 HUI och HFI 124
10.2.5 Övrigt 124

10.3 Köpkraftspariteter, prisnivåindex 124
10.3.1 Allmänt om det internationella projektet med köpkraftspariteter 124
10.3.2 Vad är en köpkraftsparitet - 1985 års undersökning 126

10.4 Centrala företags- och arbetsställeregistret 129

10.5 Livsmedelskonsumtionen m.m. 130
10.5.1 Jordbruksverkets konsumtionsstatistik och statistik över näringsintag 130
10.5.2 Hushållens utgifter och kostvanor 131

10.5.3 Matkvalitet m.m. 132

Sid

11 Utgångspunkter för utredningen 133

11.1 Direktiven 133

11.2 Det livsmedelspolitiska beslutet 133

11.3 Påtalade brister i nuvarande statistik 134

11.4 Bas- och målinriktad statistik 135

11.5 EGs krav 137

12 Överväganden och förslag 139

12.1 Internationella prisjämförelser 139

12.2 Prisutvecklingen 141

12.3 KPI - extraprisproblematiken m.m. 143

12.4 Livsmedelshandeln 145

12.5 Livsmedelsindustri 147

12.6 Särskilda konsumtionsundersökningar 149

12.7 En samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn 151

Del IV Sammanställning av förslagens kostnadskonsekvenser m.m.

13. Sammanställning av förslagens kostnadskonsekvenser 155

13.1 Jordbruk 155

13.2 Trädgård 159

13.3 Livsmedelsindustri och handel samt konsumtion 159

Sid

14 Styrningen av den statliga statistiken inom livsmedelssektorn 161

Sammanfattning

1 Inledning

Våren 1990 fick jag som ensamutredare i uppdrag att se över statistikbehovet inom livsmedelssektorn. I enlighet med direktiven lämnade jag ett delbetänkande under hösten 1990. Detta delbetänkande ("Statistikbehovet inom livsmedelssektorn – vissa förslag till förändringar på kort sikt", SOU 1990:99) innehöll en kartläggning över nuvarande statistikproduktion samt en genomgång av statistikbehoven på kort sikt. Jag lämnade också förslag till begränsade neddragningar av jordbruksstatistiken för det närmaste budgetåret.

Efter avrapporteringen i delbetänkandet har jag ytterligare analyserat statistikbehoven med utgångspunkt från både ett kort- och långsiktigt perspektiv. Jag har gjort en delvis ny indelning av statistikbehoven som i stort ansluter till den grundsyn på behoven man arbetar efter i utredningen om den statliga statistikens styrning, finansiering och samordning m.m. (dir. 1990:68). En indelning har härvid gjorts i basstatistikbehov och vad jag benämnt målinriktade statistikbehov.

Med basstatistik avser jag sådan statistik som krävs för att tillgodose behoven inom följande områden:

- nationalräkenskaper (NR) och långtidsutredningar
- regeringskansliet/riksdagen
- näringspolitiska förhandlingar
- internationella organ (vari även beaktas kommande EG-krav)
- allmän information
- forskning och utbildning.

Med målinriktad statistik avser jag sådan statistik som krävs för att tillgodose behoven inom följande områden:

- för att följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter
- för administrativa verksamheter (i samband med bl.a. direktstöd till jordbrukare)
- för beredskapsplanläggning
- för landskapsvård och miljöskydd samt djurskydd
- för stödområdesstudier avseende norra Sverige.

2 Jordbruk och trädgård

2.1 Genomgång av behoven

För att närmare kunna bedöma vilken omfattning på statistiken som krävs har jag för jordbruk och trädgård gjort en detaljerad genomgång av statistikbehoven inom resp. behovsområde.

Det är endast de samhällsmotiverade behoven som jag tagit fasta på i behovsgenomgången. Specifika statistikbehov för t.ex. näringen får bekostas av denna och har därför inte tagits in i bedömningen.

Ett resultat av den behovsområdesvisa genomgången har varit att jag kunnat skapa mig en totalbild av hur behoven ser ut inom olika statistikområden enligt följande indelning:

- strukturstatistik/registeruppgifter
- produktionsstatstik
- ekonomisk statistik
- övrig statistik.

I det följande redovisar jag resultaten av min genomgång av behovet av jordbruks- och trädgårdsstatistik med uppdelning på nu redovisade statistikområden.

Registeruppgifter över aktiva jordbrukare behövs för viss administrativ användning samt för urvalsundersökningar. För det senare behovet är det inte nödvändigt att ha tillgång till årligen uppdaterade registeruppgifter. För administrativa behov kan detta dock vara nödvändigt för vissa typer av stödutbetalningar m.m. För trädgårdsföretag är registeruppgifter på kort sikt inte aktuella för administrativ användning.

Strukturstatistik är viktig att ha tillgång till för praktiskt taget samtliga upptagna behovsområden. Skillnader finns dock i fråga om behov av geografisk indelning. För t.ex. NR och internationell rapportering är det tillräckligt med rikssiffror eller riksområdessiffror. För flertalet övriga behov är det önskvärt att ha tillgång till en finare geografisk indelning t.ex. län. För att belysa vissa landskapsvårdsfrågor är det önskvärt att åtminstone intermittent ha tillgång till siffror på så låg regional nivå som församlingsnivå. För skördeskadeskyddet har jag inte gjort någon detaljanalys eftersom jag anser att detta behov bör tillgodoses av branschen. För närvarande används vissa strukturdata på den regionala nivåns skördeområde.

Även **produktionsstatistik** behövs för praktiskt taget samtliga behovsområden. Större delen av behoven täcks genom uppgifter från

företag och organisationer. Jag har inte närmare analyserat behovsbilden för denna del utan allmänt konstaterat att dessa uppgifter även kommer att behövas framöver. Efter kontakter med branschföreträdare har jag bedömt möjligheterna att få in uppgifter från företag och organisationer under de närmaste åren som goda och något behov av att gå in på denna statistik har jag därför inte bedömt finnas.

Den produktionsstatistik som inte tas fram med hjälp av uppgifter från företag och organisationer utgörs i huvudsak av skördestatistik. Behov av sådan statistik finns för flera viktiga behovsområden bl.a. för att täcka kommande EG-krav. Det är tillräckligt att ha tillgång till siffror för riket, riksområden och län för att täcka dessa behov utom för skördeskadeskyddets behov och viss administrativ användning (arealutbetalningar) där siffror på längre regional nivå kan krävas.

Två övergripande behov kan urskiljas inom området **ekonomisk statistik** nämligen behov av underlag för s.k. sektorkalkyler (jordbrukssektorns samlade inkomster och utgifter) och behov av underlag för företagsekonomiska kalkyler samt i anknytning till detta beräkning av jordbrukarfamiljernas inkomstutveckling.

För sektorkalkylerna begränsar sig behovet av ekonomisk statistik till prisstatistik. Volymunderlag för olika inkomst- och kostnadsposter hämtas från annat håll (i huvudsak från produktionsstatistik grundad på uppgifter från företag och organisationer).

Behov av underlag för företagsekonomiska kalkyler och beräkning av jordbrukarhushållens inkomster hänför sig till följande behovsområden:

- internationella organ (vari även beaktas kommande EG-krav)
- forskning och utbildning
- för att följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter
- stödområdesstudier avseende norra Sverige.

För samtliga av de nu uppräknade behovsområdena krävs någon form av statistik grundad på bokföringsundersökning eller annan undersökning där ekonomiska uppgifter insamlas från enskilda jordbruksföretag eller jordbrukarhushåll. Kraven på statistik kan skilja sig från behovsområde till behovsområde. EG ställer krav på någon form av bokföringsundersökning. Styrande för utformningen av ekonomisk statistik är enligt min bedömning dels behov av statistik för att följa den livsmedelspolitiska reformens effekter, dels EGs krav.

För både sektorkalkyler och företagsekonomiska kalkyler är det viktigt att ha tillgång till en omfattande prisstatistik. Denna statistik har också ett egenvärde för uppföljning av reformen.

Inom det område som jag i utredningen benämnt **övrig statistik** finns behov av statistik över sysselsättning, investeringar samt förbrukning av förnödenheter m.m. Jag bedömer att övrig statistik i första hand behövs för NR-beräkningar, uppföljning av reformens effekter samt EG-behoven. Någon närmare analys har inte gjorts av behoven av statistik över jordbrukets insatsvaror. Denna statistik bedömer jag i framtiden liksom i dag vara möjlig att få fram genom uppgifter från företag och organisationer till låga produktionskostnader.

Ett viktigt behovsområde som inte tillgodoses genom uppgifter från företag och organisationer är miljöskyddets behov av statistik över förbrukning per hektar av gödsel- och bekämpningsmedel.

Behov av sysselsättningsstatistik har jag helt hänfört till en del av statistikbehoven för uppföljning av reformens effekter. På längre sikt kommer sannolikt också EG att ställa krav på sådan statistik.

2.2 Alternativa metoder att ta fram statistik

Parallellt med genomgången av behoven har jag studerat alternativa metoder för att få fram statistik inom de viktiga statistikområdena strukturstatistik/registeruppgifter och skördeuppskattningar. Nuvarande kostnad för att ta fram statistik inom dessa områden uppgick för senaste budgetåret till ca 35 milj.kr. vilket motsvarade mer än 70 % av SCBs totala budget för jordbruksstatistiken (i vilken även trädgård ingår) detta år.

För statistikområden ekonomisk statistik och övrig statistik har jag inte funnit det motiverat att studera andra metoder än vad som i dag tillämpas. Jag har här valt att se på vilka förändringar av nuvarande undersökningar som är lämpliga att göra mot bakgrund av min behovsinventering.

Inom området **strukturstatistik/registeruppgifter** har jag studerat dels olika begränsningar av nuvarande lantbruksregister (LBR), dels intermittenta undersökningar baserade på uppgifter från fastighetstaxeringen. Översiktligt har jag också berört en metod som utgår från att man utnyttjar administrativa registeruppgifter som

upprättas för t.ex. stödutbetalningar samt en metod som utgår från branschföretagens leverantörsregister.

Sammantaget konstaterar jag att metoder som bygger på nuvarande LBR-teknik är relativt dyra men ger en hög behovstäckning. Förutom för statistiska ändamål är metoderna användbara också för flera typer av stödutbetalningar om kompletteringar görs med någon form av uppgiftskontroll. Som mest går det att spara ca 5 milj.kr. per år jömfört med nuvarande LBR (som under det senaste budgetåret kostade ca 15 milj.kr.) om någon förenklad form av LBR tillämpas. För att täcka EG-kraven måste speciella djurräkningar göras flera gånger per år. I nuvarande LBR görs inte detta och inte heller i de metoder som utretts och som bygger på LBR-teknik. Jag har räknat med att sådana djurräkningar skulle kosta ca 2 milj.kr. att genomföra vilket således tillkommer i de alternativ som studerats.

Den ena av metoderna som grundar sig på fastighetstaxeringsuppgifter har jag helt anpassat till EGs krav, vilket innebär att totalräkningar skall genomföras lägst vart tionde år och urvalsundersökningar vartannat år för åren däremellan. Kostnaden för denna metod har jag uppskattat till 6–7 milj.kr. per år i genomsnitt. Till detta kommer kostnaden för särskilda djurräkningar med ca 2 milj.kr. Metoden har stora begränsningar vid administrativ användning.

Den andra metoden bygger på en urvalsundersökning med fastighetstaxeringsregistret som bas. Metoden är resurssnål men har låg behovstäckning. Den är dock tillräcklig för att uppfylla NR-behovet.

Övriga metoder för strukturstatistik måste utredas vidare innan det går att bedöma deras användbarhet.

När det gäller **skördeuppskattningar** har jag i tre metoder utrett neddragningar av nuvarande metod, objektiva skördeuppskattningar (OS). I den ena av dessa metoder har jag begränsat skördeuppskattningarna till enbart spannmål. Kostnadsbesparingarna uppgår då till ca 3 milj.kr. per år i förhållande till nuvarande kostnad för OS, 19 milj.kr. per år. I den andra metoden har jag begränsat den regionala redovisningen till endast riksområden vilket innebär kostnadsbesparingar med 6–7 milj.kr. per år. Den tredje metoden bygger på att OS genomförs i samma omfattning som nu men endast vart 3–4 år. Några kostnadsberäkningar har inte gjorts av denna metod som har stora arbetsmässiga nackdelar.

Utöver modifieringar av OS har jag också studerat en metod som bygger på att skördeuppgifter inhämtas från jordbrukarna själva (den s.k. danska metoden). Kostnaden för en sådan undersökning har jag

uppskattat till ca 2 milj.kr. om den utformas med samma grödtäckning och geografisk täckning som OS. Det är på nuvarande stadium inte klarlagt vilken kvalitet som går att uppnå med den danska metoden. En provstudie genomförs för närvarande i livsmedelsekonomiska samarbetsnämndens (LES) regi vilken kommer att utvärderas under vintern.

I övrigt har jag studerat en metod som bygger på att skördeuppskattningar görs genom fältbesiktningar (s.k. visuell metod) samt en väderleksbaserad metod som tidigare använts för prognoser. Den senare metoden kan inte användas som fristående metod utan utgör endast ett prognosinstrument. Den visuella metoden har jag bedömt ge relativt osäkra resultat och har därför inte utretts närmare.

När det gäller **ekonomisk statistik** har jag utgått från SCBs nuvarande ekonomiska undersökningar, nämligen den jordbruksekonomiska undersökningen (JEU), deklarationsundersökningen (DU) samt Inkomst- och förmögenhetsundersökningen (IoF). Jag har inte funnit det motiverat att utreda alternativ till dessa undersökningar utan endast bedömt hur de bör modifieras för att svara mot de behov som finns. I första hand har jag här beaktat behovet för uppföljning av reformens effekter, EG samt stödområdesstudier. Utöver statistiska centralbyråns (SCB) undersökningar har jag även studerat möjligheterna att använda LRF-konsults (LFRk) resultatanalyser för att tillgodose behoven. Detta material tas fram av LRFk som en form av kundservice och är genom publicering även tillgängligt för bl.a. myndigheter och organisationer.

När det gäller EG-behovet har jag inte mer än översiktligt kunnat bedöma hur de ekonomiska undersökningarna bör utformas för att tillgodose detta behov. Allmänt sett har jag bedömt det som otillräckligt att enbart lita till LRFks resultatanalyser. En form av bokföringsundersökning av den typ JEU representerar har jag därför sett som nödvändig att genomföra. Nuvarande utformning av JEU täcker dock inte EGs krav. Bl.a. måste sannolikt JEU-populationen utvidgas. Under perioden fram till ett medlemskap bör JEU åtminstone i begränsad form finnas kvar för att bibehålla den kunskap som finns uppbyggd kring undersökningen.

För uppföljning av reformens effekter är det svårt att exakt ange vilken form av ekonomisk statistik som kan bedömas som tillräcklig. Jag har här valt att arbeta med tre alternativ. I det från resurssynpunkt lägsta alternativet används endast LRFks material för att studera lönsamhetsförändringar och IoF för att studera

förändringar i jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar. Kostnaden för detta alternativ torde understiga 0,5 milj.kr. I medelalternativet studeras både den företagsekonomiska lönsamheten och jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar genom att JEU bibehålls med vissa inskränkningar (för bl.a. arbetskraftsdelen) och DU fortsätter att genomföras men begränsas till JEUs företagsgrupper (utom vad avser riksområde tre). Kostnaden för detta alternativ har jag beräknat till ca 4,5 milj.kr. I det tredje alternativet utgår jag från att både DU och JEU genomförs som hittills. Vissa nedbantningar av JEU skall dock göras på samma sätt som i alternativ 2. Stödområdena skall dessutom undantas. Kostnaden för alternativ 3 har jag beräknat till ca 6,5 milj.kr.

Ett lämpligt förfarande för att studera den faktiska lönsamheten och jordbrukarnas hushållsinkomster för stödområdena i norra Sverige har jag bedömt vara att bibehålla JEU och DU (eventuellt något utvidgad) för dessa områden. Frågan om behov finns av sådant underlag förutsätter jag att den sittande s.k. Norrlandsgruppen tar ställning till.

Inom området **övrig statistik** har jag särskilt uppmärksammat att nya etoder bör utarbetas för att undersöka gödsel- och bekämpningsmedelsanvändningen om den nuvarande OS-metoden för skördeuppskattningar ersätts av annan metod. För närvarande finns en koppling mellan OS och undersökningen om gödsel- och bekämpningsmedelsanvändningen. Kostnaderna för dessa har grovt uppskattats, vilket jag återkommer till i det följande.

När det gäller sysselsättningsundersökningar har jag inte sett det som aktuellt att gå över till annan metod än vad som hittills tillämpats. Behovet av sysselsättningsundersökningar har jag som tidigare redovisat bedömt som mycket begränsat under de närmaste åren. På längre sikt kan EG komma att ställa krav på sådana.

På trädgårdsområdet har jag inte studerat andra metoder än de som fortlöpande tillämpas av SCB (de s.k. trädgårdsräkningarna och trädgårdsinventeringarna).

2.3 Överväganden och förslag

I mina överväganden och förslag har jag inom området strukturstatistik/registeruppgifter sett det som lämpligt och möjligt att minska kostnaderna för den rena statistikproduktionen till ca 10 milj.kr. De

administrativa behoven har inte beaktats i detta belopp. Mot bakgrund av den osäkerhet som för närvarande råder angående behovet av administrativa register och vilka samordningsvinster m.m. som kan åstadkommas mellan sådana register och strukturundersökningar föreslår jag vidare att utredning på området görs. I avvaktan på resultatet från en sådan utredning bör LBR i sin nuvarande utformning bibehållas för åren 1992 och 1993.

När det gäller skördestatistik föreslår jag att den s.k. danska metoden skall vidareutvecklas med sikte på att ersätta nuvarande OS fr.o.m. 1994 års uppskattning. För år 1992 skall nuvarande OS genomföras som tidigare och för år 1993 föreslår jag att en begränsad OS genomförs vilket medför en kostnadssänkning med 6–7 milj. kr. detta år. Den danska metoden har jag kostnadsberäknat till ca 2 milj. kr.

För att följa den livsmedelspolitiska reformens effekter föreslår jag på den ekonomiska statistikens område att resultat tas fram i DU t.o.m. inkomståret 1992 för i stort sett de företagsgrupper som nu ingår i JEU, vilket innebär en begränsning av nuvarande DU. Jag föreslår vidare att JEU genomförs t.o.m. år 1992 på i stort sett samma sätt som tidigare men med vissa begränsningar (bl.a. slopas arbetskraftsdelen). För stödområdena i norra Sverige bör DU och JEU finnas kvar så länge behov finns av faktiska ekonomiska uppgifter för stödområdena. Kostnaden för DU totalt beräknar jag kommer att uppgå till 2,4 milj.kr. per år för budgetåren 1992/93 och 1993/94 efter föreslagna förändringar. Motsvarande kostnader för JEU har jag beräknat till ca 4 milj.kr. resp. 3,5 milj.kr.

För att studera jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar under reformperioden föreslår jag att IoF genomförs i samma omfattning som tidigare vad avser jordbrukardelen. Kostnaden för detta har jag beräknat til 0,3 milj.kr vardera budgetåren 1992/93 och 1993/94.

För att möta kommande EG-krav bedömer jag att fördjupade studier behöver göras över vilka krav som kommer att ställas på den svenska lantbruksekonomiska statistiken vid ett medlemskap. Den anpassning som jag nu kan bedöma behöver ske bör påverka den ekonomiska statistikens utformning fr.o.m. budgetåret 1994/95.

Jag föreslår att prisstatistiken bibehålls i samma omfattning som tidigare.

Jag föreslår att en fristående gödselmedelsundersökning görs år 1995 under förutsättning at den s.k. danska metoden för skördeupp-

skattningar då har börjat användas. Motsvarande undersökningar för bekämpningsmedel bör genomföras åren 1994 och 1996. På längre sikt bedömer jag det som möjligt att genomföra undersökningar över gödsel- och bekämpningsmedel med längre intermittens (vart 3–5 år). Under åren 1992 och 1993 bör undersökningarna göras som tidigare i anslutning till OS.

Jag föreslår att en uppföljning av LES pågående studie över kombinationssysselsättningar genomförs budgetåret 1993/94 avseende år 1993. Mitt förslag förutsätter att den pågående studien visar sig ge tillförlitliga resultat.

De kostnadsmässiga konsekvenserna av mina förslag sammanställs i en tabell i kap. 13 i detta betänkande.

3 Livsmedelsindustri, -handel och konsumtion

3.1 Inledning

I delbetänkandet som jag överlämnade till regeringen i fjol lämnades inga förslag rörande livsmedelsindustrin, -handeln eller -konsumtionen. I delbetänkandet redovisades en första kartläggning av befintlig statistik på området samt pekades på vissa brister i denna statistik. Behovet av särskild statistik över de senare leden i livsmedelskedjan underströks och motiverades emellertid. Jag bad dock att efter ytterligare kartläggning och analys av statistikbehoven få återkomma i slutbetänkandet med förslag till önskvärda förändringar.

I det forsatta utredningsarbetet efter delbetänkandet har jag således, med utgångspunkt från de brister i statistiken som redan i delbetänkandet kunde konstateras, dels lagt ner arbete på att komplettera den kartläggning som redovisades i delbetänkandet, dels genom ytterligare kontakter med sakkunniga, experter och olika användare försökt att identifiera behoven och nödvändiga förändringar/kompletteringar av statistikproduktionen.

Statistiken rörande de senare leden i livsmedelskedjan är av något annorlunda karaktär än den för jordbruket. När det gäller jordbruksstatistik finns flera statistikprodukter som syftar till att enbart belysa jordbruket ur en eller annan synvinkel. Denna statistik har till stor del tillkommit som ett resultat av krav på underlag till följd av den förda jordbrukspolitiken. När det gäller statistik över de senare leden finns det däremot i stort sett ingen statistik som enbart syftar till att belysa

livsmedelsindustrin eller -handeln. Uppgifter om livsmedelsindustrin m.m. erhålles i stället från större statistikprodukter som industri-, finans- och konsumentprisstatistiken. I dessa statistikprodukter ingår t.ex. uppgifter om livsmedelsindustrin och -handeln och matprisutvecklingen som en del.

Detta förhållande har inneburit att jag ansett det ligga utanför denna utrednings uppgift att föreslå förändringar som omfattar t.ex. hela industristatistiken eftersom det skulle få konsekvenser för uppgiftsinsamling, resultat m.m. för hela området. Jag har emellertid noga undersökt de brister som påtalats och i vissa fall föreslår jag kompletterande undersökningar. I andra fall anser jag emellertid att eventuella problem i möjligaste mån bör försöka lösas genom nära kontakter mellan SCB och berörda myndigheter eller genom särskild utredning.

Mot bakgrund härav är upplägget av den del i betänkandet som berör livsmedelsindustrin, -handeln och konsumtionen något annorlunda jämfört med den delen som rör jordbruket, såväl vad gäller angreppssätt som på vilket sätt analys och förslag redovisas.

3.2 Överväganden och förslag

Mina utgångspunkter vid bedömningen av statistikbehoven och förslag till åtgärder avseende de senare leden har varit direktiven till utredningen, det livsmedelspolitiska beslutet samt de brister som sakkunniga, experter och olika användare av statistiken har påtalat. Min slutsats är härvid att det finns vissa icke tillgodosedda krav på statistik över de senare leden i livsmedelskedjan.

I det följande sammanfattar jag mina slutsatser och förslag.

Internationella prisjämförelser

Förutom att följa och jämföra prisutvecklingen på livsmedel i olika länder finns det enligt min mening också ett behov av att kunna studera skillnader i prisnivån mellan olika länder och hur skillnader i prisnivåer utvecklar sig i framtiden.

Att göra internationella prisjämförelser är förknippat med många svårigheter. Jag har med såväl statens pris- och konkurrensverk (SPK) och SCB som med sakkunniga och experter inom utredningen

diskuterat olika alternativ. Enligt min uppfattning är den s.k. köpkraftsparitetsmetoden för närvarande den tillförlitligaste och billigaste metoden att göra internationella prisjämförelser.

Jag föreslår att SCB tillförs 150 000 kr. för att löpande (varje år) beräkna och sammanställa prisnivåindex avseende livsmedel för OECD-länderna. Beräkningarna bör ske utifrån det underlag till OECD som olika länder lämnar in inom ramen för det internationella projektet med köpkraftspariteter.

Prisutvecklingen

I såväl riksdagsbeslutet om livsmedelpolitiken som i direktiven understryks vikten av att effekterna av reformen, i form av en dämpad prisökningstakt, kommer konsumenterna till del. Bl.a. prisutvecklingen måste därför enligt riksdagsbeslutet följas noga. I direktiven pekas vidare särskilt på marginalmätningar som en metod att följa reformens effekter. Den rådande debatten om matpriserna understryker också behovet av prisstatistik.

Man kan utgå från att SCB också fortsättningsvis kommer att beräkna och publicera konsumentprisutvecklingen (KPI). Jag förutsätter också att LES även framdeles kommer att beräkna och sammanställa prisutvecklingen i olika led i livsmedelskedjan.

SPK följer under den s.k. omställningsperioden prisutvecklingen i olika led till följd av regeringsuppdrag. Vad gäller detaljhandeln följs också marginalutvecklingen.

Jag föreslår att SPK också efter omställningsperioden ges i uppdrag att genomföra marginalmätningar i handeln. Härvid är det också viktigt att metoderna för marginalmätningarna utvecklas.

Vidare föreslår jag att SCB tillförs 500 000 kr. per år för att mäta prisutvecklingen i partiledet hos de största partihandelsföretagen inom livsmedelshandeln.

KPI - extraprisproblematiken m.m.

I de diskussioner som jag haft såväl med sakkunniga och experter i utredningen som med andra företrädare för myndigheter inom livsmedelspolitikens område har tveksamheter i vissa avseenden redovisats kring sättet att beräkna KPI. Därvid har flera frågor

uppmärksammats. Även tidigare utredningar om livsmedelspolitiken som jag har studerat har pekat på problemen med behandlingen av framför allt extrapriser vid beräkning av KPI.

De problem som uppmärksammats är dels behandlingen av extrapriser, kuponger, rabatt- och bonussystem m.m. vid beräkning av KPI, dels huruvida KPI fångar upp effekterna av ett ändrat inköpsmönster avseende olika butiksformer (lågprisbutiker, stormarknader m.m.)

SCB har i sin anslagsframställning för budgetåret 1992/93 tagit upp bl.a. de problem som jag här peket på. Enligt SCB ökar kraven på utvecklingsarbete eftersom de förutsättningar som gällde då grunderna för indexberäkningarna lades fast på 1950-talet kraftigt har förändrats. Enligt SCB är det nödvändigt att förstärka utredningsresurserna på SCB för att kunna minska bristerna och för att kunna garantera beräkningar med hög relevans och precision.

Problemen gäller givetvis inte specifikt livsmedelsdetaljhandeln utan de förekommer inom i stort sett all detaljhandel. Utifrån mina utgångspunkter är det emellertid bara frågor kring prisutvecklingen på livsmedel som jag har anledning att uppmärksamma.

Jag anser det angeläget att de av SCB begärda medlen tillförs SCB för ökat utredningsarbete om metodikfrågor avseende KPI-beräkningar. I detta utredningsarbete bör hanteringen av extrapriser, kuponger, olika rabatt- och bonussystem, ändrad butiksstruktur/inköpsmönster och olika rationaliseringsåtgärder inom handeln särskilt uppmärksammas. Arbetet bör resultera i ett beslutsunderlag som redovisar för- och nackdelar med olika metoder, dvs. hur olika metoder påverkar KPI.

Livsmedelshandeln

Brister i statistiken rörande livsmedelshandeln har påtalats av såväl 1983 års livmedelskommitté (LMK) som 1986 års livsmedelsutredning (LMU). Även vid de kontakter som utredningen haft med olika myndigheter har det framförts kritik mot den nuvarande officiella statistiken över livsmedelshandeln.

Enligt min bedömning finns det behov av statistik som bättre belyser förhållandena inom livsmedelshandeln. Det saknas i dagsläget en väl avgränsad sådan statistik.

Jag föreslår att SCB och SPK tillsammans tilldelas 500 000 kr. budgetåret 1992/93 för att gemensamt utarbeta och genomföra en enkätundersökning riktad till livsmedelshandeln. SPK bör härvid komplettera resultaten med en analys. Efter utvärdering bör ställning tas till om undersökningen är ändamålsenlig vad gäller behovet av bra statistik för att kunna följa och analysera förhållandena i livsmedelshandeln. Ställning bör härvid tas till om undersökningen bör göras intermittent, t.ex. vart tredje år.

Livsmedelsindustrin

När det gäller statistik över livsmedelsindustrin har olika synpunkter framförts. Bl.a. har kritik riktats mot den klassificeringsmetod som tillämpas i industri- och finansstatistiken, det s.k. mestkriteriet. För vissa områden föreligger vidare brister i underlaget, t.ex. saknas för vissa produkter uppgifter om producerade kvantiteter. För några varor föreligger också problem att jämföra med annan statistik. För de senaste åren saknas vidare uppgifter över livsmedelsindustrins råvaruförbrukning.

Det kan således konstateras att brister finns i statistiken avseende livsmedelsindustrin. Jag bedömer dock inte bristerna vara av den karaktären att de föranleder särskilda eller kompletterande undersökningar. Redovisade problem bör i stället i möjligaste mån kunna lösas genom nära kontakter mellan SCB och berörda myndigheter. I det här sammanhanget ser jag LES som ett lämpligt forum. I LES styrelse ingår nämligen samtliga myndigheter inom livsmedelspolitikens område samt SCB. LES har också vissa ekonomiska resurser att stödja projekt om man, efter närmare diskussioner, finner motiv till särskilda åtgärder.

Särskilda konsumtionsundersökningar

En särskild undersökning om hushållen livsmedelsutgifter och kostvanor (HUL resp. HULK) skall enligt nu gällande planer göras vart tionde år i samarbete mellan SCB och livsmedelsverket (SLV). En första undersökning gjordes år 1989. Undersökningen totalt kostade 7 - 8 milj. kr., där SLVs del kostade ca 1 milj. kr.

Enligt min uppfattning är det angeläget att en undersökning om livsmedelsutgifterna görs tätare än vart tionde år. Uppgifter om konsumtionen behövs som medger möjligheter till studier av; 1) fördelningspolitiska effekter, 2) konsumtionsförändringar, 3) skillnader i livsmedelskonsumtion mellan olika regioner, olika typer av hushåll, hushåll med olika ekonomisk bärkraft samt olika grupper av individer, 4) relationen mellan kostvanor och aktuella näringsrekommendationer samt 5) kvalitetsaspekter, t.ex. konsumtionen av alternativt odlade livsmedel.

Studier av ovan nämnda slag bedömer jag som angelägna dels för att kunna följa upp effekter av politiska beslut som påverkar hushållsinkomsterna och -utgifterna dels för att kunna följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter på konsumtionen och kostvanorna samt för att kunna fånga upp effekter av samhällets olika åtgärder för en bättre folkhälsa (avseende kosten).

Jag föreslår att SCB och SLV budgetåret 1992/93 tillförs 6 milj.kr. tillsammans för att i samråd med berörda myndigheter genomföra en undersökning av hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor år 1993. Erfarenheterna från denna undersökning bör ligga till grund för hur framtida undersökningar på området bör utformas samt hur ofta.

En samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn

Enligt direktiven har utvecklingen gått mot en mer samlad livsmedelspolitik som innefattar alla led i livsmedelskedjan samt kvalitets- och kost- och hälsafrågor. Enligt direktiven bör utredningen mot bakgrund härav överväga en samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn.

SCB har fått särskilda medel för att utveckla ett nytt statistikprogram för hela det livsmedelspolitiska området. Detta arbete pågår för närvarande och planeras vara klart våren 1992. Utredningen har fått tagit del av ett utkast till program.

Inom främst SCB finns i dagsläget flera statistikprodukter som i sin helhet eller i vissa delar belyser något led i livsmedelskedjan. Enligt min uppfattning är det angeläget livsmedelstatistiken presenteras på ett mer samlat och ändamålenligt sätt.

Jag föreslår att 1 milj.kr. tillförs SCB budgetåret 1992/93 för att kunna fullfölja arbetet med ett livsmedelsstatistiskt program. När programmet slutgiltigt är sammanställt bör SCB i sin anslagsframställ-

ning närmare redovisa det årliga resursbehovet. Arbetet bör på sikt resultera i en livsmedelsstatistisk årsbok.

DEL I

Utredningen direktiv m.m. samt internationella krav på statistik

1 Utredningens direktiv och delbetänkandet hösten 1990

Våren 1990 fick jag i uppdrag att som ensamutredare se över statistikbehovet inom livsmedelssektorn.

Utredningen skall enligt direktiven (dir. 1990:14, bifogas som bilaga 1 till betänkandet) göras mot bakgrund av det reformarbete som pågår på livsmedelspolitikens område såväl nationellt som internationellt samt med anledning av reformer inom angränsande politikområden som påverkar livsmedelssektorn.

Uppdraget innebar att ett delbetänkande skulle avlämnas hösten 1990, vilket också gjordes. I delbetänkandet "Statistikbehovet inom livsmedelssektorn – vissa förslag till förändringar på kort sikt" (SOU 1990:99) koncentrerade jag mig på vilka förändringar som bedöms nödvändiga på kort sikt för att kunna genomföra den nya livsmedelspolitiken och för att snabbt kunna utvärdera effekterna av den nya politiken. I samband härmed gjordes en kartläggning av nuvarande statistikproduktion på livsmedelsområdet samt en allmän genomgång av framtida statistikbehov.

Allmänt ledde mitt ställningstagande till att anslagen för statistikproduktion för jordbruket totalt sett bör minska i omfattning samtidigt som man bör sträva efter att få en mer utförlig statistisk information om efterföljande led.

För jordbrukets vidkommande konstaterade jag att det inte behövs någon ny statistik för att kunna genomföra avregleringen och omställningsåtgärderna i den livsmedelspolitiska reformen.

För att kunna följa reformens effekter för jordbruket pekade jag i delbetänkandet ut ett antal områden som jag ansåg väsentliga att statistiskt belysa. Jag konstaterade även här att någon ny statistik inte behövdes utan att det i stället borde vara möjligt att göra vissa begränsningar av befintlig statistikproduktion. Som exempel kan nämnas viss ekonomisk statistik och skördestatistik.

Formerna för neddragningarna av olika undersökningar skulle jag återkomma till i slutbetänkandet.

Vad gäller statistik för livsmedelsindustri och -handel gjorde jag vissa översiktliga behovsinventeringar som jag ansåg behövde

kompletteras och fördjupas innan jag var beredd att lämna några förslag. Jag skulle återkomma till detta i slutbetänkandet.

I syfte att ge en samlad och lättillgänglig bild över både omställningen och effekterna på hela livsmedelssektorn av den livsmedelspolitiska reformen ansåg jag det nödvändigt att en samordning av den statistiska informationen görs. I det sammanhanget ansåg jag det viktigt att konsumentaspekterna och leden efter primärledet i större utsträckning lyfts fram än i dag. I dag tar flera myndigheter inom livsmedelsområdet fram eller bearbetar statistik i någon form. Jag föreslog att lantbruksekonomiska samarbetsnämnden (numera livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden, LES) skulle ges ett övergripande samordningsansvar för uppföljningen samt att nämndens instruktion och sammansättning skulle ändras. I regeringens budgetproposition inför budgetåret 1991/92 föreslog regeringen en ändring av LES instruktion och sammansättning. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 1990/91:100 bil. 11, JoU22, rskr. 202).

2 Allmän uppläggning av arbetet efter delbetänkandet

Efter avrapporteringen i det delbetänkande som jag överlämnade hösten 1990 har jag ytterligare analyserat statistikbehoven och då bl.a. sökt utreda vilka statistikkrav som kommer att ställas på Sverige vid ett framtida EG-inträde. Jag har också studerat alternativa metoder för att få fram statistik inom olika områden.

I enlighet med direktiven har jag samrått med utredningen om den statliga statistikens styrning, finansiering och samordning m.m. (dir. 1990:68), i fortsättningen kallad statistikstyrningsutredningen. Denna utredning har bl.a. i uppdrag att föreslå en effektiv styrning och finansiering av statistiken, både vad gäller basstatistik och annan statistikverksamhet. Enligt direktiven till statistikstyrningsutredningen avses med basstatistik statistik/primärstatistik som från samhällets synpunkt anses angelägen att ha tillgång till och som bör ingå som en del i den gemensamma infrastrukturen. I min beskrivning av statistikbehoven har jag följt denna ansats. En uppdelning har härvid gjorts på basstatistik och vad jag benämnt målinriktad statistik. Den senare delen bör ses som ett komplement till basstatistik. De bedömningar jag tidigare redovisat i delbetänkandet har inte påverkats av denna förändring.

Mot bakgrund av såväl den nationella som internationella utvecklingen bedömer jag att statistikbehovet på livsmedelsområdet kommer att förändras en hel del under det närmaste decenniet. Vissa förändringar kommer att ske relativt snabbt medan andra väntas ske på något längre sikt. I mina bedömningar och överväganden har jag strävat efter att särskilja behoven på kort och lång sikt. Med kort sikt avser jag de närmaste 4–5 åren, dvs. den s.k. omställningsperioden i samband med den livsmedelspolitiska reformen. En viktig fråga att ta hänsyn till är de krav som ställs från EG vid ett medlemskap. Jag har därför så långt möjligt försökt klarlägga de regler som gäller för EGs medlemsländer. För närvarande diskuteras inom EG former för direktstöd av ungefär samma typ som tillämpats i Sverige under de senaste åren. Det är svårt att nu överblicka vad detta får för konsekvenser för bl.a. statistikområdet.

De behov som pekats på i direktiven är i flertalet fall ganska allmänt hållna och kan inte direkt härledas till behov av olika statistikprodukter.

Förutsättningarna för utredningsarbetet har varit olika vad gäller statistik som rör primärproduktionen resp. livsmedelsindustrin och -handeln. När det gäller jordbruksstatistik finns flera statistikprodukter som syftar till att huvudsakligen belysa jordbruket. Denna statistik har till stor del tillkommit som ett underlag för den förda jordbrukspolitiken. När det gäller statistik över de senare leden i livsmedelskedjan finns det däremot i stort sett ingen statistik som enbart syftar till att belysa livsmedelsindustrin eller -handeln. Uppgifter om livsmedelsindustrin m.m. erhålls i stället från statistik som belyser samtliga näringsgrenar. Dessa förhållanden har inneburit att utredningsarbetet har bedrivits med delvis olika angreppssätt för primärproduktionen resp. livsmedelsindustrin och -handeln. För primärproduktionen har arbetet till stor del varit inriktat på att utifrån statistikbehoven pröva olika metoder för att ta fram erforderlig statistik. Detta angreppssätt har inte kunnat tillämpas på de senare leden utan på detta område har jag främst koncentrerat mig på att bedöma hur den befintliga statistiken tillgodoser behoven av statistik över livsmedelsindustrin och -handeln samt konsumtionen.

Med hänsyn till vad jag nu sagt har jag valt att behandla statistik för primärproduktionen resp. statistik för livsmedelsindustrin och -handeln m.m. inom olika avdelningar (Del II resp. Del III).

Enligt direktiven skall jag lämna förslag till de författningsändringar som mina förslag avseende statistiken föranleder. De förslag som jag lägger i det följande har jag inte nu bedömt föranleda några författningsändringar.

Jag vill i det här sammanhanget omnämna att en särskild proposition om en allmän statistiklag för närvarande förbereds inom regeringskansliet. En ny lag på statistikområdet kan därmed komma att innebära ändrade förutsättningar för uppgiftsskyldighet m.m.

Jag har vidare tagit del av utredningen "Räkna med miljön! – Förslag till natur- och miljöräkenskaper" (SOU 1991:37 och 38). Konsekvenserna för statistikproduktionen av denna utrednings förslag är svåra att bedöma. Emellertid har jag genomgående försökt beakta miljösidans krav på statistik.

3. Internationella krav på livsmedelsstatistiken

3.1 Inledning

I utredningsdirektiven noteras vikten av att beakta de krav som ställs och kommer att ställas på den svenska statistikproduktionen som en följd av det internationella samarbetet på livsmedelspolitikens område. Utredningen har, mot bakgrund av att Sverige sedan utredningen tillsattes tagit ett beslut om ansökan om EG-medlemskap, lagt särskild vikt vid jämförelserna med EGs livsmedelsstatistik. Detta motiveras också av att EG byggt upp sin statistik med utgångspunkt från de rekommendationer och överenskommelser som utarbetats inom FN och OECD. Eftersom EFTA-länderna också följt dessa rekommendationer finns grundläggande likheter (men givetvis också vissa skillnader) mellan EGs statistiska system och EFTA-ländernas. Det kan vidare nämnas att generaldirektörerna för statistikbyråerna i EFTA och EG tillsammans med EGs statistiska kontor, Eurostat, kommit överens om att utarbeta ett gemensamt statistiskt program för treårsperioden 1993–1995.

Som underlag för den översiktliga beskrivningen av EGs statistik i det följande ligger dels ett besök av utredningen hos EG-kommissionen och Eurostat, dels material som tagits fram inom SCB, jordbruksnämnden (nuvarande statens jordbruksverk, SJV) m.fl. Dessutom har besök gjorts i Danmark för att få en bild av statistikproduktionen på livsmedelsområdet i ett enskilt EG-land. För jämförelser med andra nordiska grannländer har besök skett i Norge och Finland.

3.2 Allmänt om EGs statistik

Utformningen av EGs statistik på olika områden regleras inom EG genom "regulations", "decisions", "resolutions" och "directives". En "regulation" skall betraktas som bindande och har samma ställning som nationell lagstiftning och föreskriver både hur statistiken skall framställas och presenteras. Ett "directive" är den friaste formen av reglering och kan betraktas som en stark rekommendation. Den ger

det enskilda landet rätt att bestämma metoder och hur man skall producera statistiken.

Vissa avkall görs ibland från gällande regler genom överenskommelser i form av "gentlemens agreement". För statistikområden där regler saknas tillämpas också "gentlemens agreement". Inom ramen för t.ex. sådana överenskommelser kan kraven anpassas till det enskilda landets förhållanden utan att syftet med reglerna eftersätts.

Regelverket på jordbrukets område är omfattande, vilket även gäller för statistiken. Här kan nämnas att det regelverk för statistiken som blir tillämpligt som en följd av EES-avtalet endast utgör en begränsad del (knappt tio författningar). Vid ett EG-medlemskap tillkommer ytterligare ca 50 författningar. Detta är uppemot hälften av alla författningar på statistikområdet.

För tillämpningen av reglerna/överenskommelserna, insamling av data från medlemsländerna samt redovisning av statistik, svarar huvudsakligen Eurostat, som är placerat i Luxemburg. Eurostat svarar också för samordnings- och utvecklingsarbetet genom regelbundna sammanträden med medlemsländerna i olika frågor.

För nya länder i EG-gemenskapen eftersträvas en anpassning till EG-kraven inom ca två år. Eftersom jordbruket har en heterogen struktur i EG tillåts i vissa fall nationella avvikelser från de formella kraven. Inget hindrar heller att den statistik som tas fram för ett lands nationella behov skiljer sig i redovisning från vad som lämnas till Eurostat. I EGs gemensamma budget avsätts vissa medel för att underlätta enskilda länders anpassning.

3.3 Vissa jämförelser mellan Sveriges och EGs statistik

Allmänt kan sägas att man på statistikområdet hunnit förhållandevis långt i det internationella samordningsarbetet. För Sveriges del behövs inga grundläggande förändringar i gällande regelverk.

Beträffande **strukturstatistiken** styrs den av "regulation" nr 571/88. I korthet fastställs där bl.a. definitioner av företag, arealgränser för vilka företag som skall ingå i populationen och vilka grödor och husdjur som uppgiftsinsamling skall avse. Uppgifter skall samlas in vartannat år, endera på urvalsbasis eller i totalundersökning. Om ett land inte löpande genomför totalundersökningar skall sådana genomföras vart tionde år. Metoderna varierar i de enskilda EG-

länderna. För Sveriges del svarar uppgifterna i denna del huvudsakligen mot vad som erhålls från lantbruksregistret (LBR), dock krävs en utvidgning med djurräkningar vid några tillfällen under året. EG baserar sin klassificering av jordbrukens storlek på ett ekonomiskt mått, standardtäckningsbidrag, medan motsvarande mått i Sverige baseras på standardiserat arbetsbehov.

För **produktionen** av vegetabilier finns "regulation" nr 837/90 som bl.a. innebär att de enskilda länderna årligen skall lämna uppgifter om hektar- och totalskördar. Uppgifterna får tas fram med metoder som de enskilda länderna själva bestämmer, men vissa krav ställs på statistisk säkerhet i resultaten. I de enskilda länderna används också olika slag av metoder.

Vad beträffar mjölk- och mejeriprodukter styrs statistiken av "directive" nr 86/180/EEC. Den statistik som erhålls från Svenska Mejeriernas Riksförening (SMR) bedöms innehållsmässigt täcka EG-kraven. EG kräver dock veckovis redovisning medan SMR redovisar månadsvis.

På det **ekonomiska** området har EG inrättat en databas, Farm Accountancy Data Network (FADN), med syfte att ge information om jordbrukarnas inkomstnivåer och tjäna som underlag för analys av effekter av olika politiska åtgärder. FADN styrs av "regulation" 79/65/EEC med senare tillägg. Innehållet i FADN baseras på underlag från bokföringsundersökningar i de enskilda EG-länderna. För att kunna jämföra resultat från de enskilda länderna ställs krav beträffande undersökningarnas uppläggning, urval, variabler, publicering m.m. Klassificering av företagen efter storlek och driftsinriktning skall ske baserat på standardtäckningsbidrag.

Inom Eurostat sammanställs också bl.a. ekonomisk statistik för hela jordbrukssektorn samt prisstatistik för jordbruksprodukter.

Vad beträffar jordbrukets **insatsvaror** som maskiner, redskap, gödsel-, bekämpnings- och fodermedel erhåller Eurostat statistikunderlag från EG-länderna som huvudsakligen bygger på uppgifter från branschföretag och organisationer.

Vad gäller statistik över de s.k. senare leden i livsmedelskedjan betraktas den som åtskild från jordbruksstatistiken i EG även om man är medveten om sambanden. Sverige har här kommit längre. Några specifika krav på statistik avseende livsmedelsindustri och -handel finns inte inom EG. Givetvis gäller här de generella bestämmelser som finns för all industri- och handelsstatistik, t.ex. näringsgrensindelning i industristatistiken och varukodssystem i handelsstatistiken.

3.4 Vissa jämförelser mellan de nordiska ländernas statistik

Beträffande **strukturstatistiken** är det endast Sverige som har årliga totalräkningar. I de andra länderna görs årliga stickprovsundersökningar med relativt stora urval. Totalräkningar görs med varierande intervall, 10 år i Norge och 10–20 år i Finland. I Danmark gjordes tidigare totalräkningar vartannat år men besparingskrav innebär sannolikt att man sänker denna ambitionsnivå markant. Någon ny totalräkning är nu inte planerad. I Danmark och Finland genomförs särskilda husdjursräkningar. Definitioner och variabler är relativt lika i de olika länderna på strukturstatistikens område.

Vad gäller **produktionsstatistiken** kan nämnas att årliga skördeuppskattningar genomförs i länderna. I Danmark, Norge och Finland görs dels s.k. subjektiva bedömningar av skörden av experter från departement eller lantbrukskontor, dels skördeuppskattningar genom postenkät. Postenkäten riktar sig till samma urval som i strukturstatistiken (Finland) eller delurval (Danmark, Norge). Fr.o.m år 1990 insamlar man i Norge uppgifter om hektaravkastning i spannmål från Statens Kornforretning.

På den **ekonomiska statistikens** område genomför Danmark relativt omfattande bokföringsundersökningar avseende ca 2 000 företag. De ekonomiska uppgifterna sammanflätas med uppgifter från strukturräkningarna. I övrigt är undersökningen anpassad till EGs krav, vilket bl.a. innebär att företagens storlek och driftsinriktning bestäms av standardtäckningsbidrag. I Finland genomförs en bokföringsundersökning som omfattar ca 1 000 företag som inte är slumpmässigt valda medan man i Norge genomför s.k. modellgårdskalkyler som baseras på bokföringsresultat för ett litet antal företag. Deklarationsundersökningar genomförs i Finland för ca 17 000 företag enligt ungefär samma modell som i Sverige. Beräkning av s.k. totalkalkyler för jordbruket sker på likartat sätt i Sverige och de övriga länderna.

DEL II

Statistik över jordbruket och trädgårdsnäringen

4 Utgångspunkter för bedömning av statistikbehoven

4.1 Inledning

Behovsfrågorna har varit en central fråga i utredningen. Det kan konstateras att enbart förekomsten av en omfattande statistikproduktion inom ett visst område i sig medför att såväl producenter som konsumenter av statistik ställer högre krav på ambitionsnivå i form av behovet av statistiskt underlag, statistisk säkerhet etc. En allmän reflektion i detta sammanhang är att kravbilden på detta område liksom på andra av naturliga skäl kan ändras om budgetansvaret hos framför allt användarna av statistik förstärks.

Som framgått av delbetänkandet är de olika statistikbehov som tagits upp i utredningen och som dikterats av bl.a. det senaste livsmedelspolitiska beslutet ganska allmänt hållna. För att komma fram till vilka statistikprodukter som bör tas fram har jag försökt att konkretisera behoven. I detta arbete har jag konstaterat att konkreta bedömningar av det framtida statistikbehovet mycket är en fråga om vilken ambitionsnivå man väljer. Denna fråga går inte att besvara utan ett visst mått av subjektiva värderingar. I de fall behovsbilden varit komplicerad har jag arbetat med olika ambitionsnivåer för behoven.

4.2 Basstatistik — målinriktad statistik

I direktiven till statistikstyrningsutredningen definieras begreppet basstatistik som sådan statistik/primärstatistik som från samhällets synpunkt anses angelägen att ha tillgång till och som bör ingå som en del i den gemensamma infrastrukturen.

Efter samråd med statistikstyrningsutredningen har jag valt att använda begreppet basstatistik för sådan statistik som krävs för att tillgodose behoven inom följande områden:

- nationalräkenskaperna (NR) och långtidsutredningar
- regeringskansliet/riksdagen
- näringspolitiska förhandlingar
- internationella organ

- allmän information
- forskning och utbildning.

Det finns naturligtvis en del svårigheter att enkelt avgränsa vad som skall avses med basstatistik. Dessutom är gränserna mellan basstatistik och annan statistik, i det följande benämnd målinriktad statistik, inte helt tydliga. Användarnas bedömningar kan här skilja sig åt.

Grundtanken är att basstatistikbehoven skall tillgodoses för samtliga samhällssektorer. Jordbrukssektorn har varit samhällsekonomiskt intressant att statistiskt följa. Basstatistikbehovet har mer än väl täckts in av den statistik som producerats som underlag för t.ex. det gamla systemet med prisöverläggningar.

Den nya situation som jordbruks- och livsmedelssektorn i dag befinner sig i gör det naturligt att gå igenom basstatistikbehoven och beakta dessa i en sammanvägd bedömning av statistikbehoven.

Utöver basstatistik behövs statistik som belyser speciella områden. Jag har benämnt de senare behoven "målinriktade statistikbehov" som således utgör ett slags komplement till basstatistiken. De målinriktade statistikbehoven kan givetvis skilja sig åt mellan olika samhällssektorer. För livsmedelssektorn har jag, bl.a. utifrån det livsmedelspolitiska beslutet, bedömt att följande målinriktade statistikbehov finns:

- för att följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter
- för stödområdesstudier avseende norra Sverige
- för administrativa verksamheter (i samband med bl.a. direktstöd till jordbrukare)
- för beredskapsplanläggning
- för landskapsvård och miljöskydd samt djurskydd.

Ovanstående behov ansluter i väsentliga delar till de behovsområden som jag tog upp i delbetänkandet.

Det är endast de samhällsmotiverade behoven av statistik som jag tagit fasta på i behovsanalysen. Specifika statistikbehov för t.ex. näringen får bekostas av denna och beaktas således inte här. Ett undantag har gjorts för skördeskadeskyddets behov. Som jag redovisat i delbetänkandet anser jag att behov av statistik och registeruppgifter för skördeskadeskyddet är en angelägenhet för näringen själv. Av olika skäl kommer jag dock att behandla detta behov under en särskild rubrik.

Resursåtgången för att täcka basstatistikbehoven har jag sökt särskilja från resursåtgången för den målinriktade statistiken. Resursåtgången för att täcka olika delar av de målinriktade statistikbehoven har också så långt möjligt sökt särskiljas från varandra.

5 Behov av basstatistik inom områdena jordbruk och trädgård

5.1 Inledning

Med den nya synen på jordbruket bedömer jag att basstatistikbehovet för denna sektor inte i någon avgörande grad skiljer sig från motsvarande behov för andra sektorer. Bortsett från behovet för internationella organ och då närmast krav vid ett EG-medlemskap ser jag inte heller någon egentlig förändring över tiden för basstatistikbehoven. Någon särskiljning av den korta och långa sikten gör jag därför inte i behovsanalysen annat än för den internationella delen.

I följande avsnitt redovisar jag mina bedömningar av behoven av basstatistik.

5.2 Basstatistik för jordbruk

5.2.1 Behov för nationalräkenskaper och långtidsutredningar

I nationalräkenskaperna (NR) används ungefär samma typ av underlag som i långtidsutredningarna, dvs. kalkyler för hela jordbrukssektorn. Även vägningstal för en stor del av livsmedelsekonomiska samarbetsnämndens (LES) indexar baseras på underlag från dessa kalkyler. Behov av underlag för indexberäkningar har jag tagit upp gemensamt med behovet för NR-beräkningar och långtidsutredningar.

Sektorkalkylerna, dvs. kalkyler som belyser hela jordbrukssektorns ekonomi, innehåller inkomst- och utgiftsposter enligt den uppställning som redovisas i bilaga 2. Endast inkomster och utgifter i handeln med andra sektorer beaktas.

Det är väsentligt att kunna skilja volymer och priser åt i underlaget för viktigare produkter och produktionsmedel för att bl.a. kunna göra prognoser. För samtliga poster är det därför viktigt att det även i fortsättningen finns en prisstatistik av ungefär samma omfattning som statens jordbruksverk (SJV) i dag producerar.

Som framgår av bilaga 2 används vid sidan av SJVs prisstatistik i huvudsak uppgifter från företag och organisationer, utrikeshandelsstatistik, skördeuppskattningar och strukturdata för inkomstposterna. Enligt min bedömning är det nödvändigt att även i fortsättningen ha tillgång till detta underlag för de viktigare animalieprodukterna.

Även för de större vegetabilieprodukterna är det enligt min bedömning nödvändigt att ha tillgång till samma typ av underlag som i dag. Precisionen i skördeuppskattningarna bör dock kunna sänkas utan att det får nämnvärda konsekvenser för slutresultatet.

För mindre inkomstposter bör vissa inskränkningar kunna göras i underlaget utan att resultatet påverkas alltför mycket. Nuvarande underlag för dessa poster hämtas i huvudsak från företag och organisationer och från officiell statistik (t.ex. utrikeshandelsstatistik). Dessa underlag tas i första hand fram för andra syften än för sektorkalkylen.

För närvarande utgår olika former av direktstöd till jordbrukare. Dessa stöd administreras av SJV och tas givetvis in på inkomstsidan. Flera poster på utgiftssidan beräknas i dag med ledning av uppgifter från näringen och från statlig kontrollverksamhet (t.ex. fodermedelskontrollen). Även enklare uppgiftsinsamlingar från branschorganisationer görs i detta syfte. I avsnitt 2 i bilaga 2 finns förtecknat vilka poster som baseras på nu nämnda underlag. För de större kostnadsposterna handelsgödsel och köpfodermedel bedömer jag det som nödvändigt att även fortsättningsvis upprätthålla samma nivå på uppgiftsunderlaget som i dag. För flera mindre poster som tagits upp i avsnitt 2 i bilagan borde det däremot vara möjligt att gå över till annat och enklare underlag om det nuvarande inte skulle finnas tillgängligt. Kostnaderna för att ta fram dessa mindre utgiftsposter är små.

I avsnitt 3 i bilaga 2 finns resterande kostnadsposter förtecknade. Dessa baseras i dag på underlag från deklarationsundersökningen (DU) samt i mindre omfattning från jordbruksekonomiska undersökningen (JEU). Sektorkalkylen utgör för närvarande ett av huvudanvändningsområdena för DU.

Jag bedömer att det även framöver skulle vara en fördel att som nu ha tillgång till resultat från i första hand DU för att kunna beräkna de poster som finns förtecknade i avsnitt 3 i bilaga 2. Enligt min uppfattning är detta dock inte helt nödvändigt. En övergång till annat och enklare underlag bedömer jag som möjlig att göra även om det sannolikt skulle innebära en del kvalitetsförsämringar. Dessa bör dock

kunna accepteras med utgångspunkt från de krav på precision i underlaget som NR-beräkningarna ställer.

I avsnitt 3 i bilaga 2 har jag post för post skisserat vilket underlag man skulle kunna använda om inte nuvarande DU-underlag skulle finnas tillgängligt. Vissa av de skisserade alternativen innebär en återgång till tidigare använda metoder.

5.2.2 Behov för regeringskansliet/riksdagen

I detta behov innefattas i första hand regeringskansliets och riksdagens behov av ett **grundläggande** underlag för planering och beslut. Detta behov är svårt att närmare precisera. För jordbrukssektorns vidkommande torde behovet i huvudsak täckas av det jag tidigare angett som behov för NR-beräkningar. Underlaget till dessa innehåller både uppgifter om priser och volymer för hela sektorn.

Utöver NR-underlaget bedömer jag det som angeläget att ha tillgång till strukturstatistik på regional nivå.

5.2.3 Behov för näringspolitiska förhandlingar

Något särskilt behov av statistik bedömer jag inte finns på denna punkt sedan det gamla systemet med jordbruksprisöverläggningar avskaffats.

5.2.4 Behov för internationella organ

För närvarande sammanställer SJV och statistiska centralbyrån (SCB) en del statistik för främst OECDs och olika FN-organs räkning. I första hand efterfrågas statistik för hela jordbrukssektorn. Detta underlag har under senare tid använts för bl.a. de s.k. PSE-beräkningarna (producer subsidy equivalent).

På kort sikt anser jag det som tillräckligt att ha tillgång till produktionsstatistik, vissa strukturdata på riksnivå samt förbrukningsuppgifter m.m. på sektornivå. I huvudsak sammanfaller behovet med det jag tidigare redovisat för NR-beräkningarna.

För att få en uppfattning om statistikkraven vid ett EG-inträde har jag dels besökt EG-kommissionen och Eurostat, dels gått igenom

deras statistikpublikationer. Mina allmänna bedömningar är att statistikkraven för att uppfylla internationella åtaganden kommer att öka om Sverige går med i EG. Detta innebär dock inte att statistikproduktionen överlag behöver utvidgas. Däremot kan det för vissa statistikområden krävas förändringar och kompletteringar medan statistik inom vissa andra områden mer än väl uppfyller kraven. Jag har i ett tidigare avsnitt lämnat en redovisning av de krav som ställs inom EG på jordbruksstatistik. Jag redovisar i det följande en bedömning av dessa krav.

Nya medlemsländer behöver inte uppfylla EGs statistikkrav förrän efter två års medlemskap. Mitt intryck är att olika medlemsländer olika väl uppfyller de statistikkrav som EG ställer. I vissa fall lämnas särskilda dispenser, t.ex. beträffande lägsta arealgräns för jordbruksföretagen, beroende på strukturella skillnader mellan medlemsländerna. För Sveriges del finner jag dock inget skäl till att ha en lägre ambitionsnivå än vad som motsvarar EGs krav.

Strukturstatistik

Som framgått av kap. 3 skall medlemsländerna sammanställa statistik grundad på totalräkningar minst vart tionde år. Nästa gång en totalräkning skall göras i medlemsländerna är år 1999. Det står dock medlemsländerna fritt att välja något av åren 1998 eller 2000 som totalräkningsår. För åren mellan totalräkningarna skall strukturstatistik från stickprovsundersökningar tas fram vartannat år. Strukturuppgifter skall redovisas efter större regioner och företagsstorlek.

Förutom den ordinarie strukturstatistiken skall speciella djurräkningar göras, för nötkreatur två gånger per år, för svin tre gånger per år samt för får och getter en gång per år. Räkningarna kan göras stickprovsvis.

Produktionsstatistik

Behovet omfattar här dels sådana uppgifter som näringen normalt tar fram (dvs. leveransuppgifter), dels skördeuppskattningar. De enskilda länderna får själva välja metod för skördeuppskattningar, vilket innebär att olika metoder förekommer bland medlemsländerna. Däremot ställs bestämda krav på precisionen i resultaten.

Min bedömning är att behov kommer att finnas av att få fram leveransuppgifter på riksnivå med ungefär samma innehåll som mejeri- och slakteriorganisationerna samt spannmåls- och oljeväxthandeln i dag sammanställer.

Behov kommer också att finnas av skördeuppskattningar. Eftersom inga krav ställs på att någon speciell metod skall användas bedömer jag att EG-anpassningsfrågorna här främst avser precisionen i skattningarna och behovet av regional redovisning.

I EGs författningar finns bestämmelser angående den statistiska säkerheten i skördeuppskattningarna. Inom Eurostat och kommissionen finns dock hittills ingen dokumentation över i vilken utsträckning medlemsländerna uppfyller bestämmelserna.

Liksom för strukturstatistiken finns det mycket som tyder på att en del medlemsländer inte uppfyller de formella kraven.

Ekonomisk statistik

Inom EG görs liksom i Sverige en uppdelning på ekonomisk statistik över jordbrukssektorn som helhet och företagsekonomisk statistik. Till den senare kategorin förs också statistik över jordbrukarhushållens inkomster.

EG ställer krav på att medlemsländerna årligen tar fram sektorkalkyler. Innehållet i dessa överensstämmer i stort med vad som vi i Sverige tar fram i våra NR-beräkningar. Kravet på tillförlitlighet m.m. i underlaget för EG-behoven bedömer jag inte vara högre än motsvarande krav för NR-beräkningarna. Mina bedömningar i punkt 5.2.1 gäller därför i allt väsentligt också för EG-behovet.

När det gäller företagsekonomisk statistik ställer EG ganska stora krav på medlemsländerna. Denna statistik används till stor del som ett jordbrukspolitiskt beslutsunderlag.

Genom en förordning för Farm Accountancy Data Network (FADN) som är en databas med uppgifter för enskilda företag styrs uppläggning av undersökningar, variabelinnehåll m.m. för de enskilda ländernas bokföringsundersökningar. EGs krav är här delvis anpassade till olika medlemsländers förutsättningar. Det kan dock konstateras att Sverige måste redovisa resultat från någon form av bokföringsundersökning vid ett EG-inträde.

Jag gör den allmänna bedömningen att en grövre regional uppdelning (på t.ex. riksområden) kommer att krävas för den företagseko-

nomiska statistiken. Alla jordbruksföretag med mer än 2 eller möjligen 5 ha åker eller motsvarande storlek mätt i standardtäckningsbidrag skall dessutom täckas in.

Det går inte i dag att exakt avgöra hur en bokföringsundersökning bör utformas för att tillgodose EGs krav. Vid ett EG-medlemskap kommer EG-kraven att klargöras genom diskussioner mellan EG och Sverige.

I EG används en annan form för klassificering av jordbruksföretagen än i Sverige. Vid ett EG-inträde måste Sverige sannolikt anpassa sig till EGs klassificeringssystem som utgår från det ekonomiska måttet standardtäckningsbidrag. Från statistiksynpunkt är det inte nödvändigt att göra några nya undersökningar för att få fram underlag för att beräkna standardtäckningsbidrag. Beräkningar baserade på normtal godtas av EG.

Till ekonomisk statistik räknar jag också prismätningar och indexberäkningar. Inom EG görs omfattande prisjämförelser mellan medlemsländer för bl.a. jordbruksprodukter.

Höga krav ställs på inrapportering av prisstatistik från olika medlemsländer. Min uppfattning är att de undersökningar på området som SJV och SCB för närvarande gör i stort svarar mot dessa krav.

När det gäller statistik över hushållsinkomster ställs i dag inga speciella krav på medlemsländerna. Planer finns dock inom Eurostat på att utveckla statistik även på detta område. Vid provstudier som gjorts har dock problemen visat sig vara stora. Ad hoc-undersökningar har också genomförts. Eventuella kommande krav i detta hänseende går i dag inte att bedöma. Skulle sådana bli aktuella får det då prövas vilka undersökningar som kan behövas.

Produktionsmedel

EGs krav på inrapportering av statistik över produktionsmedel överensstämmer i stort med den inrapportering som i dag görs till OECD och FAO. Behoven kan enligt min uppfattning jämställas med motsvarande behov för volymunderlag till vissa utgiftsposter i NR-beräkningarna. Dessutom ställs krav på arbetskraftsstatistik ("directive" 82/606/EEC), som bl.a. innebär att redovisning av antal sysselsatta skall ske fördelat efter ålder och arbetad tid. Såvitt jag nu kan bedöma kan mindre kompletteringar bli aktuella vid ett medlemskap.

5.2.5 Behov för allmän information

Behoven av statistik för allmän information täcks enligt min mening genom de uppgifter som krävs för NR-beräkningar samt för regeringskansli/riksdag. Härigenom erhålls information om struktur, produktion, priser osv. Viss regional uppdelning för främst strukturstatistik är önskvärd.

5.2.6 Forskning och utbildning

Enligt min bedömning bör behoven av basstatistik för forskning och utbildning svara mot en översiktlig statistik på områdena struktur, produktion, ekonomi för hela sektorn, prismätningar och insatsvaror. När det gäller strukturstatistik krävs regionala data medan det för övriga områden bör vara tillräckligt med rikssiffror.

För speciella projekt och uppdrag kan utöver basstatistikbehoven behövas specialinformation. Det senare behovet bör tillgodoses inom ramen för uppdraget och/eller projektet.

Det är önskvärt att ha tillgång till underlag för företagsekonomiska studier framför allt i viss ekonomisk forskning.

5.3 Trädgård

Behov av basstatistik för trädgård omfattar i princip samma områden som jag tidigare pekat på för jordbruket. Viktiga behov är NR-underlag samt underlag för EG vid ett medlemskap. Andra behovsområden tillgodoses indirekt om dessa båda behov tillgodoses.

För NR-beräkningarna krävs statistik över struktur, produktion och priser. Det är en fördel men inte helt nödvändigt att ha tillgång till uppgifter om förbrukningen av vissa insatsvaror som olja och el. Saknas uppgifter om insatsvaror går det att med någorlunda god precision få fram sådana på andra vägar än genom undersökningar. Jag tänker här närmast på normförbrukningssiffror och annat syntetiskt kalkylunderlag.

EGs krav på statistik för trädgårdsområdet finns preciserade i särskilda författningar. Någon närmare kartläggning över vad dessa författningar innebär för svenskt vidkommande vid ett medlemskap

har inte gjorts men mitt allmänna intryck är att trädgårdsstatistiken i EG-länderna är mer omfattande än i Sverige och att detta således kan leda till ökade statistikkrav på detta område jämfört med i dag. På exempelvis fruktområdet genomförs i EG vart femte år särskilda fruktträdsinventeringar med uppgifter om antal träd, trädens ålder m.m. Uppgifterna skall aktualiseras årligen baserat på statistik över nyplantering och röjning.

6 Behov av målinriktad statistik för jordbruk

6.1 Inledning

För jordbruket har jag sett behov av målinriktad statistik och registeruppgifter för följande ändamål:

- för att följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter
- för stödområdesstudier avseende norra Sverige
- för administration (i samband med bl.a. direktstöd till jordbrukare)
- för beredskapsplanläggning
- för landskapsvård och miljöskydd samt djurskydd.

I delbetänkandet konstaterade jag att det på kort sikt finns ett stort behov av statistik för att följa effekterna av den **livsmedelspolitiska reformen**. Detta behov har ytterligare accentuerats efter de uppföljningsuppdrag som lagts ut på olika myndigheter.

I riksdagsbeslutet våren 1991 om stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige (prop. 1990/91:99, JoU27, rskr. 276) påpekas behovet av ett förbättrat underlag för att beräkna **stödet till jordbruket** i norra Sverige. I detta sammanhang uppmärksammas behovet av en helhetssyn på jordbruksföretaget. Riksdagen föreslog regeringen att stödet till jordbruket i norra Sverige borde bli föremål för en genomgripande och förutsättningslös översyn. Med anledning av riksdagens beslut har chefen för jordbruksdepartementet, efter regeringens bemyndigande den 27 juni 1991, tillkallat en parlamentarisk arbetsgrupp med syfte att utreda stödet till jordbruket i norra Sverige. Vilket statistiskt underlag för stödområdena som skall tas fram kommer i huvudsak att styras av denna arbetsgrupps förslag.

De **administrativa behoven** bestäms till största delen av olika politiska beslut om direktstöd m.m. Min bedömning har gjorts mot bakgrund av det livsmedelspolitiska beslutet. Internationellt sker förhandlingar inom ramen för GATT. Ett svenskt medlemskap i EG kan få effekter för svensk jordbrukspolitik. Detta kan givetvis komma att förändra behovet av statistik och registeruppgifter för administrativa ändamål. Det är därför i dagsläget svårt att bedöma detta behov på sikt.

När det gäller **landskapsvård och miljöskydd** har jag sökt kartlägga statistikbehoven genom kontakter med statens naturvårdsverk (SNV). SNV har som ansvarig myndighet på detta område ett behov av att en utförlig statistik som nära anknyter till den traditionella jordbruksstatistiken finns tillgänglig. SNV utför också själv och genom länsstyrelserna studier för att belysa frågor av särskilt intresse inom miljövården. Miljövårdens krav på statistik har jag så långt möjligt sökt beakta genom att se på möjligheterna till modifieringar och kompletteringar av den statistik som behövs för övriga områden.

Skördeskadeskyddets behov tar jag upp som en fristående punkt för den målinriktade statistiken.

För **trädgårdsområdet** har jag inte sett något behov av målinriktad statistik.

Mina detaljbedömningar av behoven redovisas i det följande.

6.2 Behov för uppföljning av den livsmedelspolitiska reformens effekter för jordbruket

Som jag redovisat i delbetänkandet bedömer jag att statistikbehoven för att följa upp reformens effekter omspänner en rad områden. I delbetänkandet togs följande punkter upp:

- ekonomisk statistik
- prisstatistik
- produktionsstatistik
- strukturstatistik
- statistik som berör investeringar i byggnader, anläggningar och maskiner
- statistik över förbrukning av vissa förnödenheter
- sysselsättningsstatistik.

I de arbetsplaner som myndigheter med uppdrag att följa reformens effekter lagt upp tas inga andra områden upp än dessa. Någon anledning till kompletteringar med ytterligare punkter har jag inte heller funnit.

I det följande redovisar jag mina bedömningar av behoven områdesvis. Allmänt gäller att behov av statistik för uppföljning av reformens effekter endast omspänner den korta sikten.

6.2.1 Ekonomisk statistik

Reformen kan bl.a. väntas resultera i förändringar av jordbrukssektorns inkomst- och utgiftsstruktur. Även nivån på sektorns samlade inkomster och utgifter kan komma att påverkas. För att studera dessa effekter anser jag att det bör finnas tillgång till sektorkalkyler.

Reformen kan också väntas leda till förändringar av den företagsekonomiska lönsamheten. För att belysa den effekten bedömer jag det som lämpligt att också ta fram företagsekonomiska kalkyler baserade på statistiskt underlag.

Ytterligare en effekt som kan väntas uppstå på grund av reformen är att jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar förändras, dvs. andelen av inkomsterna som kommer från jordbruket jämfört med övriga verksamheter förändras. Detta område är också intressant att följa.

När det gäller **sektorkalkyler** bedömer jag det inte som nödvändigt att utöka variabelinnehållet i dessa för att kunna belysa reformens effekter. Däremot kan det finnas skäl att ha en något högre ambitionsnivå när det gäller statistiskt underlag jämfört med vad som tagits upp i avsnittet om basstatistik (under punkt 5.2.1), särskilt vad gäller poster som kan bedömas ha nära samband med reformåtgärderna (omställningsstöd, spannmål för industriell användning etc.).

Omställningen kan också väntas resultera i att det blir svårare än hittills att klart avgränsa vad som skall anses tillhöra jordbrukssektorn jämfört med andra sektorer. En del "nya" inkomstposter kanske hamnar i en gråzon där det är svårt att avgöra om de ska räknas som jordbruksinkomst eller inte. Jag tänker här bl.a. på viss typ av småskalig förädling och inkomster från nya växtodlingsprodukter. Gränsdragningsproblem kan också uppstå för tjänster som jordbrukare utför åt utomstående.

Jag ser det som angeläget att frågan om framtida sektoravgränsning tas upp till diskussion i samband med det fortsatta arbetet med sektorkalkylen. Ett lämpligt forum att behandla sådana frågor kan vara livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES).

Jag bedömer det inte som nödvändigt att genomför undersökningar direkt riktade till jordbrukare för de poster som jag tidigare pekat på och som finns redovisade i avsnitt 3 i bilaga 2. Någon annan bedömning än den jag redovisat i avsnittet för nationalräkenskaperna (NR) gör jag således inte på denna punkt.

För att göra framskrivningar och analyser är det värdefullt att ha tillgång till uppgifter om skördeutfallet för i första hand spannmål. För sektorkalkylen kan precisionskravet sättas relativt lågt.

Syftet med att ta fram **företagsekonomisk statistik** är i första hand att följa hur lönsamheten förändras för jordbruksföretagen under omställningsperioden. Även uppgifter om likviditet och skattereformens effekter är betydelsefullt att studera i detta sammanhang.

Allmänt sett anser jag att det inte är nödvändigt att studera alla företagsgrupper för att belysa den företagsekonomiska utvecklingen. I första hand bör förhållandena för företag över en viss storlek belysas.

I tidigare analyser som gjorts i samband med bl.a. jordbrukspris-överläggningarna har en del företagsgrupper valts ut för företagsekonomiska studier. Man siktade då in sig på företag av familjejordbruksstorlek med en någorlunda homogen produktionsstruktur. En speciell beräkningsmodell (den s.k. modelljordbruksansatsen, MJA) togs fram där data från deklarationsundersökningen (DU) och jordbruksekonomiska undersökningen (JEU) samkördes med strukturdata från lantbruksregistret (LBR). Med hjälp av detta underlag och s.k. hjälpdata i form av priser på produkter och produktionsmedel m.m. kunde ganska detaljerade kalkyler med både volymer och priser tas fram. Detta möjliggjorde i sin tur att omfattande resultatanalyser kunde göras. Kalkylunderlaget medgav också känslighetsberäkningar där effekterna på resultatet av t.ex. en prishöjning på mjölk kunde utläsas.

Modellgårdsberäkningar har hittills gjorts både för enskilda år (s.k. typjordbrukskalkyler) och som utjämnade resultat baserade på volymsiffror från typjordbrukskalkylerna för en treårsperiod (s.k. modellgårdsresultat). För att belysa reformens effekter behöver man inte tillämpa det utjämningsförfarande man hittills använt. Det går att använda typjordbruksresultaten för t.ex. senast kända år för att göra känslighetsberäkningar och konsekvensberäkningar (över hur t.ex. en framtida bidragsutbetalning påverkar resultatet).

För att kunna genomföra modellgårdsberäkningarna ställs höga krav på statistiskt underlag. DU-uppgifter har tillsammans med strukturuppgifter hittills använts för att räkna fram ett driftsresultat. JEU har använts för att få fram ett fullständigt resultat. Både DU och JEU är kostnadskrävande. Den fråga man bör ställa sig är om det är nödvändigt att ta fram ett så omfattande material som tidigare gjordes i MJA för att belysa den företagsekonomiska lönsamheten under

reformperioden eller om man kan erhålla ett tillfredsställande underlag med enklare och mindre resurskrävande metoder.

Jag kommer i det följande (kap. 7) att redovisa alternativa tillvägagångssätt för att belysa den företagsekonomiska lönsamheten. Jag kommer i ett alternativ att redovisa resursbehoven för att fortsätta med den hittills använda modellgårdsansatsen. Mot detta kommer jag att ställa de resursinsatser som krävs för att sammanställa enklare kalkyler som inte bygger på DU- och JEU-data utan endast utgår från den ekonomiska statistik som näringen själv tar fram samt strukturdata.

Statistik som belyser **förändringar i jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar** bedömer jag också ha ett värde vid utvärdering av reformens effekter, närmast för att bedöma hur jordbrukarnas sysselsättning i olika typer av verksamheter förändras under omställningsperioden. Dessa förändringar kan också studeras genom vissa typer av arbetskraftsundersökningar. I avsnitt 6.2.5 återkommer jag till detta.

Om man väljer en ekonomisk studie som riktas till enskilda jordbrukare för att belysa jordbrukarnas inkomstsammansättningar bör denna omfatta större delen av jordbrukarpopulationen och inte begränsas till vissa företagsgrupper. En uppdelning av inkomster från jordbruk, övrig företagsverksamhet, kapital och tjänster (inkl. pensioner) anser jag vara tillräcklig. Undersökningen bör läggas upp så att det är möjligt att erhålla resultat för olika företagsstorlekar och viss regional differentiering.

Parallellt med en tvärsnittsundersökning över förändringar i jordbrukarnas inkomstsammansättningar enligt ovan skulle det kunna vara av visst värde att studera ett fast urval av jordbrukare under hela reformperioden. En sådan studie skulle på ett mer detaljerat sätt kunna belysa inkomst- och sysselsättningsförändringarna under de närmaste åren.

6.2.2 Prisstatistik

Prisstatistiken bedömer jag vara ett viktigt instrument för att följa reformens effekter. Prisförändringar ger bl.a. värdefull information om hur olika marknader för jordbruksprodukter utvecklas.

I samband med NR-beräkningarna har jag tidigare pekat på behoven av omfattande prisstatistik. Något egentligt ytterligare behov anser jag inte finns för att följa reformens effekter. I stort sammanfaller behoven med vad som i dag tas fram som underlag för avräkningsprisindex (A-index) och produktionsmedelsprisindex (PM-index). Detta underlag produceras av statens jordbruksverk (SJV) genom speciella prisundersökningar.

PM-index spelade tidigare en viktig roll i samband med prisöverläggningarna. Krav ställdes då på stor exakthet och detaljrikedom i underlaget. I framtiden har inte PM-index samma viktiga användning som tidigare. Möjligheter bör därför finnas till förenklingar t.ex. genom att minska antalet representantvaror och slå ihop vägningstalsposter. Ett sådant arbete har också redan påbörjats av SJV och LES.

En effekt av reformen kan bli att stora prisvariationer kan komma att uppstå mellan regioner för en del jordbruksprodukter. Nuvarande uppgiftsinsamling till A-index är inte upplagt för att studera dessa effekter. Jag ser det som angeläget att bevaka den regionala prisbildningen.

För att följa reformens effekter kan inte primärledet ses isolerat. För en samlad bild är det av stor vikt att kunna följa prisutvecklingen i det led mot vilket gränsskyddet avvägs (det s.k. prisregleringsledet). Arbete pågår för närvarande med att se över rutinerna för insamlandet av dessa priser.

I delbetänkandet pekade jag på behoven av att ha tillgång till en statistik över jordbruksfastigheternas värden och prisutveckling. Denna statistik bedömde jag då bl.a. skulle behövas för att följa upp reformens effekter. Jag gör samma bedömning nu med det förbehållet att detta behov inte motiverar annat än mindre specialundersökningar. Arrendeprisutvecklingen kan dessutom behöva belysas.

6.2.3 Produktionsstatistik

För att kunna följa reformens effekter bedömer jag det som viktigt att ha tillgång till produktionsstatistik bl.a. för att kunna se hur väl anpassningen av produktionen till efterfrågan fortlöper.

Som jag redovisade i delbetänkandet anser jag att behovet i stort sammanfaller med vad som i dag inhämtas från företag och branschorganisationer. Kompletteringar behövs dock med skördestatistik. Denna bör omfatta i första hand spannmålsgrödorna. Skördeuppskatt-

ningar för vall och potatis bedömer jag inte som helt nödvändiga att genomföra om inte dessa kan samordnas med uppskattningarna för spannmål till låg merkostnad. För ifrågavarande syfte bedömer jag det möjligt med en lägre precision i skattningarna jämfört med nuvarande objektiva skördeuppskattningar (OS). Den regionala redovisningen kan också göras grövre.

6.2.4 Strukturstatistik

Jag bedömer det som viktigt att ha tillgång till en omfattande och tillförlitlig strukturstatistik för att belysa reformens effekter. Denna statistik bör ligga på en tillräcklig detaljnivå för att det skall vara möjligt att särskilja de vanligaste typgrupperna av företag. Regionalt bör resultat för riksområden, produktionsområden och län tas fram. Statistiken behöver inte grundas på en totalundersökning.

När det gäller detaljnivå i uppgifterna finns behov av att belysa åkerarealens användning och antal djur av olika slag. Förutom de vanligen förekommande husdjuren på jordbruksföretagen kan det vara av värde att samla in uppgifter över antalet hästar om detta kan göras på ett enkelt sätt (t.ex. i anslutning till annan uppgiftsinsamling). Behovet av tillförlitlig häststatistik har även påtalats av den s.k. hästutredningen (lantbruksstyrelsens rapport 1991:4).

För att följa reformens effekter på arealanvändningen bedömer jag det som viktigt att ha tillgång till uppgifter över de arealer som i dag ingår i LBR samt omfattning och användning av den areal som ingår i omställningsprogrammet.

Från landskapsvårdssynpunkt är det väsentligt att följa arealutvecklingen för betesmarker. Detta kommer jag närmare att beröra i avsnitt 6.6 där jag särskilt tar upp landskapsvårdsfrågorna.

Med tanke på tidpunkterna för avrapportering av de uppföljningsuppdrag som lagts ut på olika myndigheter är det viktigt att statistiken är tillgänglig snabbt. Önskvärt är att ha tillgång till preliminära siffror så tidigt att de kan beaktas vid avrapporteringarna som skall göras i oktober varje år under den s.k. omställningsperioden.

6.2.5 Statistik över produktionsmedel

I avsnitt 5.2.1 har jag i samband med redovisning av basstatistikbehoven för NR-beräkningarna påtalat behov av volymuppgifter för de för jordbruket viktigaste insatsvarorna. Enligt min bedömning finns samma behov för uppföljning av reformens effekter. Förändringar i förbrukningen av insatsvaror återspeglar bl.a. förändringar i produktionens intensitet. Liksom för NR-beräkningarna är det tillräckligt att ha tillgång till siffror för riket för att följa reformens effekter i detta avseende.

Statistik över de viktiga insatsvarorna handelsgödsel och bekämpningsmedel är också av värde från miljövårdssynpunkt. Behoven för detta tas närmare upp i avsnitt 6.6.

Jag bedömer det vara av visst värde att ha tillgång till uppgifter om investeringar av olika slag i samband med utvärdering av reformens effekter. Investeringsuppgifterna ger en bild av jordbrukarnas framtidsplaner. Kraven på denna statistik motsvarar dem som ställs på underlag för NR-beräkningar.

Arbetsåtgången inom jordbruket kan grovt uppskattas med hjälp av strukturuppgifter och normerade arbetsbehovstal. Man får vara medveten om att förändringar i teknik m.m. under övergångsperioden kan påverka normtalen. För att följa upp reformens effekter bedömer jag nämnda metod som tillräcklig. Något behov av särskilda undersökningar för att belysa jordbrukets arbetskraftsvolym bedömer jag därför inte finnas.

I samband med omställningen kommer många jordbrukare att delvis övergå till verksamheter utanför jordbruket. I den ekonomiska statistiken har jag tidigare angett att behov finns av att belysa denna förändring. Genom vissa typer av arbetskraftsundersökningar kan man belysa omfattningen av jordbrukarnas övergång från jordbruk till tjänst resp. annan företagsverksamhet. Man kan här också grovt uppskatta vilken typ av företagsverksamhet som jordbrukarna övergår till.

6.3 Behov för stödområdesstudier för jordbruket i norra Sverige

Som jag inledningsvis nämnt har en parlamentarisk arbetsgrupp tillsatts med syfte att se över stödet till jordbruket i norra Sverige.

Resultatet av gruppens arbete blir i huvudsak styrande för vilken statistik som tas fram inom detta område.

Skulle gruppens arbete leda fram till att behov finns av att faktiska lönsamhetskalkyler skall beräknas anser jag att lönsamhetskalkylerna för stödområdena bör inriktas på gårdar av familjejordbruksstorlek och med den för Norrland dominerande driftsinriktningen mjölk. Andra driftsinriktningar är där så ovanliga att det är svårt att få fram en godtagbar statistik för dessa, åtminstone för de nordligaste stödområdena. Lönsamhetsberäkningarna får här liksom tidigare i huvudsak göras med ledning av syntetiska beräkningar.

I riksdagsbeslutet om Norrlandsstödet uttalas att täckningsgraden bör användas som lönsamhetsmått även framöver. Den täckningsgrad som omnämns är den som hittills använts i Norrlandskalkylerna och som fortlöpande används i modellgårdskalkylerna. Detta får till följd att bakgrundsvariablerna måste vara på en detaljnivå som gör det möjligt att räkna fram denna täckningsgrad. Även för att kunna göra analyser krävs ganska detaljerade uppgifter. Detaljeringsnivån i uppgiftsunderlaget i modellgårdskalkylerna bedömer jag vara en lämplig nivå att utgå från. I de fall det skulle vara mycket kostsamt att få fram någon enstaka intäkts- eller kostnadspost i stödområdeskalkylerna får denna post uppskattas med hjälp av syntetiska beräkningar.

I riksdagsbeslutet sägs också att utgångspunkten bör vara att täckningsgraden i det norrländska jordbruket inte bör sjunka nämnvärt från nivån vid avregleringens början. Utgår man från kalenderår bör ingången av avregleringen sammanfalla med år 1990. Faktiska kalkyler för utvalda grupper bör således så långt möjligt tas fram för år 1990 och senare.

Förutom ekonomisk statistik behövs strukturstatistik, skördestatistik för spannmål och vall samt prisstatistik för resp. stödområde. Denna statistik används som indata i kalkylberäkningarna men är också värdefull att ha som fristående underlag.

I riksdagsbeslutet och i uppdraget till den parlamentariska arbetsgruppen framhålls att modellen för att beräkna lönsamhet bör förändras så att hänsyn tas till lönsamheten i jordbruksföretaget som helhet. Denna fråga bör också uppmärksammas vid utformning av den framtida statistiken.

Skrivningarna tyder vidare på att behov av statistik för stödområdeskalkylerna kan ses som ett både kortsiktigt och långsiktigt behov. Jag

har utgått från detta vid de överväganden som jag senare kommer att redovisa.

6.4 Behov för administration

I huvudsak har jag bedömt behoven utifrån två aspekter, nämligen SJVs behov och länsstyrelsernas behov. I båda dessa fall bedömer jag att behoven i första hand omfattar individuppgifter för samtliga jordbrukare eller merparten av jordbrukarna. För SJVs del kan det också finnas behov av underlag för att fastställa olika bidragsbelopp. Det är också viktigt att ha tillgång till vissa prisuppgifter i samband med SJVs gränsskyddsbevakning.

6.4.1 Statens jordbruksverks behov

SJV administrerar olika typer av direktstöd. De arealbaserade stöden består av inkomst-, omställnings- och anläggningsstöd. Ett speciellt administrativt register (det s.k. JAS-registret) har skapats för dessa stöd som i huvudsak bygger på uppgifter från 1990 års LBR. SJV planerar att göra vissa jämförelser av arealändringar i JAS och LBR.

Det är i dag inte möjligt att med säkerhet säga om direktstöd kommer att bli ett permanent inslag i jordbrukspolitiken. Inom EG diskuteras för närvarande ett förslag till reformering av den gemensamma jordbrukspolitiken vilket innehåller ett stort inslag av direktstöd. Vid ett medlemskap kan det således bli aktuellt med nya sådana stödformer. Det är inte möjigt att i dag säga hur dessa skall administreras.

Allmänt kan man säga att ett register med vissa basuppgifter som årligen uppdateras ger möjlighet till en flexibel tillämpning av olika bidragssystem. Man kan således med relativt kort varsel besluta om en bidragsutbetalning och verkställa densamma med hjälp av de uppgifter som alltid finns aktuella i ett sådant register. Kostnaden för att hålla ett sådant register är dock relativt hög om inte bidragsutbetalningar är ofta återkommande.

Om man väljer att ha andra lösningar än löpande register för bidragsutbetalningar måste man ganska lång tid i förväg ge besked om att en bidragsutbetalning skall verkställas för att klara en administrativ hantering.

Vissa erfarenheter har erhållits av att betala ut bidrag med uppgifter i LBR som grund. Enligt SJV fungerar LBR bäst för arealbidrag samt bidrag för djurslagen kor, ungnöt och lamm, medan bidragsutbetalningar för svin och fjäderfä fungerar sämre, eftersom LBR-uppgifterna är knutna till en viss dag och antalet djur kan variera markant under året.

När det gäller behov av beräkningsunderlag, bl.a. för att beräkna dels ett stöds totala kostnad, dels det individuella stödbeloppet, har jag utgått från att det kommer att behövas uppräknade strukturuppgifter m.m. i ungefär samma omfattning som i NR. Eventuellt kan det också behövas vissa skördeuppgifter för län och delar av län som underlag för att fastställa belopp för arealutbetalningar. Behov av prisuppgifter behövs också för SJVs gränsskyddsbevakning.

6.4.2 Regionala och lokala myndigheters behov

Fr.o.m. den 1 juli 1991 tog länsstyrelserna över lantbruksnämndernas roll. Lantbruksnämnderna använde tidigare individuppgifter för enskilda jordbrukare i samband med beredning av frågor som rörde strukturrationalisering, bidragsgivning, statlig lånegivning m.m. Även i samband med nämndernas rådgivningsverksamhet användes individuppgifter, bl.a. som utsändningsregister för informationsbroschyrer m.m.

I samband med den livsmedelspolitiska reformen kommer den roll lantbruksnämnderna tidigare haft och som länsstyrelserna tagit över att successivt tonas ner. En stor del av de tidigare behoven av individuppgifter kommer på sikt att försvinna. Även då kommer det dock troligen att vara en fördel för länsstyrelserna att på ett enkelt sätt kunna nå ut till jordbrukarna genom registeruppgifter. Enligt min bedömning är dock detta behov inte så stort att det ensamt motiverar en registerhållning. Det bör kunna tillgodoses på andra vägar t.ex. genom annonsering i lokalpress.

Sammanfattningsvis anser jag att länsstyrelsernas behov av individuppgifter på mycket kort sikt kan bedömas vara så stort att det bör beaktas. På något längre sikt minskar behovet till en så låg nivå att det inte ensamt motiverar en särskild registerhållning.

Även kommunerna behöver vissa uppgifter om markanvändning m.m. för kommunal planering.

Det jag nu sagt innefattar inte länsstyrelsernas eventuella behov av statistik och registeruppgifter för miljövård. Dessa behov tar jag upp i avsnitt 6.6.

6.5 Behov för beredskapsplanläggning

Att trygga livsmedelsförsörjningen i kriser och krig tillmäts stor vikt av statsmakterna. För att kunna genomföra den planläggning som fordras för olika beredskapsåtgärder (bl.a. beredskapslagring) krävs bl.a. statistik över strukturen i jordbruket.

Beredskapsplanläggningen för primärproduktionen kan delas in i två delar. En del behandlar frågor som främst berör dimensionering av beredskapslagring och en annan del som främst behandlar frågor som rör hur jordbruksproduktionen skall inriktas för att på bästa sätt trygga försörjningen vid olika typer av långvariga kriser.

Efter kontakter med SJV som ansvarar för livsmedelsberedskapen bedömer jag att det för den senare planeringen behövs uppgifter om struktur, produktion och konsumtion. Dessutom behövs uppgifter över jordbrukets förbrukning av foder-, gödsel- och bekämpningsmedel samt en del andra insatsvaror. För strukturstatistik och skördeuppskattningar behövs resultat för grupper av län. För övriga behov räcker det med rikssiffror. Även uppgifter om arbetsåtgången behövs.

För den s.k. blockorganisationen behövs också intermittent vissa uppgifter om enskilda företag.

6.6 Behov av statistik för landskapsvård och miljöskydd

6.6.1 Landskapsvård

Från samhällets sida svarar i första hand SNV och länsstyrelserna för bevakningen av landskapets förändringar. I detta arbete utnyttjas information från dels egna målinriktade undersökningar, dels statistik m.m. från andra myndigheter och organisationer.

En teknik för egna undersökningar är att studera förändringar på ett antal utlagda referensytor. Dessa ytor är relativt små och få till antalet. Undersökningarna är i allmänhet av inventerande karaktär

där t.ex. florans förändringar studeras i detalj. Även flygbilder används för att få information.

Bedömningar av det framtida behovet av detaljinformation om landskapets förändring genom referensområdesundersökningar m.m. anser jag ligga utanför denna utrednings uppgift. Behovsbedömningar får här göras från fall till fall i samband med behandling av SNVs och andra berörda myndigheters anslagsframställningar. Det är en fördel om strukturstatistik på församlingsnivå kan kopplas till referensområdesundersökningar.

När det gäller behov av mer övergripande statistik gör jag följande bedömningar

Normalt sker förändringar i landskapet långsamt. Det är därför tillräckligt att belysa förändringarna med vissa års mellanrum.

Vid kontakter med SNV har framkommit att verket har intresse av att kunna följa markanvändningen med uppdelning på följande huvudägoslag:

Åker
Betesmark
Skog
Övrig mark

Uppgifterna behövs enligt SNV på församlingsnivå, bl.a. som grund för redovisning på natur- eller kulturgeografiska områden.

Betesmarken är det viktigaste ägoslaget från landskapsvårdssynpunkt. Behov finns av en uppdelning i naturlig betesmark och kultiverad betesmark. Dessutom behövs uppgifter om betesvall.

Behov finns också av att få information om hur nedlagd åkermark används. Under reformperioden är det också intressant att få uppgifter om hur den omställda arealen används.

Uppgifter om betesdjurhållning behövs på regional nivå (t.ex. länsnivå) för att få en uppfattning om hur stora arealer som betas och av vilka djurslag. Visst intresse finns också av att studera storlekar och driftsinriktningar hos jordbruksföretagen.

Under senare år har länsstyrelserna gjort speciella ängs- och hagmarksinventeringar. Dessa har syftat till att mer i detalj ge information om vilka marker som är viktiga att bevara i framtiden. Allmänt sett bedömer jag att ängs- och hagmarksinventeringarna ger ett värdefullt underlag för länsstyrelserna. Undersökningarna bör dock inte betraktas som statistiska undersökningar utan mer syftande

till att ge underlag för punktinsatser. Medel för ängs- och hagmarksinventeringar bör anslås i särskild ordning.

6.6.2 Miljöskydd

Behoven av uppgifter som belyser miljöeffekter kan på ungefär samma sätt som för landskapsvård delas upp i en del som avser detaljinformation och en annan del som avser mer övergripande information. Behovet av detaljinformation tillgodoses för närvarande genom kemiska analyser av vattendrag och andra s.k. recipienter. Valet av undersökningsobjekt görs på ungefär samma sätt som för referensytorna för landskapsvårdsstudier.

Enligt min bedömning kan behovet av detaljinformation inte täckas med vad man normalt menar med statistik. Informationsbehovet får här tillgodoses genom direkta målinriktade studier huvudsakligen genom referensytor. Det ankommer närmast på SNV att redovisa behov av sådana studier.

När det gäller behov av mer övergripande statistik anser jag att följande behovsområden bör beaktas vid överväganden om omfattningen av en framtida statistikproduktion.

Jordbrukets användning av kemikalier

Det finns behov av statistik över total användning av gödsel- och bekämpningsmedel i landet. Detta behov sammanfaller delvis med behovet av underlag för vissa kostnadsposter i sektorkalkylen. Från miljösynpunkt är det viktigt att få en detaljerad sammanställning över förbrukningen av bekämpningsmedel uppdelat på preparattyp.

Behov finns också av statistik över regionala variationer i fråga om intensiteten i kemikalieanvändningen, dvs. hur stora doser och givor per hektar som sprids. En sådan statistik bör kunna redovisas på avrinningsområden.

Växtnäringsläckage till vatten och luft

För att bedöma omfattningen av växtnäringsläckage behövs bl.a. uppgifter om åkerarealens användning och omfattning. Det är särskilt

viktigt att ha tillgång till uppgifter över andelar höst- och vinterbevuxen åkermark, s.k. grön mark. Det är också viktigt att ha tillgång till uppgifter om antalet djur för att beräkna kvantiteter naturgödsel.

För att bedöma omfattningen av växtnäringsläckage behövs också samma typ av uppgifter över användningen av handelsgödsel som redovisats ovan.

6.6.3 Djurskydd

Fr.o.m. år 1990 införs successivt nya djurskyddsbestämmelser under en tioårsperiod. Från samhällets sida kan det finnas behov av att följa upp ekonomiska och andra effekter av dessa bestämmelser för jordbruket. Statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen (numera SJV) har på regeringens uppdrag redan gjort en del utvärderingar på området. Bristen på underlag har påtalats i detta sammanhang.

För att belysa frågor kring djurskyddsbestämmelserna krävs detaljinformation på vissa specifika områden som inte direkt går att fånga in i löpande traditionell statistik. I stället behövs specialundersökningar som är koncentrerade på detaljfrågor inom resp. område. I den mån statsmakterna anser att dessa frågor är viktiga att belysa bör medel anslås i särskild ordning i samband med utredningsuppdrag.

I fortsättningen tas undersökningsbehov i samband med djurskyddsbestämmelserna inte särskilt upp.

6.7 Behov för skördeskadeskyddet

I nuvarande skördeskadeskydd används registeruppgifter från LBR samt uppgifter om normskördar från OS. Statistiska centralbryån (SCB) skall enligt en särskild lag (1988/89:89) till stiftelsen lantbrukarnas skördeskadeskydd lämna ut sådana uppgifter som behövs för handläggning av ärenden om skördeskadeskydd. LBR används dels för att nå ut med information till alla jordbrukare i fastställda skadeområden, dels för att utgöra grund för grödfördelningen vid ersättningsberäkningar.

I princip anser jag inte statistik/registeruppgifter för skördeskadeskyddet vara en angelägenhet för staten utöver vad som kan behövas

vad gäller statens åtagande i det fall naturkatastrofer i större områden uppstår. Statens ansvar härvid är fastlagt i riksdagsbeslut om skördeskadeskyddet (prop. 1987/88:74, JoU16, rskr. 130). Nuvarande former för skördeskadeskyddet baseras på en överenskommelse mellan regeringen och LRF som träffades i samband med näringens övertagande av ansvaret för skördeskadeskyddet. Denna överenskommelse innebär enligt näringen också ett åtagande av staten avseende statligt finansierad skördestatistik.

Enligt min uppfattning bör som jag nyss nämnt behovet av statistik/registeruppgifter för skördeskadeskyddet inte i första hand primärt beaktas vid överväganden om den statliga statistikproduktionens storlek eftersom skördeskadeskyddet enligt statsmakternas beslut numera är ett ansvar för näringen.

I övrigt vill jag ifrågasätta den nuvarande metoden med hänsyn bl.a. till att endast ett fåtal jordbrukare normalt har rätt till skördeskadeersättning och kostnaderna därigenom blir orimligt höga. Nödvändiga arealuppgifter bör kunna inhämtas i samband med skaderegleringen.

7 Sammanfattande behovsanalys och möjliga tillvägagångssätt för att ta fram statistik för primärledet

7.1 Inledning

Behovsanalysen i det föregående anger som jag ser det ramarna för utformningen av den framtida statistiken som skall bekostas med statliga medel. Nuvarande statistikproduktion är omfattande och har hög behovstäckning. Den fråga som bör besvaras är om det är möjligt att begränsa statistikens omfattning eftersom behoven ändrats.

För att besvara frågan har jag för primärledet studerat alternativa metoder för statistikproduktion inom viktigare statistikområden. Tillsammans med behovsanalysen har denna metodinventering utgjort underlag för mina överväganden och förslag.

I det följande redovisar jag min syn på olika vägar att ta fram statistik. En indelning görs på följande fem statistikområden:

- strukturstatistik
- produktionsstatistik
- ekonomisk statistik utom prisstatistik
- prisstatistik
- övrig statistik

I samband med strukturstatistiken kommer jag även att ta upp frågor som rör registerhållning.

I avsnitten 7.2–7.6 i detta kapitel behandlas statistikmetodfrågor för jordbruket och i avsnitt 7.7 motsvarande för trädgårdsnäringen. Inledningsvis kommer jag i varje delavsnitt att sammanfatta min behovskartläggning enligt kapitlen 5 och 6.

7.2 Strukturstatistik/registeruppgifter för jordbruket

7.2.1 Sammanfattning av behoven

Som framgått av genomgången av behoven i kapitlen 5 och 6 behövs en översiktlig strukturstatistik med någon regional indelning för flertalet av de behovsområden som jag har pekat på. För att täcka behoven för nationalräkenskaperna (NR) är det tillräckligt med enbart strukturstatistik på riksnivå. För administrativa behov krävs data på individnivå (registeruppgifter kombinerade med strukturdata). Sådana uppgifter är också nödvändiga att ha tillgång till av statistiska skäl, för att kunna genomföra olika typer av urvalsundersökningar. För det senare behovet är det önskvärt men inte helt nödvändigt att som nu varje år ha tillgång till fullständiga registeruppgifter för jordbruksföretag över en viss storlek. Intermittenta undersökningar kan övervägas.

Beträffande EG-behovet är att notera att totalräkningar krävs vart tionde år och att urvalsundersökningar däremellan skall ske vart annat år. Till detta kommer att särskilda djurräkningar skall göras vid ett antal tillfällen årligen. I det senare fallet är det tillräckligt med stickprov.

De administrativa behoven är svåra att klart precisera. Utgår man från att det i efterhand skall vara möjligt att genomföra bidragsutbetalningar m.m. baserat på befintligt underlag krävs årliga registeruppgifter. Kan man något år i förväg fastställa att ett visst kommande år skall vara bidragsgrundande är det tillräckligt att ha tillgång till uppgifter för detta år.

7.2.2 Metoder för att ta fram strukturstatistik/register uppgifter för jordbruket

Metodlösningar för strukturstatistik/registerhållning har arbetats fram parallellt med genomgången av behoven och fristående från denna genomgång. Min grundtanke har här varit att inte i förväg låsa mig för någon särskild metod innan jag studerat flera alternativ och vägt

dem mot varandra och mot de behov som finns. Utgångspunkten har varit att täcka in ett vitt spektrum av tänkbara lösningar.

I den fortsatta redovisningen begränsar jag mig till de metoder jag bedömt som särskilt intressanta att diskutera. Utöver dessa har även en del andra metoder behandlats inom utredningen.

Allmänt gäller att det krävs en viss övergångstid vid byte från en metod till en annan. Snabba växlingar mellan metoderna är därför svåra att genomföra.

Under den tid som stått till utredningens förfogande har det inte varit möjligt att ta fram några fullt färdiga alternativ. De förslag som kommer att presenteras bör därför ses som mer eller mindre färdiga metodlösningar som i vissa fall kräver ytterligare utredning.

I det följande redovisar jag översiktligt vilka metodlösningar jag bedömt som intressanta att belysa.

Metoderna 1 och 2: Begränsningar av nuvarande lantbruksregister

Dessa metoder utgör modifieringar av nuvarande lantbruksregister (LBR). Modifieringarna har gjorts på två alternativa sätt, nämligen dels genom att minska populationen (metod 1), dels genom att statistiken baseras på urval (metod 2).

I **metod 1** har populationen minskat genom en höjning av nuvarande 2 ha-gräns. Jag har här gjort kostnadsberäkningar på två nivåer nämligen dels en höjning från nuvarande 2 ha-gräns till 5 ha, dels en höjning från 2 till 10 ha. Jämfört med nuvarande LBR innebär dessa förändringar kostnadsbesparingar med 2 resp. 3 milj.kr. i 1990/91 års prisnivå (från nuvarande kostnadsnivå i LBR, ca 15 milj.kr.).

Vare sig metod 1 eller nuvarande LBR uppfyller EGs krav på djurräkningar flera gånger per år. För att uppfylla dessa krav måste vissa kompletterande undersökningar genomföras. Det är tillräckligt att dessa görs som urvalsundersökningar. Kostnaderna för dessa har jag uppskattat till ca 2 milj.kr. per år under förutsättning att vissa befintliga register kan utnyttjas.

Metod 1 med arealgräns 5 ha liksom nuvarande LBR har hög behovstäckning. Nuvarande 2 ha-gräns i LBR bedömer jag vara i samklang med EGs krav. En höjning till 5 ha-nivån skulle troligen

också kunna accepteras från EGs sida. Det är däremot tveksamt om en höjning till 10 ha skulle godtas.

Nuvarande LBR är med vissa modifieringar och kompletteringar (bl.a. för utbetalning av svinbidrag) användbar för flera typer av stödutbetalningar. En höjning av arealgränsen till 5 ha ändrar troligen inte användbarheten i någon högre grad förutsatt att mindre producenter kan utelämnas i stödsystemet. En höjning till 10 ha kan däremot försämra användbarheten.

En del företag med från landskapsvårdssynpunkt värdefull betesmark torde försvinna ur registret om arealgränsen höjs. Det totala antalet företag i nuvarande LBR med mellan 2 och 5 ha uppgår till ca 15 000. Motsvarande antal mellan 2 och 10 ha är 35 000.

Metod 2 utgår från att antalet fasta uppgifter i LBR minskas ner till att enbart omfatta identifieringsuppgifter för brukare, fastigheternas beteckning och ägoslagsarealer samt brukningscentrum. För ett urval av företag samlas dessutom uppgifter in om åkerarealens användning, djurantal m.m. på samma sätt som i nuvarande LBR. Kostnaderna för detta alternativ beror delvis på omfattningen av urvalsundersökningen. För att få fram godtagbar statistik på åtminstone länsnivå bedömer jag att man som mest kan uppnå kostnadsbesparingar av i storleksordningen 5 milj.kr. En så pass stor kostnadsminskning medför dock bl.a. att nuvarande kvalitet på registeruppgifterna inte går att upprätthålla.

För att få metoden EG-anpassad krävs urvalsförstärkningar för de år EG kräver totalräkningar. Dessutom behövs på samma sätt som i metod 1 kompletteringar med särskilda djurräkningar. Utslaget per år medför inte totalräkningarna så stora merkostnader (ca 0,5 milj.kr.). Kostnaderna för djurräkningarna bedömer jag vara desamma som i metod 1 (ca 2 milj.kr.).

För administrativ användning är metoden mindre användbar jämfört med nuvarande LBR och metod 1 på grund av att årliga uppgifter om arealer, djurantal m.m. inte finns tillgängliga annat än för företag som ingår i urvalsdelen.

Från landskapsvårdssynpunkt ger grundregistret i metod 2 goda möjligheter till specialstudier.

Metod 3: Intermittenta totalräkningar grundade på fastighetstaxeringsregistret samt urvalsundersökningar mellanliggande år

Enligt denna metod utnyttjas uppgifter i fastighetstaxeringsregistret för att göra intermittenta totalräkningar. Mellanliggande år görs urvalsundersökningar som grundar sig på framtagna registeruppgifter m.m. totalräkningsåren.

I fastighetstaxeringsregistret finns uppgifter tillgängliga över lagfarna ägare samt arealer åker, bete och skog. Det går inte att direkt ta fram statistik över arealfördelningar, djurantal m.m. på det sätt som i dag görs med hjälp av LBR. För att få fram sådana uppgifter måste totalundersökningen göras i två etapper. I den första etappen undersöks vem som brukar fastigheten. I den andra etappen genomförs en traditionell strukturundersökning med ungefär samma innehåll som i nuvarande LBR. Genomförandet av den första etappen kan bli rätt komplicerad med tanke på de många sidoarrenden som numera förekommer.

I Sverige finns ingen erfarenhet av totalundersökningar av nu skisserat slag. I Finland genomfördes en totalundersökning år 1990 där fastighetstaxeringsuppgifter användes som grund. Erfarenheterna från denna undersökning styrker min bedömning angående svårigheterna att omforma fastighetstaxeringsregistret till ett register över aktiva jordbrukare.

Kostnaden för den finska totalundersökningen uppgick till totalt 20 milj. FIM. För en svensk motsvarande undersökning har jag beräknat kostnaden till i storleksordningen 25–30 milj.kr. per totalundersökning.

Hur ofta man bör genomföra totalundersökningar hänger främst samman med vilka krav man ställer på tillförlitliga uppgifter om populationen. Jag har vid bedömningen av denna metod utgått från de krav EG ställer vilket innebär att en totalräkning skall ske vart tionde år. EGs krav medger en viss flexibilitet i fråga om val av undersökningsår. För att underlätta arbetet bör en anpassning göras till fastighetstaxeringsåren, dvs. totalräkning vart sjätte år.

Utslaget per år under hela tioårsperioden blir kostnaden för totalräkningen 2,5–4,0 milj.kr. med ledning av min tidigare kostnadsuppskattning.

När det gäller urvalsundersökningsdelen kan denna göras mer eller mindre omfattande beroende på vilken ambitionsnivå som väljs. Även hur ofta sådana bör genomföras är en fråga om vilka krav man ställer på den strukturstatistik som skall tas fram. Jag har här utgått från EGs krav vilket innebär urvalsundersökningar vartannat år. Jag har sett det som lämpligt att utgå från ett ganska stort stickprov (20 %) bl.a. för att ge en god grund för att genomföra underurval för olika undersökningar.

Kostnaden för varje urvalsundersökning har jag uppskattat till ca 7 milj.kr. (räknat i 1990/91 års prisnivå). Utslaget per år innebär detta 3,5 milj.kr.

Läggs kostnaden för urvalsdelen till kostnaden för totalundersökningsdelen kan den årliga totalkostnaden för metoden beräknas till 6,0–7,5 milj.kr. Till detta kommer kostnaderna för de särskilda djurräkningarna vilka jag tidigare beräknat till ca 2 milj.kr.

En allmän nackdel med metod 3 jämfört med metoderna 1 och 2 är att man får räkna med tilltagande systematiska fel ju längre tid som förflyter efter en totalräkning. Kvaliteten på undersökningsresultaten grundade på underurval blir också sämre jämfört med om motsvarande underurval görs med utgångspunkt från metoderna 1 och 2.

Från administrativ synpunkt är metoden knappast användbar annat än de år då totalräkningar genomförs.

Från landskapsvårdssynpunkt är metoden sämre än metoderna 1 och 2 men torde ändå gå att använda. Allmänt sett bedömer jag det som tillräckligt med intermittenta undersökningar för att täcka detta behov.

Metod 4: Översiktlig metod

Denna metod baseras liksom metod 3 på fastighetstaxeringsregistret men i stället för att genomföra totalundersökningar intermittent undersöks ett urval av fastighetsägare enligt samma etappvisa förfarande som i metod 3. Metoden kan endast användas för att få fram statistikuppgifter över åkermarkens användning med viss grövre regional indelning.

Antalet djur av olika slag får med denna metod uppskattas med hjälp av andra uppgifter, t.ex. produktionsuppgifter.

Metoden har hittills inte använts och har inte närmare kunnat kostnadsberäknas. Eftersom den huvudsakligen bygger på befintliga register hänför sig kostnaden i första hand till stickprovsdelen. Utgår man från ett relativt litet stickprov bör metoden blir billig, uppskattningsvis mellan 1 och 3 milj.kr.

Metod 4 har stora begränsningar på användningssidan. Den är inte användbar för administrativa ändamål och uppfyller inte EGs krav. För NR-behovet är den dock tillfyllest och kan därför användas för att särskilja kostnaden för att täcka bl.a. detta behov. Nedan redovisas i tabell 1 en sammanfattning av metoderna.

Tabell 1 Sammanfattning av metoder för att ta fram strukturstatistik/jordbrukarregister

	Baspopulation	Möjligstatistik/registeruppgifter	Kostnad (i 1990/91 års prisnivå)
Metod 1 Minskad LBR-population	Jordbruksföretag enl. nuv. LBR-def. med mer än 5 resp. 10 ha åker	Strukturuppg. församl.nivå. Registeruppgifter medstrukturdata för populationen	12-13 milj.kr.[1]
Metod 2 Nuv. LBR med urvalsbaserad statistik	Jordbruksföretag enl. nuv. LBR-def.	Struktur för riket, riksområden och län + enbart registeruppg. (namn och adress)	10 milj.kr.[1] [2]
Metod 3 Intermittenta totalundersökningar	Jordbruksföretag enl. nuv. LBR-def. (grundade på uppgifter från fastighetstax.reg.)	Struktur för riket, riksområde och län. Registeruppgifter med strukturdata vart tionde år. Urvalsund. vartannat år	6-7 milj.kr.[1]
Metod 4 Översiktlig metod	Markägare fast.tax.reg. Bransch-uppg. djurhållning	Struktur för riket ev. riksområden	1-3 milj.kr.
Nuvarande LBR			15 milj.kr.[1]

1) För en EG-anpassning krävs kompletteringar med särskilda djurräkningar. Kostnaderna för detta har uppskattats till ca 2 milj.kr.

2) För en EG-anpassning krävs kompletteringar med strukturuppgifter för hela populationen vart tionde år. Årskostnad ca 0,5 milj.kr.

Övriga metoder

De metoder som tidigare redovisats utgör varianter på nuvarande LBR eller använder fastighetstaxeringarna som basunderlag. Tekniskt sett bör det vara möjligt att genomföra dessa metoder för svenska förhållanden. Även vissa andra metoder som bygger på annan teknik kan vara intressanta att beakta vid en samlad långsiktig bedömning av framtida metodval. I det följande kommer jag att belysa två sådana metoder. Inom den tid som stått till utredningens förfogande har det inte varit möjligt att närmare utreda de praktiska möjligheterna att genomföra dessa metoder. Metoderna skall därför ses som grova skisser till lösningar.

a) särskilda stödutbetalningsregister

Inom EG har lagts fram förslag till förändrad jordbrukspolitik med stort inslag av direktstöd. Om detta förslag antas innebär det att direktstöd kan bli ett permanent inslag i den framtida jordbrukspolitiken. Vid ett svenskt medlemskap bör administrativa system finnas förberedda som möjliggör de bidragsutbetalningar m.m. som då kan bli aktuella.

Det är på nuvarande stadium svårt att ange vilka administrativa rutiner som då kan bli aktuella för Sveriges del. Olika typer av register som innehåller individuella uppgifter kommer dock troligen att krävas.

En metod som vid ett EG-medlemskap kan vara aktuell att överväga är att bilda register med individuppgifter grundade på ansökningar. Uppgifterna i detta register används sedan i första hand för att betala ut direktstöd. Uppgifterna kan dessutom sammanställas som statistik. Möjligheterna att använda uppgifterna i registret för statistik blir givetvis beroende av omfattningen och inriktningen av stöden och därmed hur väl såväl jordbrukarpopulationen som intressanta variabler täcks in.

Uppgifterna skulle (åtminstone med vissa kompletteringar) kunna utgöra grund för strukturstatistik och olika urvalsundersökningar på jordbrukets område.

b) befintliga leverantörsregister

Enligt denna metod utnyttjas register och registeruppgifter som företag och organisationer upprättar i samband med sina affärsverksamheter. Metoden förutsätter att det är möjligt att sammanställa de olika registren. Från detta sammanställda register väljs jordbrukare ut stickprovsvis och deras arealer, antal djur, m.m. undersöks. Intermittent görs en fullständig uppgiftsinsamling med utgångspunkt från det sammanställda registret.

Det sammanställda registret bör gå att hålla á-jour fortlöpande under året med hjälp av leveransuppgifter m.m. som finns i registren med liten tidseftersläpning. Arbetsmässigt innebär detta att belastningen sprids ut över året.

Eftersom endast leveransuppgifter (t.ex. kg mjölk i stället för antalet mjölkkor) finns att tillgå för urvalsstratifiering måste urvalsstratifieringen göras på ett annat sätt än för närvarande. Detta kan leda till osäkerhet i statistiken som sammanhänger med svårigheter att räkna upp stickprovsresultaten. Jag har i dag inte någon uppfattning om omfattningen av denna problematik.

Metoden har hittills aldrig prövats i Sverige. I Danmark håller man för närvarande på att utreda möjligheterna att använda leverantörsregistren för att få fram ett utsändningsregister som skall användas bl.a. för undersökningar över jordbrukets struktur.

Om man utgår från att det går att utforma stickprovet på ett godtagbart sätt med hjälp av leveransuppgifter och metoden i övrigt skulle visa sig vara genomförbar bör man kunna räkna med att kostnaden för den blir relativt låg. Exakt hur låg går på nuvarande stadium inte att säga.

Eftersom metoden inte tidigare använts i Sverige krävs en hel del utredningsarbete för att klarlägga de legala och praktiska aspekterna och därmed om den över huvud taget är möjligt att genomföra. Bl.a. bör de praktiska möjligheterna att sammankoppla olika register utredas. En snabb övergång från nuvarande LBR-metod till en metod baserad på befintliga leverantörsregister är inte aktuell. Om metoden är möjlig att använda bedömer jag att en utvecklings- och inkörningstid av 2–3 år kommer att krävas.

7.2.3 Metodernas behovstäckning

I tabell 2 ges en översiktlig bild av hur pass väl metoderna täcker presp. behovsområde. Ett T (= tillräcklig) i tabellen anger om metoden täcker ett visst behov. Ett O (= otillräcklig) anger att metoden inte täcker behovet. För t.ex. NR-beräkningar, långtidsutredningar finns T markerade i alla kolumner. Detta innebär att samtliga metoder täcker behoven just för detta ändamål.

Att T finns markerade i flera kolumner för ett visst behov behöver inte alltid innebära att metoderna är likvärdiga för detta behov. De mer sofistikerade metoderna uppfyller som regel gott och väl behoven medan de enklare nätt och jämnt uppfyller dem. Min inställning är här att valet av metod inte skall styras av i vilken grad den uppfyller ett visst behov. Det är tillräckligt att den uppfyller de minimikrav som jag har ställt upp.

Tabell 2 Sammanställning av behovstäckning för olika metoder för framtagande av strukturstatistik/registeruppgifter

Metod	Metod 1 Nuv. LBR Pop. begr.	Metod 2 Nuv. LBR med urvals-bas.statistik	Metod 3 Intermitt. totalunder-sökning	Metod 4 Översiktlig metod	Nuvaran-de LBR
Behovsområde					
Basstatistik					
NR-beräkningar, långtidsutredn.	T	T	T	T	T
Underlag för regeringskansliet	T	T	T	T	T
Behov för internationella organ					
Kort sikt	T	T	T	T	T
Lång sikt[1]	T[2]	T[3]	T	O	T
Allmän information	T	T	T	T	T
Forskning, utbildn.	T	T	T	O	T

[1] För samtliga T-markerade metoder gäller att komplettering med särskilda djurräkningar behövs. Kostnaderna för detta har uppskattats till ca 2 milj.kr.
[2] Höjs gränsen till 10 ha är det tveksamt om metoden uppfyller EG-kraven.
[3] Under förutsättning att totalundersökning görs de år EG kräver sådana.

Metod	Metod 1 Nuv. LBR Pop. begr.	Metod 2 Nuv. LBR med urvals-bas.statistik	Metod 3 Intermitt. totalunder-sökning	Metod 4 Översiktlig metod	Nuvaran-de LBR
Behovsområde					
Målinriktad statistik					
Uppf. av reformens effekter[4)]	T	T	T	O	T
Stödområdes-studier[5)]	T	T	T	O	T
Administration					
Årlig register-uppg.	T	O	O	O	T[6)]
Intermittenta registeruppg.	T	T	T	O	T[6)]
Beredskapsplan-läggning	T	T	T	O	T
Landskapsvård	O	T	T	O	T
Miljöskydd	T	T	T	O	T
Skördeskade-skydd	T	T	T	O	T
Kostnad per år (1990/91 års pris-nivå, milj.kr.)	12-13	10-12	6-7	2	15

4) Endast kort sikt.
5) Endast för stödområden.
6) Med vissa kompletteringar.

7.3 Produktionsstatistik för jordbruket

7.3.1 Sammanfattning av behoven

Av min behovsanalys i kapitlen 5 och 6 framgår att myndigheter och andra statliga organ i dag utnyttjar uppgifter från företag och organisationer i flera sammanhang. För jordbrukssektorns vidkommande har produktionsuppgifter från i första hand lantbrukskooperationens företag och organisationer spelat en viktig roll. På vegetabiliesidan används dessutom skördestatistik från SCB.

Även framöver bedömer jag att det kommer att finnas behov av skördestatistik samt produktionsuppgifter från företag och organisationer. Speciellt viktigt är det att täcka in områdena mejeri, slakteri, spannmål och oljeväxtfrö. I detta innefattar jag även statens livsmedelsverks (SLV) besiktningsstatistik.

Jag bedömer att nuvarande nivå på statistiken är tillräcklig för att täcka behoven av produktionsstatistik för myndigheter och andra offentliga organ. Beträffande skördestatistiken kan man ifrågasätta om nuvarande höga ambitionsnivå är motiverad mot bakgrund av den nya situation som jordbruket befinner sig i.

Vid kontakter med företrädare för näringen har inte framkommit något som tyder på att nuvarande omfattning av uppgiftsunderlag från företag och organisationer kommer att ändras på något mer påtagligt sätt under de närmaste åren.

Med den indelning av behovsområden som jag tidigare arbetat med kan en sammanställning av behoven göras enligt tabell 3. I tabellen har jag inte ansett det nödvändigt att gå in på vilka delar av uppgiftsunderlaget från företag och organisationer som utnyttjas för resp. behovsområde utan endast angett vilka kompletteringar som behövs i de fall detta uppgiftsunderlag inte räcker till.

Tabell 3 Sammanställning av behov av produktionsstatistik

Behovsområde	
Basstatistik	
NR-beräkningar, långtidsutredn.	behovet täcks av uppgifter från företag och organisationer
Underlag för regeringskansliet	-"-
Behov för internationella organ Kort och lång sikt	komplettering behövs med skördestat.
Allmän information	täcks helt av uppgifter från företag och organisationer
Forskning, utbildning	komplettering behövs med skördestat.
Målinriktad statistik	
Uppföljning av reformens effekter	komplettering behövs med skördestat.
Stödområdesstudier	-"-
Administration	-"-
Beredskapsplanläggning	-"-
Landskapsvård	något behov finns inte av prod. stat.
Miljöskydd	-"-
Skördeskadeskydd	endast skördestatistik

Som framgår av tabellen tillgodoses behovet av basstatistik till största delen av uppgifter från företag och organisationer. De internationella behoven och behovet för beredskapsplanläggning kräver utöver detta även tillgång till skördeuppgifter.

För NR-behovet har jag sett det som tillräckligt att ha tillgång till framräknade skördesiffror för riket med hjälp av leveransuppgifter och utrikeshandelsstatistik för de grödor som utgör avsalugrödor. Speciella undersökningar över skördarnas storlek behövs således inte för detta ändamål.

För uppföljning av den livsmedelspolitiska reformens effekter har jag bedömt det som värdefullt att ha tillgång till både uppgifter från företag och organisationer samt uppgifter insamlade i samband med skördeuppskattningar. För det sistnämnda är det tillräckligt att inhämta uppgifter om spannmålsodlingen.

För stödområdesstudier bedömer jag det som viktigt att förutom siffror från företag och organisationer även ha tillgång till avkastningsiffror för spannmål och vall.

För skördeskadeskyddet behövs inga produktionsuppgifter från företag och organisationer utan enbart skördeuppgifter per hektar för olika områden.

När det gäller skördeuppskattningar innebär mina bedömningar sammanfattningsvis att det för samtliga behovsområden utom skördeskadeskyddet är tillräckligt med rikssiffror, riksområdessiffror eller län.

Ser man till grödtäckning är det i huvudsak tillräckligt att fånga in spannmålsgrödorna och för vissa behovsområden vallgrödorna. För vissa syften är det också intressant att ha uppgifter om oljeväxtskörden. För närvarande kan oljeväxtskörden uppskattas med hjälp av uppgifter från statens jordbruksverks (SJV) oljeväxtkontor. Efter den s.k. omställningsperioden då oljeväxtkontoret har upphört förutsätter jag att motsvarande uppgifter kommer att kunna erhållas på annat håll.

För skördeskadeskyddet finns behov av skördeuppskattningar för spannmål, vall, oljeväxter, potatis och sockerbetor. Uppgifterna används för att beräkna normskördar.

7.3.2 Metoder att ta fram skördestatistik

Liksom för området strukturstatistik/registeruppgifter har jag förutsättningslöst sökt belysa flera alternativ. Mot bakgrund av att jag bedömt nuvarande metod som dyr har jag i första hand inriktat mig på enklare och mindre resurskrävande metodalternativ.

Skördeuppskattningar genom fjärranalys har jag inte särskilt tagit upp som ett metodalternativ. Tekniken har ännu inte kommit så långt att metoden kan sägas utgöra ett egentligt alternativ till nuvarande metod eller komplement till denna eller någon annan metod. Den kan dock vara intressant att studera på längre sikt.

I det följande redovisar jag i sammanfattning innebörden av resp. metodalternativ.

Metod 1 Neddragning av nuvarande objektiva skördeuppskattningar

Som framgår av den beskrivning som lämnades i delbetänkandet bygger nuvarande metod enligt s.k. objektiva skördeuppskattningar (OS) på att särskilda provtagare besöker statistiskt utvalda gårdar och genomför vissa arbetsmoment på utvalda fält och provytor (bl.a. skördas provytorna). Metoden är dyr bl.a. för att arbetsinsatserna kräver ett stort antal provtagare och resorna blir omfattande.

Två alternativa ansatser för neddragning av OS har diskuterats inom utredningen, nämligen begränsning av regional redovisning (metod 1a) och lägre täckning av grödor (metod 1b). När det gäller begränsningen av den regionala täckningen har övervägts en neddragning till att redovisa normskördar för lägst län. De kostnadsminskningar som skulle kunna åstadkommas med en sådan neddragning beräknas grovt uppgå till 6–7 milj.kr. per år (från nuvarande nivå, ca 20 milj.kr.). Besparingarna uppnås genom att färre antal provytor behöver skördas vilket i sin tur sparar arbets- och restid för provtagarna.

En begränsning av OS genom att provtagning i vall slopas har också utretts. Kostnadsbesparingarna här har beräknats till 3 milj.kr. Att besparingarna inte blir större beror enligt statistiska centralbyrån (SCB) på att samordningsvinster finns för de stora grödorna spannmål och vall.

Metod 2 Intermittenta objektiva skördeuppskattningar

Även intermittenta OS har diskuterats i utredningen. Denna metod har jag dock bedömt vara mindre användbar eftersom variationerna i skördarna är stora mellan åren och mätningar som inte görs årligen riskerar att ge ett för osäkert underlag för många användningar.

Några kostnadsberäkningar har inte gjorts för denna metod men SCB bedömer den allmänt sett som resurskrävande och knappast möjlig att genomföra, bl.a. beroende på att erforderlig kompetens är svår att behålla.

Metod 3 Dansk modell

Denna metod som bl.a. används i Danmark och Norge bygger på skördeuppgifter inhämtade från jordbrukarna själva.

Flera alternativa nivåer i fråga om geografisk indelning och grödtäckning är möjliga med denna metod. Inom utredningen har utarbetats en skiss till metod med i stort sett samma variabelinnehåll och geografisk indelning som nuvarande OS. Kostnaden för en undersökning enligt denna modell har beräknats ligga i storleksordningen 1–2 milj.kr.

För att närmare utreda möjligheterna att genomföra metoden tillsköt livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES) i våras medel till en begränsad förstudie som nu genomförs parallellt med OS för år 1991. Resultatet från provstudien beräknas föreligga strax efter årsskiftet 1991/92.

Metod 4 Visuell bedömning

Denna metod tillämpas i vissa länder och bygger på besiktningar av utvalda fält. För att metoden skall vara meningsfull att genomföra krävs att ombud engageras med förmåga att visuellt kunna bedöma hur stor hektarskörden från ett utvalt fält kommer att bli.

En form av visuell metod genomfördes av SCB fram till hösten 1990 (den s.k. subjektiva skördeuppskattningen). Enligt denna skattades dock inte skörden i kg per hektar utan angavs endast i form av ett sifferomdöme som senare användes till att bl.a. få fram tidiga prognoser. Liksom för den väderleksbaserade metoden (se nedan) byggde den subjektiva metoden på att hektarsiffror bakåt i tiden finns tillgängliga från en större basundersökning. Den subjektiva metoden användes tidigare tillsammans med den väderleksbaserade metoden och med bedömningar från näringen som ett prognosunderlag för att uppskatta spannmålsöverskottets storlek.

Jag bedömer att en fristående visuell metod ger relativt osäkra resultat. Bedömningar på lägre regional nivå än riksområden skulle antagligen bli kostsamma att genomföra. Mot bakgrund av att metoden är förhållandevis resurssnål och tillämpas i vissa länder har jag dock valt att ta med den vid en samlad bedömning.

Kostnaden för den subjektiva metoden kan enligt den uppläggning som SCB tidigare hade beräknas till ca 0,5 milj.kr. (i 1990 års prisnivå). Denna kostnad är dock inte helt jämförbar med den kostnad som en fristående undersökning skulle kräva.

Metod 5 Väderleksbaserad metod

Den väderleksbaserade metoden bygger på att olika typer av väderleksdata (temperatur, antal soldagar m.m.) bearbetas i en beräkningsmodell. LES utvecklade en väderleksbaserad metod för ett femtontal år sedan. Denna metod används främst för prognoser av spannmålsöverskottets storlek under sommaren. Endast rikssiffror eller riksområdessiffror är möjliga att få fram.

För att få fram resultat krävs förutom väderleksdata också regionala hektaravkastningssiffror bakåt i tiden från en basundersökning. Den väderleksbaserade metoden bör därför närmast ses som ett komplement till en basundersökning.

I följande tabell sammanfattas innehåll och uppläggning av metoderna.

Tabell 4 Sammanfattning av metoder för skördeuppskattningar

	Undersöknings-förfarande	Regional täckning	Grödtäckning	Kostnad/ Omställn.tid
Metod 1 a Modifiering OS geogr.	Särskilt anställda provtagare	Riksnivå Riksområden	Spannmål Vall Potatis Sockerbetor	14-15 milj.kr. /Ingen
Metod 1 b Modifiering OS grödor	Särskilt anställda provtagare	Riksnivå Länsnivå Skördeom-råden[1]	Spannmål	16 milj.kr./ Ingen
Metod 2 Intermittent OS	Särskilt anställda provtagare Genomförs vart 3-4 år	Riksnivå Länsnivå Skördeom-råden[1]	Spannmål Vall Potatis Sockerbetor	Ej kostn.ber.
Metod 3 Dansk modell	Uppgifter från jordbrukare	Riksnivå Länsnivå Skördeom-råden[1]	Spannmål Vall Potatis Sockerbetor	1-2 milj.kr./ 1-2 år
Metod 4 Visuell metod	Visuell be-dömning genom fältbesiktning	Riksnivå Riksom-råden	Spannmål	0,5 milj.kr./ ca 1 år
Metod 5 Väderleksba-serad metod (prognos-metod)	Bearbetning av väderleks-data, skörde- och arealdata	Riksnivå	Spannmål	0,1 milj.kr./ Ingen
Nuvarande OS	Särskilt anställda provtagare	Riksnivå Länsnivå Skördeom-råden[1]	Spannmål Vall Potatis Sockerbetor	19 milj.kr.

[1] Endast normskördar är möjliga att redovisa på skördeområden

För att se hur pass väl resp. metod täcker olika behovsområden har jag på motsvarande sätt som i avsnitt 7.2.3 kopplat ihop behoven av skördestatistik för olika områden med de metoder som ovan presenterats. Resultatet av detta redovisas i tabell 5. Ett T (= tillräcklig) anger att metoden täcker ett visst behov och ett O (= otillräcklig) att metoden inte täcker behovet.

Tabell 5 **Sammanställning av behovstäckning för olika metoder för framtagande av skördestatistik**

Metod	Metod 1 a Modifiering OS geogr.	Metod 1 b Modifiering OS grödor	Metod 2 Intermittent OS	Metod 3 Dansk modell	Metod 4 Visuell metod	Metod 5 Väderleksbaserad metod[1]	Nuvarande OS
Behovsområde							
Basstatistik							
NR-beräkn., långtidsutredn.	T	T	T	T	T	..	T
Underlag för regeringskansliet/ riksdag	T	T	T	T	T	..	T
Behov för internationella organ							
Kort sikt	T	T	T	T	T	..	T
Lång sikt	T	O	O	T	T	..	T
Allmän information	T	T	T	T	T	..	T
Forskn./utbildn.	T	T	T	O	T	..	T

1) Kan endast användas som prognosinstrument.

Metod	Metod 1 a Modifiering OS geogr.	Metod 1 b Modifiering OS grödor	Metod 2 Intermittent OS	Metod 3 Dansk modell	Metod 4 Visuell metod	Metod 5 Väderleksbaserad metod[1]	Nuv. OS
Behovsområde							
Målinriktad statistik							
Uppföljning av reformens effekter[2]	T	T	O	T	O	..	T
Stödområdesstudier[3]	T	T	O	T	O	..	T
Administration	T	T	T	T	O	..	T
Beredskapsplanläggning	T	T	T	T	O	..	T
Landskapsvård	T	T	T	T	T	..	T
Miljöskydd	T	T	T	T	T	..	T
Skördeskadeskydd	O	O	O	T[3]	O	..	T
Kostnadsnivå milj.kr. per år	14-15	16	Ej kostnadsberäknats	1-2	0,5	0,1	ca 19

1) Kan endast användas som prognosinstrument.
2) Endast kort sikt.
3) Godtagbara resultat krävs på lägre regional nivå än för övriga behov.

I tabellen har bortsetts från att omställningstider finns för övergång till ny metod från den metod som tillämpas i dag. Jag återkommer till detta senare.

Att T finns markerade i flera kolumner för ett visst behov behöver inte alltid innebära att metoderna är likvärdiga för detta behov. De mer sofistikerade metoderna uppfyller som regel gott och väl behoven medan de enklare nätt och jämnt uppfyller det.

7.3.3 Sammanfattande bedömning av metodernas användbarhet

Jag gör följande sammanfattande bedömningar av metodernas användbarhet för samtliga behovsområden utom skördeskadeskyddet som jag senare återkommer till.

Den s.k. danska metoden (metod 3) är relativt billig och täcker samtliga behovsområden. Den bör därför utgöra huvudalternativ för den framtida skördestatistiken. Min bedömning är att metod 3 inom några år, efter ytterligare utvecklingsarbete, bör kunna tillämpas i Sverige.

Metoden med en neddragning av nuvarande OS i regional redovisning (metod 1a) är betydligt mer resurskrävande än den danska metoden men klart billigare än nuvarande OS. Mot bakgrund av den höga behovstäckning som metod 1a ger anser jag att den, mot bakgrund av de besparingar som erhålls jämfört med nuvarande OS, bör utgöra huvudalternativ under den tid det tar att utveckla metod 3.

Den väderleksbaserade metoden ger tidiga prognossiffror och är billig att genomföra. Metoden kan inte användas fristående från en basundersökning. Som prognosinstrument har metoden ett visst värde. Mot bakgrund av de mycket låga resurskraven bör metoden därför finnas kvar som ett komplement till den basundersökning som väljs.

Metoden med nuvarande OS där uppgifter om vall slopas (metod 1b) anser jag inte bör tillämpas eftersom den medför en liten besparing samtidigt som den ger relativt dålig behovstäckning.

Även den visuella metoden ger alltför dålig behovstäckning. Någon anledning att ytterligare behandla denna metod ser jag inte.

För skördeskadeskyddet ställs högre krav på tillförlitlighet och regional differentiering jämfört med flertalet övriga behovsområden. Behov finns här bl.a. av normskörderesultat för skördeområden.

För närvarande har jag inget underlag för att bedöma i vilken utsträckning metod 3 kommer att uppfylla skördeskadeskyddets behov. Skulle man från skyddets sida bedöma metoden som otillräcklig bör skyddets ytterligare behov täckas av medel avsatta för skyddet.

7.4 Ekonomisk statistik utom prisstatistik för jordbruket

7.4.1 Sammanfattning av behoven

I min kartläggning av behoven i kapitlen 5 och 6 har jag genomgående skilt på behov av kalkyler för att belysa sektorns utveckling och behov av kalkyler för att belysa den företagsekonomiska lönsamheten och hushållens inkomstsammansättningar.

Behovet av **sektorkalkyler** har jag tagit upp som ett fristående behovsområde inom basstatistiken (NR-beräkningar). Underlaget till sektorkalkylerna behövs dessutom för flera andra basstatstikområden (bl.a. internationella behov) samt för uppföljning av reformens effekter.

Några särskilda undersökningar direkt riktade till jordbrukare (mikroekonomiska undersökningar) är inte nödvändiga att genomföra för att få fram inkomst- och utgiftsposter i sektorkalkylen även om detta skulle ge ett säkrare underlag för vissa poster. I stället är det tillräckligt med statistik på riksnivå över produktion av vegetabilier och animalier samt förbrukning av insatsvaror m.m. För vissa poster är det tillräckligt med syntetiska beräkningar. Det är nödvändigt att ha tillgång till prisstatistik för produkter och produktionsmedel.

Statistikunderlag för att belysa den **företagsekonomiska lönsamheten och jordbrukarhushållens inkomster** berör enligt min kartläggning av behoven i kapitlen 5 och 6 följande områden:

- för internationella organ på lång sikt (främst EG)
- för forskning och utbildning
- för uppföljning av reformens effekter
- för stödområdesstudier för jordbruket i norra Sverige.

För att tillgodose dessa behov krävs någon eller några typer av mikroekonomiska studier.

Som framgått av vad jag tidigare sagt i kapitlen 5 och 6 är behoven på dessa områden svåra att klart avgränsa. EG ställer krav på någon form av bokföringsundersökning eller annan likvärdig undersökning. Hur denna exakt skall utformas är svårt att närmare precisera på nuvarande stadium annat än att den skall belysa samtliga företag över en viss storlek.

När det gäller statistik för stödområdesstudier för jordbruket i norra Sverige har jag förutsatt att en koppling skall finnas mellan strukturuppgifter och ekonomiska uppgifter. För övriga statistikbehov är inte detta självklart utan det kan övervägas att genomföra fristående bokföringsundersökningar utan bakomliggande arealuppgifter m.m.

En ytterligare diskussion om behovsfrågorna för mikroekonomiska undersökningar återkommer jag till i samband med mina sammanfattande bedömningar av olika undersökningsmetoder.

7.4.2 Grunder för nuvarande mikroekonomiska undersökningar

I dagsläget utförs fem viktigare permanenta mikroekonomiska undersökningar som belyser jordbrukarnas inkomster. De undersökningar jag avser är dels SCBs undersökningar på området, nämligen deklarationsundersökningen (DU), jordbruksekonomiska undersökningen (JEU), inkomst och förmögenhetsundersökningen (IoF), hushållens inkomster (HINK), dels LRF-konsults (LRFk) resultatanalyser från kundernas bokföringsmaterial. Metodmässigt uppvisar dessa undersökningar ganska stora skillnader och kan därigenom sägas representera olika tillvägagångssätt för att få fram statistik över företags- och hushållsinkomster. Några väsentligt annorlunda metoder än de som tillämpas i de nu uppräknade undersökningarna har jag inte bedömt som aktuella att ta upp. Jag kommer i fortsättningen därför endast att diskutera dessa metoder.

I det följande tar jag upp de väsentligaste faktorerna för resp. undersökning som jag bedömt vara av betydelse i mina fortsatta

bedömningar. En utförlig beskrivning av undersökningarna återfinns i förra höstens delbetänkande.

I **DU** hämtas uppgifterna från jordbrukarnas deklarationsblanketter. Urval görs med ledning av registeruppgifter och strukturdata i LBR. I undersökningen ingående jordbrukare behöver inte ge sitt medgivande för att komma med i undersökningen. Detta innebär bl.a. att det inte förekommer något bortfall som beror på att jordbrukarna av olika skäl inte vill delta.

Deklarationsblanketterna bestämmer i huvudsak detaljnivån i den statistik som är möjlig att ta fram. Detta medför att undersökningens innehåll mycket blir beroende av hur taxeringsblanketterna ser ut. Under årens lopp har dessa från undersökningssynpunkt försämrats genom att inkomst- och utgiftsposter som tidigare särredovisats slagits samman. I de nya blanketter som kommer att börja användas fr.o.m. inkomståret 1991 saknas möjligheter att på samma sätt som tidigare skilja ut olika delposter. För flera utgiftsposter går det dessutom inte att särskilja jordbruk från annan verksamhet. Inkomst från olika huvudinkomstkällor (tjänst, kapital, näringsverksamhet) går dock att klart skilja åt.

Genom samkörningar med annat material kan det finnas vissa möjligheter att i framtiden göra nedbrytningar av summaposter till delposter. Säkerheten i sådana skattningar blir dock sämre än vad som i nuläget är möjligt att uppnå för motsvarande delposter.

Genom kopplingen till LBR kan avgränsning göras av olika intressanta företagsgrupper. Dessutom finns grund för urvalsuppräkning och möjlighet att sammankoppla strukturdata för utvalda företag med ekonomiska uppgifter från DU. Denna möjlighet har bl.a. utnyttjats i modellgårdsberäkningarna.

I **JEU** som är en bokföringsundersökning, väljs ett antal jordbruksföretag ut slumpmässigt från LBR. Utvalda jordbrukare tillfrågas sedan om de är villiga att delta i undersökningen. Viss ersättning utgår till de medverkande för merkostnader i bokföringsarbetet. Under senare år har 25–30 % av tillfrågade jordbrukare nekat att delta.

SCB bedriver ett nära samarbete med LRFk när det gäller uppgiftsinsamling till JEU. Länsstyrelserna deltar i begränsad utsträckning i

undersökningen. Förutom rena företagskonomiska uppgifter insamlas även uppgifter över jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar.

Bokföringsundersökningar av den typ JEU representerar är kostsamma och ganska omständliga. Med nuvarande uppläggning av undersökningen är kostnaden för varje urvalsenhet (= företag) ca 7 000 kr. (räknat som totalkostnad/antal urvalsenheter). Statistiken publiceras ca ett år efter senaste bokslutsdag.

HINK är en slags variant på DU där uppgifter från deklarationerna kompletterats med uppgiftsinsamling genom intervjuer. HINK omfattar i sin nuvarande utformning samtliga hushållstyper vari jordbrukarhushållen ingår som en liten del (ca 150 st.).

IoF är en totalundersökning över bl.a. olika företagares inkomster. Hittills har undersökningen baserats på de uppgifter som funnits tillgängliga på deklarationernas förstasidor. Även uppgifter från totalbefolkningsregistret har utnyttjats. Företagen indelas efter näringsgrenar (s.k. SNI-indelning).

Hittills har jordbruksföretagen gått att särskilja i IoF. Framöver kommer detta att bli svårare men bedöms ändå som möjligt från SCBs sida med hjälp av registeruppgifter från LBR. En översiktlig statistik över jordbrukarnas inkomster från jordbruk, annan företagsverksamhet, kapital och tjänst bör därför vara möjlig att få fram.

LRFks resultatanalyser bygger på sammanställningar av bokföringsuppgifter för s.k. datakunder. Totalt uppgår dessa till ca 27 000. Företag som ger minst en årssysselsättning är väl representerade. Någon koppling görs inte till LBRs uppgifter men genom olika antaganden räknas bokföringsuppgifterna om till strukturuppgifter så att företagen kan klassificeras efter storlek och driftsinriktning. En viktig typgrupp är mjölkföretagen vilka uppgår till ungefär en tredjedel av samtliga datakunder.

Varje år publiceras resultatsiffror från undersökningen i särskilda häften ("Så blev år 1989, år 1990" etc.). Sammanställningarna bygger på uppgifter från samtliga datakunder (de preliminära siffrorna baseras på uppgifter från ca hälften av datakunderna). Publiceringen omfattar endast ett fåtal variabler (driftsresultat, räntekostnader). Bakom dessa siffror finns dock detaljerade intäkts- och kostnadssammanställningar grundade på LRFks kontoplan.

De ovan redovisade undersökningsmetoderna täcker enligt min mening möjliga tillvägagångssätt för att få fram löpande statistik över företags- och hushållsinkomster. Denna bedömning grundar jag dels på de kontakter jag haft med SCB och andra svenska institutioner, dels på de kartläggningar som gjorts av EG-ländernas statistik. Teoretiskt skulle man utöver ovan redovisade metoder möjligen kunna ta upp vissa modeller som används i t.ex. USA. För svenska förhållanden bedömer jag dock dessa modeller som mindre intressanta eftersom de utgår från andra förhållanden än vad som gäller för den svenska statistikproduktionen.

Med utgångspunkt från i första hand DU, JEU och LRFks resultatanalyser redovisar jag i det följande möjliga tillvägagångssätt för att tillgodose de behov som jag har tagit upp i avsnitt 7.4.1. När det gäller HINK föreslog jag i delbetänkandet en neddragning som avsåg det extra urval som tidigare gjordes för jordbrukarpopulationen. Någon ytterligare förändring av denna undersökning anser jag inte bör göras. Allmänt sett har HINK ett visst värde som basstatistikkälla (för t.ex. eventuellt kommande hushållsinkomstjämförelser för EG).

7.4.3 Tillvägagångssätt för att täcka EG-kraven

För att täcka EG-kraven bör man enligt min mening genomföra en fristående bokföringsundersökning av den typ som flera EG-länder gör och där bokföringsuppgifterna är kopplade till strukturstatistiken. Av de undersökningsmodeller som jag tagit upp i föregående avsnitt är det närmast JEU som motsvarar detta krav. Uppgiftsunderlaget i DU bedömer jag för detta ändamål som otillräckligt. Detta i synnerhet efter de förändringar av deklarationsblanketterna som gjorts fr.o.m. inkomståret 1991.

För att tillgodose EG-kravet är det inte nödvändigt att man på kort sikt upprätthåller JEU på samma nivå som nu. Den bör i stället kunna ligga på en nivå som möjliggör att man endast behåller den kompetens som i dag finns uppbyggd kring undersökningen.

Sett enbart ur EG-perspektivet bedömer jag det som möjligt att minska årskostnaden för JEU från nuvarande ca 5 milj.kr. till 1–2 milj.kr. under den period som återstår till ett EG-medlemskap.

Vid ett medlemskap bör JEU utökas och utformas på ett sätt som mera exakt än nu överensstämmer med EGs krav (bl.a. får populationsavgränsningar och klassificeringar ses över). Denna anpassning får göras efter överläggningar med EG-kommissionen. Allmänt bedömer jag att initialkostnaden för att komma i gång med en fristående bokföringsundersökning som hög. Värdet av att ha kvar delar av JEU på kort sikt är därför inte försumbart.

När det gäller LRFks uppgiftsunderlag skulle man tekniskt sett sannolikt kunna göra en ihopkoppling med strukturuppgifter för enskilda företag från SCB och därigenom få fram en statistik som möjligen skulle uppfylla EGs krav. Problemen med denna ansats är dock stora, bl.a. gäller detta frågor om sekretess och populationens representativitet. Jag har därför inte sett det som lämpligt att basera en EG-rapportering på LRFks material.

För att svara mot statistikbehovet för EG kan man också hävda att det redan under perioden fram till ett EG-medlemskap behövs statistik för att jämföra lönsamheten i det svenska jordbruket med motsvarande för EG-länderna. Detta behov anser jag bör kunna tillgodoses med statistik som redan finns framtagen för något tidigare år. Jag anser således inte att det behövs årliga undersökningar under de närmaste åren för att täcka detta behov.

7.4.4 Tillvägagångssätt för att följa upp reformens effekter

Detta behov är svårt att konkretisera. Jag har därför valt ut tre möjliga tillvägagångssätt som redovisas i det följande. Alternativen skiljer sig åt i fråga om detaljeringskrav för analyser m.m. Alternativ 1 är det minst ambitiösa alternativet, alternativ 3 det mest ambitiösa.

Utöver de tre alternativen har jag övervägt möjligheterna att studera jordbrukarnas övergång till andra driftsinriktningar inom jordbruksverksamheten, andra företagsverksamheter, annat förvärvsarbete än företagande samt pensionsavgångar genom ett fast urval av DU-företag under reformperioden. Beräkningar som gjorts tyder dock på att kostnaderna för en sådan studie skulle bli höga i förhållan-

de till nyttan. En bättre väg att gå har jag då bedömt vara att genom någon form av sysselsättningsundersökning belysa jordbrukarnas övergångar till andra verksamheter. Jag återkommer till detta i avsnitt 7.6.1.

Alternativ 1

Detta alternativ utgår från att lönsamhets**utvecklingen** i jordbruket följs genom LRFks resultatanalyser och jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar från olika förvärvskällor genom IoF. Båda dessa material kan utnyttjas för uppföljning av reformens effekter till låga särkostnader eftersom de tas fram för andra syften.

Ur LRFks resultatanalyser går det att utläsa förändringar i driftsresultat med särskiljning av åtminstone 6–8 huvudinkomst- och huvudutgiftsposter.

Man kan räkna med att antalet datakunder inte väsentligt kommer att förändras på kort sikt. Med tanke på detta och att antalet datakunder är stort bör LRFks datakundmaterial ganska väl fånga in lönsamhetsförändringarna under de närmast kommande åren för merparten av jordbruksföretagen med uppdelning på huvuddriftsinriktning. Om man vill mäta resultat**nivåer** tyder vissa jämförelser som gjorts på att LRFks material inte är helt representativt för LBR-populationen. Av de jämförelser som kunnat göras framgår t.ex. att medelomsättningen är högre för LRFk-gruppen jämfört med motsvarande LBR-grupp.

Sekretessproblem lägger hinder i vägen för att använda LRFks datakundmaterial för mer ingående resultatanalyser på det sätt som görs i t.ex. modellgårdskalkylerna. Materialet kan inte heller användas för att studera inkomstsammansättningar.

IoF ger en översiktlig statistik över jordbrukarnas inkomster från jordbruk, annan företagsverksamhet, kapital och tjänst. Ett problem är att resultaten publiceras relativt sent. Vid myndigheternas slutliga avrapporteringar av den livsmedelspolitiska reformen den 1 oktober 1994 är det endast möjligt att få fram uppgifter t.o.m. år 1992.

Alternativ 2

Detta alternativ utgår från att man behåller JEU på i stort sett nuvarande nivå under reformperioden, dvs. ca 600 urvalsenheter. DU minskas ner till att endast omfatta de företagsgrupper som omfattas av JEU.

Genom att behålla JEU intakt och anpassa DU till JEUs företagsgrupper skapas möjligheter till samma typ av kalkylberäkningar som hittills gjorts i samband med bl.a. modellgårdskalkylerna.

Mot bakgrund av det försämrade deklarationsunderlag som DU kommer att baseras på kommer JEU att behöva användas som en fördelningsnyckel för att fördela DUs summaposter på vissa delposter som behövs för bl.a. modellgårdskalkylerna. För att använda JEU i detta avseende krävs att undersökningen urvalsmässigt samordnas med DU. JEU kommer också som i dag att kunna användas för fristående fördjupade lönsamhetsstudier.

Arbetskraftsdelen i nuvarande JEU kan slopas. Även i övrigt kan en del förenklingar göras.

I dag används material från LRFks datakunder för att fördela vissa inkomst- och utgiftsposter i DU. Denna teknik kommer att försvåras men är fortfarande viktig att upprätthålla för att kvaliteten i uppgiftsunderlaget skall bli så bra som möjligt.

De pågående studierna med att få fram snabbstatistik genom samkörningar mellan DUs och LRFks material förutsätts fortgå i detta alternativ.

För att studera inkomstfördelningsfrågor utnyttjas IoF i detta alternativ liksom i alternativ 1.

Kostnaderna för alternativ 2 har jag uppskattat till ca 4,5 milj.kr. varav ca 3 milj.kr. är hänförligt till JEU och ca 1,5 milj.kr. till DU (1990/91 års prisnivå). Kostnaderna för studier för norra Sverige är då inte beaktade utan tas upp i samband med diskussionen om behövligt underlag för stödområdesstudier.

Alternativ 3

Detta alternativ överensstämmer med alternativ 2 frånsett att DU behålls på ungefär nuvarande nivå. Detta medför att ett något bättre underlag för inkomstfördelningsstudier och sektorkalkylen finns tillgängligt jämfört med alternativ 2. I övrigt är alternativen likvärdiga.

Kostnadsmässigt är alternativ 3 ca 2 milj.kr. dyrare än alternativ 2.

Sammanfattning av alternativen för att följa reformens effekter

Alternativ 1: LRFks material används för att studera lönsamhetsförändringar. IoF används för att studera förändringar i inkomstsammansättningar. Kostnad mindre än under 0,5 milj.kr.

Alternativ 2: JEU genomförs i stort sett som hittills i något förenklad form och DU begränsas till företagsgrupperna i JEU. Kostnad ca 4,5 milj.kr.

Alternativ 3: DU och JEU genomförs som hittills fast i något förenklade former. Kostnad ca 6,5 milj.kr.

Jag har inte i något alternativ tagit upp JEU som enda material för att följa reformens effekter. Anledningen till detta är att urvalet i denna undersökning är litet och slumpfelen därigenom stora. För att studera förändringar mellan åren, som är av speciellt intresse under reformperioden, bedömer jag undersökningen som otillräcklig.

7.4.5 Tillvägagångssätt för att erhålla underlag för stödområdesstudier

En parlamentarisk arbetsgrupp, den s.k. Norrlandsgruppen, ser för närvarande över stödet till jordbruket i norra Sverige. Förslag från denna grupp kan komma att påverka vilket statistiskt underlag som bör tas fram för att belysa lönsamheten i jordbruket i norra Sverige. Om en strävan skall vara att så långt möjligt belysa den **faktiska** lönsamhetsutvecklingen bedömer jag det som lämpligt att behålla DU

och JEU för stödområdena. Urvalsmässigt kan en viss förstärkning behöva göras av DU och JEU. En samordning bör påbörjas mellan DU och JEU på det sätt som jag tidigare beskrivit. En omallokering bör också göras av urvalet i DU till företagsgrupper som är viktiga att följa.

Under de närmaste två åren förutsätts Norrlandsgruppen göra en utvärdering av det mera exakta behovet av faktiska lönsamhetskalkyler. I avvaktan på detta har LES tillskjutit medel för en fördjupad DU-studie för stödområdena avseende inkomståret 1990. Finns fortsatt behov av stödområdesstudier bör liknande studier även genomföras för år 1991 och framöver.

7.4.6 Underlag för forskning och utbildning

Från bl.a. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) framhålls betydelsen av att ha tillgång till någon form av fristående bokföringsundersökning för forsknings- och utbildningsändamål. Som jag ser det, tillgodoses detta behov av vad jag tidigare tagit upp under avsnitt 7.4.3 (EG-underlag). De förändringar av statistiktillgången som kan uppstå under åren fram till ett EG-medlemskap kan dock medföra att kontinuiteten i tillgängligt dataunderlag påverkas i negativ riktning.

7.5 Prisstatistik

När det gäller statistik över prisutvecklingen för jordbruksprodukter och insatsvaror i jordbruket har jag inte funnit det motiverat att belysa andra sätt att samla in priser än de som i dag tillämpas av SJV och SCB.

En sak som kan finnas anledning att särskilt uppmärksamma och som redan har kunnat konstateras är att prisinsamlingen kan komma att bli mer komplicerad till följd av avregleringen av det svenska jordbruket. Nya marknader kan komma att uppstå för traditionella jordbruksprodukter i samband med avregleringen. Genom att prisbildningen på flera delmarknader måste följas i stället för på en enda reglerad marknad kan detta medföra behov av utökad prisinsam-

ling. SJV har börjat se över sin prisbevakning med anledning av de förändringar som väntas uppstå.

När det gäller statistik över priser på jordbruksfastigheter gjorde lantbruksnämnderna tidigare en del sammanställningar över s.k. representativa köp som samordnades med SCBs övriga fastighetsprisstatistik. Denna bearbetning gjordes i samband med lantbruksnämndernas jordförvärvsprövningar. Jordförvärvslagstiftningen har nu ändrats och det är inte längre möjligt att ta fram uppgifter över representativa köp på samma sätt som tidigare. Jag har inte sett det som motiverat att fortsätta med dessa bearbetningar mot bakgrund av de relativt stora resurser detta kräver. Härigenom borde en viss besparing kunna åstadkommas av i storleksordningen 1–2 milj.kr. För de behov jag pekat på bedömer jag det i fortsättningen som tillräckligt att ha tillgång till en prisstatistik för jordbruksfastigheter som tas fram med samma metoder som statistiken för andra fastigheter.

7.6 Övrig statistik

7.6.1 Sysselsättning

Arbetskraftsstatistik har under senare år tagits fram antingen i direkt anslutning till LBR (för bl.a. blockorganisationens behov) eller som urvalsundersökningar baserade på LBR (t.ex. jordbrukets arbetskraft, JAK). För närvarande genomför SCB en undersökning i syfte att främst belysa jordbrukarnas sysselsättning i ''annan verksamhet'' inom och utanför jordbruket.

För att särskilt belysa jordbrukets förhållanden har jag inte bedömt det som aktuellt att gå över till andra metoder. Om totala jordbruksräkningar i framtiden kommer att utföras intermittent bör man av kvalitetsskäl sträva efter att belysa sysselsättningsfrågorna i anslutning till totalräkningar.

En viss övergripande belysning av sysselsättningen i jordbruket i förhållande till andra sektorer kan erhållas från regelbundet återkommande undersökningar (AKU, ÅRSYS m.fl.). I dessa ingår jordbruket som en mindre del (enligt SNI-klassificering). Jag har

bedömt det ligga utanför utredningens område att bedöma utformningen av dessa undersökningar.

7.6.2 Investeringar

SJV genomför varje år en undersökning över jordbrukarnas investeringar i maskiner och redskap. Grunduppgifter inhämtas från ett par hundra importörer och tillverkare. Metoden bedömer jag som relativt enkel och billig att genomföra för att få fram statistik för hela sektorn.

I övrigt kan investeringsuppgifter tas fram genom de mikroekonomiska undersökningar som diskuterats i avsnitt 7.4. För byggnadsinvesteringar kan man dessutom undersöka nybyggnadsverksamheten genom någon form av kryssmarkering i den blankett som går ut till jordbrukarna i samband med LBR eller annan totalräkning. Uppföljningsundersökning görs sedan för jordbrukare som på detta sätt angett att de haft nybyggnadsverksamhet. Fram t.o.m. år 1990 gjordes en sådan typ av undersökning knuten till LBR.

Statistik över byggnadsåtgärder för att uppfylla de nya djurskydds- och miljökraven kan inte tas fram genom traditionella investeringsundersökningar. Enligt min bedömning krävs här specialundersökningar som får genomföras när detta anses behövligt.

7.6.3 Kalk, gödsel och bekämpningsmedel

För att få fram förbrukningsuppgifter över handelsgödsel och kalk på sektornivå tillämpas i dag ungefär samma undersökningsmetod som för investeringar i maskiner och redskap, dvs. uppgiftsinsamling från tillverkare och importörer. För bekämpningsmedel utnyttjas kemikalieinspektionens (KemI) sammanställningar över försålda mängder.

De nu redovisade metoderna ger tillförlitlig statistik över den totala förbrukningen för hela sektorn till låg kostnad. Några alternativ till dessa metoder ser jag inte som nödvändiga att ta upp.

För att beakta miljöbehovet krävs statistik över förbrukning av kalk, gödsel och bekämpningsmedel per hektar av den typ som nu

erhålls genom uppgiftsinsamling i samband med OS. Så länge denna undersökning finns kvar i nuvarande form finns det ingen anledning att frångå nuvarande undersökningsförfarande. I nuvarande statistik redovisas resultat för enskilda grödor för produktionsområden, län och avrinningsområden.

Sker en övergång till den s.k. danska metoden för skördeuppskattningar kan nuvarande metod för insamling av statistik inte längre användas. Urvalsundersökningar får då lämpligen genomföras som telefonintervju och/eller postenkät. Provundersökningar krävs för att finna den bästa uppläggningen. Om man utgår från att nuvarande omfattning av statistiken över kemikalieanvändningen skall bibehållas har jag preliminärt beräknat kostnaderna för nödvändiga urvalsundersökningar till 1,5–3 milj.kr. Dessa undersökningar bör kunna göras intermittent vart 3–5 år, under reformperioden oftare.

Förutom statistik över förbrukning av kalk, handelsgödsel och bekämpningsmedel behövs statistik över användningen av naturgödsel. Undersökningar på detta område får integreras med de ovan nämnda undersökningarna.

7.6.4 Övriga produktionsmedel

Behov av statistik över förbrukning av andra produktionsmedel än vad som tagits upp i föregående punkter tillgodoses i dag antingen genom sammanställningar från olika kontrollverksamheter (bl.a. från fodermedelskontrollen) eller genom uppgifter från företag och organisationer. Några förändringar på kort sikt bör inte genomföras. På längre sikt kan nytt underlag bli nödvändigt att ta fram om nuvarande uppgiftskällor av olika skäl helt eller delvis försvinner.

7.7 Trädgård

Behovet av trädgårdsstatistik avser de basstatistikområden som jag tidigare tog upp under jordbruket och täcks i första hand genom det underlag som tas fram för NR-beräkningar. Det är nödvändigt att ha tillgång till uppgifter över struktur, produktion och priser på produk-

ter och förnödenheter. Det är en fördel om uppgifter finns tillgängliga över förbrukning av vissa insatsvaror.

Nuvarande uppgiftsinsamling över strukturförhållanden inom trädgårdsnäringen sker i första hand i samband med LBR. Frågor kring LBR och alternativa metoder till LBR har tagits upp i avsnitt 7.2. Vid en eventuell övergång från LBR till annan metod för strukturstatistik måste behoven för trädgårdsområdet givetvis beaktas.

I princip bedömer jag att de för- och nackdelar jag pekat på för olika metoder för att få fram strukturstatistik/registeruppgifter i avsnitt 7.2.2 också gäller trädgårdsområdet. Metoden med intermittenta totalräkningar får dock bedömas som relativt svårgenomförbar för vissa trädgårdsföretag på grund av att yrkesmässig trädgårdsodling ibland förekommer på andra fastigheter än jordbruksfastigheter. Kompletteringar kan bli nödvändiga att göra med uppgifter från trädgårdsnäringen m.fl. om denna metod skall tillämpas.

Uppgiftsinsamlingen i LBR omfattar för trädgård endast arealuppgifter. För att få fram volymuppgifter genomförs speciella undersökningar vart tredje år (s.k. trädgårdsräkningar och trädgårdsinventeringar). Dessa undersökningar är totalundersökningar och utgår från de registeruppgifter som finns för trädgårdsföretagen i LBR.

Jag har inte gjort någon genomgång över alternativa metoder till nuvarande uppgiftsinsamling i trädgårdsräkningarna och trädgårdsinventeringarna. Tills vidare har jag bedömt det som lämpligt att fortsätta med nuvarande trädgårdsstatistik.

Som jag tidigare har nämnt är det troligt att trädgårdsstatistiken behöver utvidgas på sikt för att tillgodose EG-kraven. Hur en sådan förändring bör genomföras får tas upp i samband med ett EG-inträde.

8 Överväganden och förslag

8.1 Jordbruk

I det följande redovisar jag mina överväganden och förslag med samma uppdelning på statistikområden som i kap. 7.

8.1.1 Strukturstatistik/registeruppgifter

Övergripande förslag

Strukturstatistiken baseras som tidigare nämnts på lantbruksregistret (LBR). Omfattningen av LBR styrs både av de statistiska och administrativa behoven (t.ex. bidragsutbetalningar). I dagsläget finns inga beslut om direktutbetalningar av stöd utöver de som betalas ut under den s.k. omställningsperioden i anslutning till den livsmedelspolitiska reformen. Detta pekar på att endast de statistiska behoven bör beaktas på sikt.

Det finns dock skäl att också på denna sikt beakta värdet av att ha en beredskap för bl.a. nya stödåtgärder som kan komma att kräva särskilda register e.d. Vid ett EG-medlemskap kan också olika former av direktstöd bli aktuella. För närvarande utreds former för direktstöd inom EG. Det finns i dagsläget mycket som tyder på att sådana kommer att införas för medlemsländerna inom de närmaste åren. Vad detta på sikt kommer att innebära för Sverige är svårt att bedöma i dagsläget.

Vad beträffar behovet av strukturstatistik för olika ändamål som att följa effekterna av den livsmedelspolitiska reformen, internationell rapportering m.m. anser jag att dessa kan tillgodoses med tillräcklig noggrannhet genom stickprovsundersökningar kompletterade med intermittenta totalundersökningar. Man kan dock inte se dessa behov isolerade. Totala undersökningar på jordbrukets område behövs dessutom som bas för t.ex. lantbruksekonomiska undersökningar, skördeuppskattningar och trädgårdsundersökningar. Vid ett EG-medlemskap behövs dessutom särskilda djurräkningar några gånger

om året. Det är då väsentligt för den statistiska kvaliteten att det finns en väl fungerande urvalsram med tillförlitlig information för en aktuell population.

Mot bakgrund av mina bedömningar ovan och framför allt den osäkerhet som för närvarande råder beträffande behov av registeruppgifter m.m. för administrativa ändamål föreslår jag att LBR behålls med nuvarande uppläggning under åren 1992 och 1993. Den årliga kostnaden för LBR är ca 15 milj.kr. Mot bakgrund av de olika metoder som jag tidigare redovisat föreslår jag att formerna för den framtida strukturstatistiken och eventuella behov av administrativa register efter år 1993 utreds vidare av statens jordbruksverk (SJV) och statistiska centralbyrån (SCB). EGs krav bör givetvis här beaktas. I en sådan utredning bör för- och nackdelar med olika modeller belysas från ett helhetsperspektiv. Härvid bör såväl de statistiska som administrativa behoven beaktas och särskiljas. De beräkningar som gjorts inom denna utredning tyder på att kostnaderna bör kunna begränsas till ca 10 milj.kr. om man ser till det rent statistiska behovet.

Detaljförslag på kort sikt

Nuvarande variabelinnehåll i LBR är inte helt anpassat till de speciella krav på uppgifter som kommer att ställas i samband med uppföljningen av reformens effekter. För att få till stånd en sådan anpassning föreslår jag att uppgifter samlas in över storlek och användning av omställda arealer fr.o.m. 1992 års undersökning.

SJV kommer att ta fram en del statistik över arealer anmälda till omställning. Denna statistik ger dock en mindre utförlig belysning av omställningsprocessen än vad som är möjligt genom LBR.

Resurserna för att göra nödvändiga kompletteringar av LBR år 1992 torde rymmas inom SCBs ordinarie anslagsram för LBR om vissa andra uppgifter slopas.

Mot bakgrund av tidpunkten för de avrapporteringar till regeringen som skall göras av SJV m.fl. myndigheter angående utvärdering av reformens effekter föreslår jag också att en snabbstatistik avseende grödfördelning, omställningsåtgärder och antal husdjur tas

fram för LBR redan i månadsskiftet augusti–september undersökningsåret. Enligt uppgifter från SCB har ca 95 % av LBR-blanketterna kommit in redan andra veckan i augusti. Genom ett förfarande motsvarande det som i dag tillämpas för att ta fram preliminär husdjursstatistik bör detta vara möjligt.

Resursbehoven för snabbstatistik har av SCB kostnadsberäknats till 0,3 milj.kr. för budgetåret 1992/93 samt 0,1 milj.kr. för budgetåret 1993/94. Kostnaden senare år sammanhänger med vilken modell man väljer för att ta fram strukturstatistik. Jag föreslår att SCB tillförs nämnda medel för budgetåren 1992/93 och 1993/94.

Kostnadsuppdelning för strukturstatistiken

Med ledning av mina förslag går det att göra en översiktlig särkostnadsberäkning av statistikbehoven för olika ändamål. Utgångspunkten är att kostnaderna för statistiken skall kunna hänföras till olika ändamål.

För att täcka behovet av strukturstatistik för nationalräkenskaperna (NR) är det tillräckligt att ha tillgång till strukturstatistik på riksnivå utan tillhörande registeruppgifter. Kostnaderna för att täcka detta behov uppgår till 1–3 milj.kr. enligt den grova kostnadsuppskattning som gjorts i samband med metodinventeringarna.

Övriga behov utom det administrativa behovet kräver lägst intermittenta fullständiga räkningar med urvalsundersökningar mellanliggande år. Kostnaderna för detta har jag uppskattat till lägst 6–7 milj.kr. per år enligt vad jag redovisat i det föregående. Någon kostnadsuppdelning går inte att göra mellan behovsområdena. För EG-behovet krävs dessutom särskilda djurräkningar vilka jag kostnadsuppskattat till ca 2 milj.kr.

Kostnaden för registerhållning för administrativa behov går på nuvarande stadium inte att bedöma eftersom det är oklart hur dessa behov kommer att gestalta sig i framtiden. Man bör dock kunna utgå från att kostnaden för att upprätthålla årliga register med så hög kvalitet att de går att använda för stödutbetalningar kommer att bli hög.

8.1.2 Produktionsstatistik

Som framgått i det föregående tillgodoses i huvudsak behoven av produktionsstatistik av de uppgifter som samlas in från företag och organisationer. Därutöver krävs för vissa behov särskilda kompletteringar avseende skördestatistik.

Mot bakgrund av de överväganden som jag redovisat föreslår jag att en metod att ta fram skördestatistik som bygger på uppgifter från jordbrukarna själva så snart som möjligt utvecklas och ersätter nuvarande metod, de objektiva skördeuppskattningarna (OS). Den s.k. danska metoden bör härvid användas som modell. Den pågående förstudien som bekostats av livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES) ser jag som ett första steg i arbetet med övergången till ny metod.

Jag utgår från att den föreslagna metoden kommer att ge uppgifter av tillräckligt god kvalitet för samtliga behovsområden som jag tagit upp.

En rimlig omställning för övergång till ny metod bedömer jag vara två år. Jag föreslår därför att OS genomförs i nuvarande omfattning även år 1992. År 1993 bör OS behållas men med vissa begränsningar främst i fråga om regional uppdelning enligt metod 1a som jag beskrivit i avsnitt 7.3.2. Jämfört med nuvarande kostnad innebär denna neddragning en besparing med 6–7 milj.kr. för 1993 års undersökning, vilken påverkar anslagen för budgetåren 1992/93 och 1993/94. Nuvarande kostnad per år för OS är 19 milj.kr.

Utvecklingen av metod 3 (den s.k. danska metoden, se avsnitt 7.3.2) skall sikta till att ersätta nuvarande OS fr.o.m. 1994 års skörd. Jag föreslår att SCB i samråd med SJV får i uppdrag att arbeta vidare med metod 3.

Den fortsatta utvecklingskostnaden för metod 3 uppskattar jag till ca 2 milj.kr. sammanlagt för budgetåren 1992/93 och 1993/94.

Kostnadsuppdelning

Det är på detta område svårt att göra en uppdelning av kostnaderna för olika behov. Man skulle möjligen kunna säga att statistik för att

täcka basstatistikbehoven kostar i storleksordningen 1 milj.kr. per år, vilket motsvarar kostnaden för en dansk metod med lägre ambitionsnivå än den föreslagna. Även skördestatistik för stödområdesstudier, landskapsvård och miljö bedöms rymmas inom denna kostnadsram. Kostnader därutöver upp till kostnadsnivån för metod 3 avser behov för uppföljning av reformens effekter och administration.

8.1.3 Ekonomisk statistik utom prisstatistik

Behovet av statistik som belyser jordbruksföretagens ekonomiska förhållanden styrs enligt min mening på kort sikt av behov för uppföljning av reformens effekter och på längre sikt av de krav som kommer att ställas vid ett EG-medlemskap. Härutöver bör också behov av underlag för stödområdesstudier beaktas.

Behovet av underlag för att följa upp reformens effekter är beroende på hur noga man vill följa utvecklingen. En enkel väg är att i huvudsak förlita sig på den statistik som tas fram av LRF-konsult (LRFk) för de relativt få år som reformperioden omspänner. Härvid skulle nuvarande undersökningar i huvudsak kunna slopas. En sådan lösning medför dock att ett betydligt sämre analysmaterial än tidigare skulle finnas tillgängligt under de närmaste åren. Möjligheterna att smidigt bygga upp en EG-anpassad bokföringsundersökning skulle också försämras.

Med hänsyn till vad jag har sagt dels om behoven av underlag för att följa reformens effekter, dels om de krav som främst ett medlemskap i EG synes ställa, har jag sett det som angeläget att behålla en relativt omfattande ekonomisk statistik.

Jag föreslår att SCBs deklarationsundersökning (DU) och jordbruksekonomiska undersökning (JEU) bibehålls men med vissa begränsningar jämfört med i dag. DU bör fr.o.m. den undersökning som avser inkomståret 1991 utföras i samma omfattning som nu för stödområdena i norra Sverige (ca 1 200 företag). Denna undersökningsdel bör finnas kvar så länge behov finns av faktiska ekonomiska uppgifter för stödområdena. Vad gäller övriga landet föreslår jag, för att följa reformens effekter, att resultat tas fram i DU t.o.m. inkomståret 1992 för i stort sett de företagsgrupper som nu ingår i JEU.

Resultatet från 1992 års undersökning föreligger i januari 1994 och kan därmed användas i SJVs m.fl. slutrapportering till regeringen. Behövligt urval för detta bedömer jag vara ca 1 500 företag. Kostnaden för DU beräknar jag kommer att uppgå till totalt 2,4 milj.kr. per år budgetåren 1992/93 och 1993/94 efter föreslagna neddragningar.

För att följa reformens effekter bör JEU genomföras som hittills t.o.m. inkomståret 1992 men med de förändringar att arbetskraftsdelen i undersökningen tas bort samt att vissa förenklingar görs i uppgiftsinsamlingen och begränsningar i populationen. Resultaten från inkomståret 1992 kommer att finnas tillgängligt till SJVs m.fl. slutrapportering den 1 oktober 1994. Härigenom räknar jag med att minska kostnaden för undersökningen från nuvarande 5 milj.kr. till ca 4 milj.kr. budgetåret 1992/93 och till ca 3,5 milj.kr. budgetåret 1993/94.

För att få ett så bra samlat resultat som möjligt ser jag det som viktigt att så fort som möjligt samordna JEU och DU. För att få fram snabbstatistik under reformperioden föreslår jag att ett fördjupat samarbete mellan berörda myndigheter och LRFk etableras.

För att studera jordbrukarhushållens inkomstsammansättningar under den s.k. omställningsperioden ser jag det som viktigt att inkomst- och förmögenhetsundersökningen (IoF) genomförs i samma omfattning som tidigare vad avser jordbrukardelen. Någon förändring av denna del av undersökningen anser jag inte bör göras. Som en konsekvens av skattereformen blir det svårare att kunna särskilja jordbrukare från andra företagare. Speciella samkörningar mellan IoF och LBR kommer därför att bli nödvändiga att genomföra. Kostnaden för detta beräknar jag till 0,3 milj.kr. för vardera budgetåren 1992/93 och 1993/94 (1991 och 1992 års inkomster).

För att möta kommande EG-krav bör fördjupade studier göras över vilka krav som kommer att ställas på den svenska lantbruksekonomiska statistiken vid ett medlemskap. När sådana studier bör påbörjas kan jag inte bedöma. Vid ett EG-medlemskap bör statistiken, som jag tidigare sagt, anpassas till de krav som gäller inom EG. Denna anpassning bör som jag nu kan bedöma påverka den ekonomiska statistikens utformning fr.o.m. budgetåret 1994/95.

Mina förslag innebär sammantaget att kostnaderna för DU ungefär halveras och för JEU sänks fram till budgetåret 1994/95 från nuvaran-

de ca 5 milj.kr. till 3,5 milj.kr. På längre sikt bestäms kostnaderna främst av de krav på statistik som EG ställer. För närvarande är det svårt att bedöma vad dessa krav mera exakt kommer att innebära. Man får dock räkna med att någon form av större bokföringsundersökning skall genomföras. Preliminärt uppskattar jag att de årliga kostnaderna fr.o.m. budgetåret 1994/95 kommer att ligga på samma nivå som budgetåret 1993/94, dvs. ca 6 milj.kr.

8.1.4 Prisstatistik

Den nuvarande prisstatistiken för primärledet och prisregleringsledet som tas fram av SJV bedömer jag som tillfredsställande. Kostnaden för statistiken är ca 1,2 milj.kr. Vissa delar i prismätningarna kan troligen minskas något utan att det inverkar menligt på behovstäckningen. Jag ser det som lämpligt att berörda myndigheter fortlöpande bedömer uppläggningen av den prisstatistik som tas fram med hänsyn till behoven. Prisinsamlingen kommer sannolikt att bli mer komplicerad till följd av avregleringen. Detta bör särskilt uppmärksammas.

Prisutvecklingen för jordbruksfastigheter bör följas på motsvarande sätt som för andra fastigheter.

Kostnaderna för prisstatistik för jordbruksfastigheter ryms inom SCBs nuvarande medelsram för att ta fram fastighetsprisstatistik.

8.1.5 Övrig statistik

Sysselsättning

LES uppdrog åt SCB våren 1991 att utföra en särskild sysselsättningsstudie grundad på 1990 års LBR. I den studien skall jordbrukarhushållens arbetsinsatser i och utanför jordbruket studeras. Speciellt skall uppgifter insamlas över vilka typer av företagsverksamheter som kan förekomma vid sidan av jordbruket.

Jag ser det som angeläget att LES studie följs upp med en liknande studie mot slutet av reformperioden eftersom statsmakterna betonat vikten av att studera alternativa verksamheter i jordbruket.

Jag föreslår att medel avdelas för en sådan studie för budgetåret 1993/94. Studien bör avse 1993 års förhållanden och medelsbehovet kan beräknas till 500 000 kr. (i 1990/91 års priser). Mitt förslag förutsätter att den nu pågående studien visar sig ge statistiskt tillförlitliga resultat.

Vid sidan av den nu diskuterade studien har jag inte sett det som nödvändigt att göra någon särskild arbetskraftsundersökning på kort sikt. Detta innebär att den särskilda arbetskraftsundersökningen (JAK) som är planerad för år 1993 inte bör göras. Vid ett EG-medlemskap kan särskilda anpassade sysselsättningsundersökningar bli aktuella. Detta bedömer jag kunna ske i samband med uppgiftsinsamling till strukturstatistiken.

Investeringar

För internationell rapportering och för uppföljning av reformens effekter ser jag det som angeläget att ta fram statistik på riksnivå över jordbrukets investeringar i maskiner och redskap. Jag föreslår därför att SJV även i fortsättningen genomför den s.k. maskinenkäten, vilken kostar ca 70 000 kr. årligen.

Jag anser inte att behov finns av att fortlöpande ha tillgång till statistik över ny-, till- och ombyggnadsverksamheten i jordbruket. Däremot kan det vara av värde att intermittent studera detta. På kort sikt föreslår jag ingen undersökning på detta område. Frågan bör på nytt tas upp i samband med utformningen av statistiken för EG-behoven.

En uppfattning om omfattningen av nyinvesteringar i ekonomibyggnader går att få fram via uppgifter från de studier som diskuterats i avsnitt 8.1.3.

Någon löpande statistik ser jag inte som motiverad att ta fram för att belysa konsekvenserna av de nya djurskydds- och miljöskyddsbestämmelserna för jordbrukets investeringar. Detta får om så anses behövligt studeras genom specialundersökningar och medel anslås i särskild ordning.

Gödsel- och bekämpningsmedel

På miljöområdet är det viktigt att ha tillgång till uppgifter om gödsel- och bekämpningsmedelsanvändningen i jordbruket. Det är också viktigt att ha tillgång till sådana uppgifter för bedömning av växtnäringsläckage.

För närvarande finns en del undersökningar över kemikalieanvändningen knutna till OS. I mitt grundförslag skall denna undersökning på sikt ersättas av en annan typ av skördeuppskattning. Det kommer då inte längre att vara möjligt att samla in uppgifter över kemikalieanvändningen på samma sätt som i dag. I stället måste fristående undersökningar göras.

Jag ser det som viktigt att inte försämra miljöstatistiken vid övergång till ny metod för skördeuppskattning. Nuvarande undersökningar som bygger på urval från LBR och innefattar uppgiftsinsamling av dosmängder, behandlad areal för bekämpningsmedel, givor för handelsgödsel samt lager och hantering av stallgödsel bör också inrymmas vid utformningen av nya undersökningar på området. I sammanhanget bör också beaktas att gödselmedelsstatistiken utgör ett viktigt underlag för statistik över ammoniakutsläpp.

Under reformperioden bör undersökningar på samma sätt som nu knytas till OS åren 1992 och 1993 på så sätt att en bekämpningsmedelsundersökning görs år 1992 och en gödselmedelsundersökning görs år 1993. Upphör OS år 1994 (vilket jag tidigare föreslagit) bör särskilda undersökningar över bekämpningsmedelsanvändningen genomföras åren 1994 och 1996. En gödselundersökning bör göras år 1995. På längre sikt bedömer jag det som möjligt att genomföra undersökningarna med längre intermittens (vart 3–5 år).

Jag har inte tagit ställning till hur undersökningarna bör utformas efter år 1993. Grovt sett ser jag det som lämpligt att slumpmässigt välja ut ca 5 000 jordbrukare i en enkät. Undersökningen bör förutom frågor om gödsel- och bekämpningsmedelsanvändningen också innefatta frågor om grön mark under vinterhalvåret.

Kostnader för ovan redovisade undersökningar uppskattar jag till ca 1 milj.kr. för vardera budgetåren 1992/93 och 1993/94. För perioden 1994/95–1996/97 uppskattar jag den årliga kostnaden till ca 2 milj.kr. För perioden därefter kan man räkna med lägre årlig

kostnad på grund av att undersökningarna genomförs med längre tidsmellanrum.

Liksom hittills behövs SJVs undersökning över total handelsgödselförsäljning och kemikalieinspektionens (KemI) statitik över bekämpningsmedelsförsäljningen i nuvarande omfattning eftersom dessa undersökningar behövs som underlag för viss ekonomisk statistik.

8.2 Trädgård

Strukturstatistiken för trädgårdsområdet tas i huvudsak fram som en del i LBR. I avsnitt 8.1.1 har jag tidigare föreslagit att LBR i sin nuvarande utformning skall finnas kvar till och med den undersökning som avser år 1993. Till dess finns därigenom möjligheter att på samma sätt som hittills få fram uppgifter om strukturstatistik för trädgård.

Fr.o.m. år 1994 har jag tidigare föreslagit att utformningen av strukturstatistiken för jordbruket bör ses över bl.a. mot bakgrund av EG-kraven. I samband med detta föreslår jag att behoven av statistiken på trädgårdsområdet också ses över med i stort sett samma utgångspunkter som gäller för jordbruket.

På kort sikt föreslår jag att den av SCB inplanerade trädgårdsräkningen genomförs för år 1993. Kostnaden för detta kommer att belasta budgetåret 1993/94 med ca 1 milj.kr. Utformningen av senare trädgårdsundersökningar får ske bl.a. mot bakgrund av de behov som kommer att finnas i samband med ett EG-inträde.

DEL III

Statistik över: livsmedelsindustrin, livsmedelshandeln och konsumtionen

9 Inledning

I denna del av delbetänkandet behandlas statistik över livsmedelsindustrin och -handeln samt konsumtionsstatistik. Som nämnts inledningsvis i del I, kap. 2, har jag av olika skäl valt att redovisa denna statistik separat.

I delbetänkandet som jag överlämnade till regeringen i fjol lämnades inga förslag rörande livsmedelsindustrin, -handeln eller -konsumtionen. I delbetänkandet redovisades en första kartläggning av befintlig statistik på området samt pekades på vissa brister i denna statistik. Behovet av särskild statistik över de senare leden i livsmedelskedjan underströks och motiverades emellertid. Jag bad dock att efter ytterligare kartläggning och analys av statistikbehoven få återkomma i slutbetänkandet med förslag till önskvärda förändringar.

I det forsatta utredningsarbetet efter delbetänkandet har jag således, med utgångspunkt i de brister på statistiken som redan i delbetänkandet kunde konstateras, dels lagt ner arbete på att komplettera den kartläggning som redovisades i delbetänkandet, dels genom ytterligare kontakter med sakkunniga, experter och olika användare försökt att identifiera behoven och nödvändiga förändringar/kompletteringar av statistikproduktionen.

Statistiken som behandlas i det följande är av något annorlunda karaktär än den som rör primärproduktionen och som behandlats i del II. När det gäller jordbruksstatistik finns flera statistikprodukter som syftar till att enbart belysa jordbruket ur en eller annan synvinkel. Denna statistik har till stor del tillkommit som ett resultat av krav på underlag till följd av den förda jordbrukspolitiken. När det gäller statistik över de senare leden i livsmedelskedjan finns det däremot i stort sett ingen statistik som enbart syftar till att belysa livsmedelsindustrin eller -handeln. Uppgifter om livsmedelsindustrin m.m. erhålles i stället från större statistikprodukter som industri-, finans- och konsumentprisstatistiken. I dessa statistikprodukter ingår t.ex. uppgifter om livsmedelsindustrin och -handeln och matprisutvecklingen som en del.

Detta förhållande har inneburit att jag ansett det ligga utanför denna utrednings uppgift att föreslå förändringar som omfattar t.ex. hela industristatistiken eftersom det skulle få konsekvenser för uppgiftsinsamling, resultat m.m. för hela området. Jag har emellertid noga undersökt de brister som påtalats och i vissa fall föreslår jag

kompletterande undersökningar. I andra fall anser jag emellertid att eventuella problem i största möjliga mån skall försöka lösas genom nära kontakter mellan statistiska centralbryån (SCB) och berörda myndigheter eller genom särskild utredning.

Som också nämnts inledningsvis i del I blir mot bakgrund härav upplägget av del III något annolunda jämfört med del II, såväl vad gäller angreppssätt som på vilket sätt analys och förslag redovisas.

I delbetänkandet redovisades som nämnts en första kartläggning av statistiken rörande de senare leden. Mot bakgrund dels av att kompletteringar gjorts, dels av att statistiken spänner över ett så vitt område och berör flera olika statistikprodukter har jag för överskådlighetens skull samt för förståelsen av mina överväganden och förslag valt att även i detta betänkandet redovisa befintlig statistik på området. I det följande ges således i kap. 10 en sammanfattning av kartläggningsavsnittet från delbetänkandet, kompletterat med uppgifter som framkommit senare. Denna komplettering gäller främst s.k. köpkraftspariteter, konsumentprisindex och handelsstatistik.

I kap.11 redovisar jag de utgångspunkter för utredningen som föranleder särskilda förslag rörande de senare leden. I kap.12 redovisar jag mina överväganden och förslag.

10 Nuvarande statistikproduktion

10.1 Livsmedelsindustrin

10.1.1 Industristatistiken

Livsmedelsindustrins alla delbranscher utom fristående styckningsföretag ingår i industristatistiken. De statistikuppgifter som erhålls om livsmedelsindustrin är följande:

- antal arbetsställen, även storleksgrupperade
- antal sysselsatta, även storleksgrupperade
- saluvärde
- förädlingsvärde
- produktionskostnader och dessas relativa andel av saluvärdet
- förbrukning av bränsle
- produktionsvolymindex, produktionsvolymens utveckling samt förändring i produktionsvolym per sysselsatt och per arbetstimme (produktivitetsutvecklingen)
- produktion av varor fördelade enligt tulltaxa.

Företag med minst 10 anställda ingår (arbetsställen med minst 5 anställda) och uppgifterna erhålls i princip på 6-siffrig SNI-nivå (svensk näringsgrensindelning). Industristatistiken utgör ett bra underlag när det gäller analyser på aggregerad nivå. Vill man däremot undersöka en enskild livsmedelsbransch har det framförts att det s.k. mestkriteriet kan utgöra ett problem. Statistiska centralbryån (SCB) klassificerar ett arbetsställe till en viss näringsgren med utgångspunkt från de produkter som produceras vid arbetsstället. Om produktionen är fördelad på flera produkter förs arbetsstället till den bransch som har den största andelen av det totala saluvärdet för arbetsstället.

Av totalt 54 768 arbetställen inom SNI 3 (tillverkningsindustri) år 1990 undersöktes 9 068 arbetsställen. När det gäller SNI 31 (livsmedelsindustri) undersöktes 810 arbetsställen av totalt 3 601 arbetsställen.

10.1.2 Finansstatistiken

Finansstatistiken använder företaget (bolaget) – den juridiska personen – som undersökningsobjekt och baseras på resultat- och balansräkningar. Finansstatistiken innehåller uppgifter om resultat- och balansräkningar, anställda, investeringar, aktieköp/försäljningar, export m.m. Ur finansstatistiken erhålls bl.a. uppgifter om vinst, lönsamhet, soliditet, likviditet, kapitaltillväxt och finansiering. Alla företag med minst 50 anställda enligt CFARs register (centrala företags- och arbetsställeregistret) totalundersöks. För industrin är gränsen för totalundersökning dock 20 anställda. De stats- och kommunägda företagen urvalsundersöks. Övriga företag (0-20 anställda) urvalsundersöks också.

Av totalt 29 336 företag undersöktes inom SNI 3 (tillverkningsindustri) 5 286 företag år 1990. När det gäller SNI 31 (livsmedelsindustri) undersöktes 364 företag av totalt 1 961.

Industri- och finansstatistiken kostar ca 25,5 milj.kr., varav 4,5 milj.kr. avser tjänsteföretag.

Även finansstatistiken bygger på mestkriteriet.

10.1.3 Statistik över prisutvecklingen i industriledet

Inom SCB beräknas olika prisindex avseende prisutvecklingen i industriledet. Följande prisindex beräknas.

Hemmamarknadsprisindex mäter prisutvecklingen för av svenska företag producerade varor vid försäljning i Sverige.

Exportprisindex mäter prisutvecklingen för från Sverige exporterade varor.

Importprisindex mäter prisutvecklingen för till Sverige importerade varor.

Producentprisindex mäter prisutvecklingen för av svenska företag producerade varor och beräknas genom sammanslagning av hemmamarknadsprisindex och exportprisindex.

Prisindex för inhemsk tillgång mäter prisutvecklingen för varor som förbrukas inom landet och beräknas genom sammanslagning av hemmamarknadsprisindex och importprisindex korrigerad med tull.

Uppgifter om prisutvecklingen i olika livsmedelsindustribranscher tas fram på hög detaljnivå. Producentprisindex för livsmedelsindu-

strin finns uppdelad på skyddad resp. konkurrensutsatt livsmedelsindustri.

Antalet prisuppgifter som samlas in är 1 800 för svenska marknaden, ca 1 000 för exportmarknaden och 1 600 för importmarknaden. Totalt insamlas uppgifter från ca 2 000 uppgiftslämnare, varav 200–300 avser livsmedelsföretag. Prisuppgifterna skall i princip avse genomsnittligt fakturerade priser. Mervärdeskatt eller andra varuskatter ingår inte. Prisindex redovisas med 1968 som basår och avser månadsmedelspriser. Månads- och årsvisa indextal redovisas. SCB publicerar prisutvecklingen månatligen i statistiska meddelanden serie P 10. "Prisindex i producent- och importled". Beräkningarna av producentprisindexserierna kostar ca 2,5 milj.kr.

Användare av SCBs statistik över producentprisindex som mer specifikt är intresserade av livsmedelssektorn är livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES) som genom sin indexgrupp månatligen publicerar indextal över prisutvecklingen i livsmedelskedjans olika led ("Prisindex på jordbrukets område") däribland PPI-J, producentprisindex för jordbruksprisreglerade livsmedel.

Vidare redovisar också statens jordbruksverk (SJV) prisutvecklingen i olika led i livsmedelskedjan i verkets månatliga rapport "Jordbruksekonomiska meddelanden".

Statens pris- och konkurrensverk (SPK) som är central myndighet för frågor om pris- och konkurrensbevakning ger varje månad ut rapporten "Prisutvecklingen", som tas fram mot bakgrund av SPKs uppgift att bevaka och analysera konsumentprisutvecklingen inom landet och jämföra denna med utvecklingen i andra länder. Rapporten redovisar i första hand prisutvecklingen i konsumentledet för olika varor och tjänster och orsakerna bakom förändringarna. Med anledning av särskilda regeringsuppdrag följer SPK för närvarande producentprisutvecklingen för de största företagen i de reglerade livsmedelsindustribranscherna. Till följd av nämnda uppdrag redovisar SPK varje månad prisutvecklingen i livsmedelskedjans olika led i en särskild rapport till regeringen. LES indexmeddelande och konsumentprisindex (KPI) utgör härvid källor.

10.2 Livsmedelshandeln

10.2.1 SCBs inrikeshandelsstatistik

Inom enheten för service/tjänstenäringar på SCB finns följande statistik att tillgå.

Korttidsstatistik (detaljhandeln): Statistik över omsättning och lager samt antal försäljningsställen. Uppgifterna erhålls för både livsmedelsparti- och detaljhandeln. (Görs delvis i samarbete med Handelns utredningsinstitut, HUI. HUI producerar också statistik över handelns omsättning efter butikstyp samt antal butiker inom resp. butikstyp). Korttidsstatistiken är viktig i nationalräkenskaperna (NR). Uppgifterna publiceras dels som säljindex varje månad för detaljhandeln, dels som omsättnings- och lageruppgifter per kvartal för såväl parti- som detaljhandeln.

REGO (regional omsättningsstatistik): Uppgifter erhålls regionalt över omsättning, antal anställda, antal arbetsställen, omsättning per invånare samt riksgenomsnitt.

Finansstatistik: Enheten för servicenäringar ansvarar för insamling m.m. till finansstatistiken när det gäller handeln. De uppgifter som erhålls är desamma som för livsmedelsindustrin.

Finansstatistiken avser som nämnts bolag och man använder företaget, den juridiska personen, som undersökningsobjekt. Det faktum att statistiken bygger på bokslut från den juridiska personen innebär problem när det gäller livsmedelshandeln. Alla KFs föreningar är **en** juridisk person med **ett** bokslut. Det är således KF centralt som är uppgiftslämnare till finansstatistiken. KF kan inte lämna säruppgifter om KFs livsmedelsdetaljhandel till finansstatistiken, vilket man däremot kan till korttidsstatistiken och de särskilda enkätundersökningarna (se nedan). KFs livsmedelsdetaljhandel ingår därför i gruppen varuhus i finansstatistiken. SCB har inte provat att vända sig till de enskilda föreningarna. Den enskilde ICA-handlaren är däremot undersökningsobjekt/juridisk person.

Urvalet avseende detaljhandeln var år 1990 totalt ca 2 500 företag, varav mellan 200 och 300 var livsmedelsdetaljhandelsföretag. Bland dessa 200–300 företag finns alltså inte KF med.

Som nämnts ovan omfattar finansstatistiken endast bolag. För att få en heltäckande årlig statistik på branschnivå arbetar SCB nu med att dels komplettera finansstatistiken med företag som tidigare låg utanför (personliga företag och småföretag), dels förbättra finans-

statistiken med tätare urval. Arbetet har resulterat i en provrapport och utgör komplement till finansstatistiken. Branschnivån är finare men undersökningen omfattar färre variabler.

Enkätundersökningar/SCBs tjänstenäringsprojekt: För närvarande pågår inom SCB ett särskilt tjänstenäringsprojekt som syftar till att förbättra och utveckla statistiken över den privata tjänstesektorn (inkl. livsmedelshandeln). Informationsinsamlingen om tjänstesektorn syftar främst till att förbättra underlaget för beräkningar och analyser inom NR-systemet, t.ex. olika sektorers bidrag till produktionstillväxten. I SCBs planer ingår att varva detaljerade och med några års mellanrum återkommande undersökningar med årliga och kvartalsvisa undersökningar av mindre format. Efter hand kommer samtliga delar av den privata tjänstesektorn att täckas in.

I mars 1990 publicerade SCB en rapport om partihandeln där livsmedelspartihandeln finns med. Uppgifter erhålls i denna rapport om företagsstruktur, sysselsättning, omsättning, förädlingsvärde, rörelsekostnader, fördelning av rörelsens intäkter, försäljning efter kundkategori, kundstruktur, investeringar och lönsamhetsutveckling. Urvalet var 1 500 företag, varav 139 företag var livsmedelspartihandelsföretag.

SCB har nyligen publicerat en rapport om detaljhandeln där livsmedelsdetaljhandeln finns med. KFs livsmedelshandel ingår i denna rapport i gruppen livsmedelsdetaljhandel. Enkätundersökningarna baseras på bokslut men sker genom enkäter. SCB planerar att genomföra en enkätundersökning avseende detaljhandeln vart tredje år. Urvalet var i 1990-års undersökning 1 800 tjänsteföretag, varav 213 utgjordes av livsmedelsdetaljhandelsföretag. Kostnaden för en enkätundersökning ligger på ca 500 000 kr.

10.2.2 SCBs utrikeshandelsstatistik

Enheten för utrikeshandel och priser vid SCB svarar för utrikeshandelsstatistiken. Utrikeshandelsstatistiken bygger på uppgifter som samlas in av tullverket på fastställda blanketter i samband med att varorna förtullas vid import resp. kontrolleras för export. Statistiken omfattar de varor som faktiskt har förts in i landet under den period som statistiken avser.

För varje varugrupp redovisas värde och kvantitet, normalt i ton (nettovikt) resp. i löpande svenska kronor.

Fr.o.m. januari 1988 infördes nya varubeteckningar i redovisningen av utrikeshandeln. Den mest detaljerade statistiken baseras på den internationellt överenskomna varunomenklaturen HS (Harmonized Commodity Description and Coding System), som har utarbetats inom tullsamarbetsrådet i Bryssel. Den består av 5 019 varugrupper, som identifieras med en sexsiffrig kod. Den svenska varubeteckningen enligt HS har byggts upp med en sjunde siffra och omfattar 6 700 varuposter, vilket kan jämföras med ca 5 100 varuposter i den tidigare använda statistiska varubeteckningen (CCCN).

Utrikeshandelsstatistiken publiceras dels i statistiska meddelanden (serie Uh), dels i utrikeshandelsstatistisk årsbok.

10.2.3 Prisutvecklingen i livsmedelshandeln

Prisutvecklingen i livsmedelsdetaljhandeln följs genom KPI som beräknas av SCB varje månad.

KPI avser att visa hur konsumentpriserna i genomsnitt utvecklar sig för hela den privata inhemska konsumtionen. De priser som mäts är de som konsumenterna faktiskt betalar och som påverkas av bl.a. ändringar i indirekta skatter och subventioner. Indextalen beräknas exkl. direkta skatter och sociala förmåner. Priserna som insamlas för en månad är som regel priser som gäller i mitten av månaden.

KPI beräknas enligt principer som fastställts av regering och riksdag.

Eftersom undersökningen inte kan omfatta alla varor och tjänster som konsumeras, samlas prisnoteringar in för ett urval varor och tjänster. Den relativa betydelsen av olika varor och tjänster, som ingår i urvalet, anges genom vägningstal. Dessa tal visar hur stor värdemässig andel olika varor och grupper av varor representerar av den totala privata inhemska konsumtionen enligt SCBs nationalräkenskaper.

KPI är en kedjeindex med årslänkar (korttids- och långtidslänkar). Varje årslänk beräknas med december föregående år som bas. För var och en av årets månader, januari t.o.m. december, beräknas en korttidslänk med vägningstal baserade på konsumtionens fördelning under närmast föregående år, räknat i det årets decemberpriser. Indextal för en sådan årslänk kallas korttidsindex.

För att tillgodose behovet av långtidsjämförelser beräknas för december också en särskild reviderad årslänk. Denna s.k. långtidslänk

har vägningstal baserade på konsumtionens fördelning under det gångna året, räknat i de priser som gällt i december närmast föregående år. I långtidsindex beaktas även prisförändringar som av olika skäl inte kunnat införas i beräkningarna under det löpande året. Dessutom beaktas i vissa fall metodändringar och görs justeringar föranledda av säkrare statistisk information m.m.

Indextal med basår 1980 beräknas genom en kedja av olika årslänkar. Långtidsindextal med basår 1980 beräknas genom en kedja av långtidslänkarna över de olika åren tillbaka till år 1980. Korttidsindextal för aktuell månad beräknas genom att månadens korttidslänk kedjas till föregående års långtidsindextal med basår 1980. Långtidsindextal används alltså som utgångsvärde vid beräkning av det nya årets officiella indextal.

För dagligvaror (utom vissa färskvaror) mäts priset på knappt 1 000 slumpmässigt utvalda varuvarianter, vilka är definierade med avseende på märke, kvantitet, artikelnummer m.m. Prismätningarna görs på ett urval av ca 60 butiker. För beräkning av långtidsindex mäts priserna i butik (decembermätningarna). För beräkning av korttidsindex utnyttjas normalt cirkaprislistor kompletterade med uppgifter om förekommande kampanjpriser. Varuvarianter och butiker utväljs med sannolikhetsurval.

I fall då man noterar att följsamheten till cirkaprislistorna är låg görs mätning i butik. Prisuppgifter om färskvaror insamlas i butik varje månad.

Prismätningarna görs främst av länsstyrelsens/SPKs priskontor. Prisuppgifter avseende färskvaror insamlas av SCB.

Prisutvecklingen för livsmedelspartihandeln följs däremot inte av SCB eller någon annan myndighet.

SCB publicerar utvecklingen av KPI månatligen i statistiska meddelanden serie P 14. En utförlig kommentar och analys av prisutvecklingen publiceras vidare varje månad av SPK i den tidigare nämnda rapporten, "Prisutvecklingen".

SCB beräknar på uppdrag av LES utifrån livsmedelsposten i KPI konsumentprisindex för jordbruksprisreglerade livsmedel, KPI-J.

Till följd av ett särskilt regeringsuppdrag följer SPK för närvarande marginalutvecklingen i detaljhandeln. Resultatet från dessa mätningar redovisas i de rapporter som SPK överlämnar till regeringen.

10.2.4 HUI och HFI

Handelns utredningsinstitut (HUI) och Handelns forskningsinstitut (HFI) ägs av Handelns Arbetsgivareorganisation, Sveriges Köpmannaförbund och Grossistförbundet Svensk Handel.

HUIs uppgift är att följa och analysera handelns utveckling. Detta sker dels genom en löpande produktion av analyser, statistiska rapporter och butiksregister, dels genom speciella utredningar som sker på uppdrag av olika beställare. Utöver den direkta uppdragsverksamheten publicerar HUI också rapporter om konjunktur- och strukturutvecklingen inom handeln.

HFI bedriver forskning inom handelns område. HFI analyserar bl.a. handelns strukturutveckling och tillväxtmöjligheter. Nya former för distribution och varuhantering samt datateknikens förutsättningar och tillämpningar utvärderas. Vidare studeras lönsamhets- och produktivitetsfrågor.

HFIs verksamhet finansieras huvudsakligen genom anslag från forskningsfonder. HFI åtar sig också beställarfinansierade uppdrag.

10.2.5 Övrigt

Tidskrifterna Fri köpenskap och Supermarket ger årligen ut specialnummer, "Svensk dagligvaruhandel" resp. "Vem är vem", som innehåller sammanställningar över strukturutvecklingen (även regionalt), försäljning, marknadsandelar osv. inom livsmedelsparti- och detaljhandeln.

10.3 Köpkraftspariteter, prisnivåindex

10.3.1 Allmänt om det internationella projektet med köpkraftspariteter

Beräkningar av köpkraftspariteter har t.o.m. år 1990 genomförts med i stort sett fem års mellanrum som ett led i FNs International Comparison Project. Beräkningarna för år 1975 omfattade 34 länder och för år 1980 60 länder. För år 1985 finns data för 64 länder. FNs statistiska kontor har ett centralt ansvar i arbetet med länderjämförelser på global nivå och för samordningen av metoder. I övrigt är

arbetet starkt regionaliserat. Det är också de regionala jämförelserna som tilldrar sig huvudintresset. I Europa spelar EGs statistiska kontor (Eurostat) en ledande roll för såväl utvecklingen av metoder och teknik som själva genomförandet av projektet. OECDs sekretariat ansvarar för beräkningarna för de OECD-länder som inte ingår i EG. Vidare svarar ECE – FNs ekonomiska kommission för Europa – för beräkningarna för övriga länder och Östeuropa. Sverige som började deltaga i projektet år 1985 ingår i OECD-gruppen.

Ur en enskild nations synvinkel innebär deltagandet i projektet främst att insamla det erforderliga prisunderlaget. SCB har sålunda till OECD levererat uppgifter om medelpriser avseende 1990 för omkring 1 500 konsumtionsvaror (resp. -tjänster) och omkring 180 investeringsvaror samt uppgifter om genomsnittslöner för olika befattningar. Därtill kommer mycket detaljerade kostnadskalkyler för nio byggnads- och anläggningsobjekt. För de senare har byggnadsstyrelsen svarat.

I 1985 års undersökning har köpkraftspariteter primärt beräknats för omkring 210 grupper av varor och tjänster på basis av prisjämförelser mellan ett stort antal noga definierade representantvaror. Genom sammanvägning erhålls paritetstal för större huvudgrupper av varor och tjänster (publiceringsnivån omfattar 55 grupper) för hela den privata konsumtionen, för offentlig konsumtion och investeringar samt totalt för hela BNP. Vid sammanvägningen används NRs värdeuppgifter för konsumtion och investeringar. Avseende livsmedel görs prisjämförelser på 47 varugrupper exkl. alkoholhaltiga drycker och tobak. Priserna avser såväl butikspriser som listpriser. Framskrivning av priserna mellan prismätningarna görs med hjälp av KPI fast med en annan gruppering än Sveriges officiella KPI. Varje kvartal skickar SCB en "special-KPI" till OECD.

SCBs kostnad för att deltaga i projektet uppgår till ca 1 milj.kr. per år och avser till större delen kostnader för att planera, genomföra och bearbeta prisundersökningarna. OECD och Eurostat rekommenderar att upp till 15 prisnoteringar görs per enskild vara beroende på prisspridning m.m.

Publicerade resultat föreligger i dagsläget från 1985 års undersökning. I SCBs statistiska meddelande P21 SM 8701 återges det definitiva resultatet från OECDs köpkraftsparitetsundersökning för år 1985. En rapport med kompletta resultat från 1990 års undersökning beräknas föreligga under första kvartalet 1992. Som nämnts ovan har undersökningen genomförts vart femte år fram till år 1990. Därefter

planeras en treårig undersökningscykel från vilken beräkningar skall göras och redovisas årligen. Livsmedelspriser till undersökningen samlas alltså in vart tredje år. Inom kort föreligger köpkraftspariteter för livsmedel avseende år 1988.

10.3.2 Vad är en köpkraftsparitet – 1985 års undersökning

I det följande beskrivs vad en köpkraftsparitet är samt syfte och användningsområden. Källa är härvid SCBs statistiska meddelande P21 SM 8701.

Köpkraftspariteter

De primära resultaten från undersökningen är de köpkraftspariteter som beräknas för olika grupperingar av varor och tjänster. En köpkraftsparitet mellan två valutor är lika med kvoten mellan de belopp i resp. lands valuta som behövs för att köpa samma mängd varor och tjänster i de båda länderna. I OECDs resultatredovisning beräknas paritetstalen i förhållande till USA-dollarn. Paritetstalen anger alltså ett genomsnittligt förhållande mellan priserna i t.ex. Sverige i svenska kronor och priserna i USA i dollar.

Köpkraftspariteter för vissa länder redovisas i tabell 6. Det framgår exempelvis att paritetstalen för privat konsumtion år 1985 var 8,88 för Sverige, 2,57 för Västtyskland och 0,59 för Storbritannien. Det innebär att det för samma varukorg (av varor och tjänster) som år 1985 kostade en dollar i USA krävdes en utgift om 8,88 kr. i Sverige, 2,57 DEM i Västtyskland och 0,59 pund i Storbritannien.

Då köpkraftspariteterna förändras över tiden i förhållande till den relativa prisutvecklingen kan de skrivas fram med lämplig index. I tabell 6 har framskrivning skett till maj 1987 genom KPI. På motsvarande sätt kan också en omräkning göras bakåt i tiden. Naturligt nog uppvisar köpkraftspariteterna en mycket större stabilitet över tiden än växelkurserna. Sedan år 1985 har framför allt deprecieringen av dollarn givit utslag på de senare. I maj 1987 hade sålunda växelkursen krona/dollar sjunkit till 6,25 (från i genomsnitt 8,6 år 1985), medan konsumtionsvärdet av en dollar i USA svarade mot 9,08 kr. i Sverige.

Prisnivåindex

Relationen köpkraftsparitet/växelkurs ger uttryck för ett lands dyrhet i förhållande till ett annat. Genom division av dessa två tal erhålls en prisnivåindex. Från tabell 6 kan prisnivåindex för privat konsumtion för Sverige (med USA=100) beräknas till 103 år 1985 (8,88/8,60) och 145 i maj 1987 (9,08/6,25). I tabell 7 redovisas prisnivåindex för vissa länder, varvid indextalen räknats om så att Sverige=100. Talen i tabell 7 avser all privat konsumtion inkl. bostad. Indextalen 112 för Danmark och 45 för Portugal anger att för samma varukorg som kostade 100 kronor i Sverige krävdes ett belopp som till officiell växelkurs motsvarades av 112 svenska kronor i Danmark och 45 svenska kronor i Portugal. Prisnivåindex redovisas inte bara för privat konsumtion utan också för huvudgrupper av varor och tjänster samt BNP totalt.

Syfte och användning

Resultaten från undersökningen kan användas för jämförelse mellan OECD-länderna av:

- prisnivåer
- bruttonationalprodukt (BNP) per capita i *reala* termer
- andel av BNP
- BNPs användning (privat och offentlig konsumtion samt bruttoinvesteringar jämte underindelningar)
- strukturskillnader.

Utvecklingen under en följd av år kan studeras från resultat som erhålles genom extrapolering med hjälp av tidsindex. Vissa resultat från undersökningen har som nämnts i det föregående av SCB skrivits fram till maj 1987. Det gäller köpkraftspariteter och prisnivåindex i tabellerna 6 och 7.

Köpkraftspariteternas huvudändamål är att användas i stället för växelkurser vid omräkning av värdebelopp i olika valutor. Syftet är att få ett bättre mått på reala volymer. Jämförelser av värdeuppgifter avseende produktion eller konsumtion efter omvandling genom växelkurser återspeglar inte bara reella volymskillnader utan också skillnader i prisnivåer mellan olika länder. Skillnader av sistnämnda slag är en följd av att växelkursen inte motsvarar valutans relativa köpkraft i det egna landet utan också påverkas av andra faktorer.

Växelkursomvandlade data är därför inte lämpade som underlag för jämförelser av t.ex. levnadsnivåer eller produktivitet. Skillnaderna i prisnivå elimineras vid användning av köpkraftspariteter analogt med förhållandet vid fastprisberäkning av tidsseriedata i löpande priser.

Användare av köpkraftsparitetsindex är dels olika internationella organisationer, dels nationella organ som i sin verksamhet har att göra jämförelser av ekonomiska förhållanden.

Tabell 6 Köpkraftspariteter för privat konsumtion och växelkurser (nationell valuta per USA-dollar)

	Köpkraftspariteter		Växelkurser	
	1985	Maj 1987	1985	Maj 1987
Sverige	8,88	9,08	8,60	6,26
Danmark	10,66	10,94	10,60	6,72
Portugal	77,8	89,9	170,4	138,6
Storbritannien	0,590	0,605	0,779	0,600
Turkiet	186	311	522	804
Västtyskland	2,57	2,44	2,94	1,79
USA	1,00	1,00	1,00	1,00

Tabell 7 Prisnivån för privat konsumtion, maj 1987 (Sverige = 100)

Danmark	112
Sverige	100
Västtyskland	94
Storbritannien	69
Portugal	45
USA	69

10.4 Centrala företags- och arbetsställeregistret

SCB skall enligt sin instruktion dels föra ett centralt företagsregister, dels föra ett allmänt företagsregister.

Centrala företags- och arbetsställeregistrets (CFAR) syfte är att vara ett register över samtliga företag och myndigheter m.m. samt deras arbetsställen. Registret används i första hand som populationsregister, urvalsram och samordningsinstrument inom den officiella

register, urvalsram och samordningsinstrument inom den officiella statistiken. Uttag ur registret prövas enligt sekretesslagen 9 kap. 4 §.

Det allmänna företagsregistret (basregistret) innehåller i stort samma population av företag och arbetsställen som CFAR. Innehållet i registret är dock mera begränsat än CFARs innehåll. Basregistret innehåller enbart vissa väldefinierade basvariabler om företag och arbetsställen som skall vara tillgängliga för många användare inom offentlig och privat verksamhet.

CFAR används såväl inom SCB som inom andra myndigheter och organisationer. Registret är dessutom en viktig källa för basregistrets uppgifter. CFAR utgör urvalsram för flera andra undersökningar (t.ex. industri- och finansstatistiken). CFAR kan också användas om man vill följa strukturutvecklingen i betydelsen antal företag, arbetsställen och anställda i olika branscher. Registerföringen av CFAR och basregistret har inom SCB samordnats i ett gemensamt ADB-system. Basregistret används för avisering av registerändringar till andra register, urval av företag och arbetsställen och andra former av uttag för komplettering och kontroll av andra register. Uttag ur basregistret kan kombineras med uttag av andra variabler i CFAR, koncernregistret (KCR) och/eller importörs-/exportörsuppgifter.

10.5 Livsmedelskonsumtionen m.m.

10.5.1 Jordbruksverkets konsumtionsstatistik och statistik över näringsintag

Sedan början av 1940-talet ansvarar jordbruksnämnden (nuvarande SJV) för de officiella beräkningarna av livsmedelskonsumtionen. Årligen gör SJV beräkningar dels över den s.k. direktkonsumtionen, dels över totalkonsumtionen.

Med direktkonsumtion avses de totala leveranserna av livsmedelsprodukter till enskilda hushåll och storhushåll samt producenternas hemmaförbrukning. Konsumerade kvantiteter redovisas så långt det är möjligt i den form som livsmedlen når konsumenterna. Direktkonsumtionen anges både i kvantitet och i värdevolym.

Med totalkonsumtionen avses direktkonsumtion av olika livsmedel av råvarukaraktär plus de råvaror och halvfabrikat som livsmedelsindustrin förbrukar under redovisningsperioden för att tillverka direktkonsumerade livsmedel av högre förädlingsgrad. Tillägg görs

för råvaruinnehållet i de livsmedelsprodukter som importeras medan råvaruinnehållet i produkter som exporteras dras ifrån. Totalkonsumtionen anges endast i kvantiteter.

Genom att dividera totalkonsumtionen med antalet invånare erhålls ett mått på konsumtionen per capita.

SJVs statistik över direktkonsumtionen kan sägas ange vad som årligen finns tillgängligt för konsumtion i landet. Denna konsumtion motsvarar inte riktigt den faktiska konsumtionen eftersom hänsyn inte tas till hushållssvinn. Statistiken går inte heller att differentiera på olika grupper (ungdomar, ensamstående osv.) eller regioner.

I anslutning till konsumtionsstatistiken gör SJV också beräkningar över kostens näringsinnehåll. Kostens näringsinnehåll erhålls genom att konsumtionen av olika livsmedel eller livsmedelsgrupper multipliceras med sitt innehållstal avseende olika näringskomponenter.

Denna näringsstatistik anger inte det faktiska näringsintaget eftersom den baseras på den direkta konsumtionsstatistiken, som alltså inte tar hänsyn till hushållssvinn. Näringsstatistiken säger inte heller något om skillnader i näringsintag mellan olika grupper, regioner osv.

10.5.2 Hushållens utgifter och kostvanor

HUT, HUL och HULK

Den centrala statistikgrenen inom området hushållens utgifter är SCBs undersökning HUT (hushållens utgifter), som visar konsumtionsnivån och konsumtionsstrukturen i olika grupper av hushåll. HUT genomförs numera vart tredje år. För livsmedel sker specificering endast på köpta livsmedel, egenproducerade livsmedel samt utemåltider.

Mot bakgrund härav genomförde SCB år 1989, till vissa delar i samarbete med statens livsmedelsverk (SLV), en undersökning som till sin uppbyggnad liknar HUT men som skall ge mer detaljerade uppgifter om livsmedelsutgifterna. I denna undersökning om hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor står SCB för undersökningen av livsmedelsutgifterna (HUL) medan SLV står för den delen i undersökningen som rör våra kostvanor (HULK). HULK består av fyra delar: en inledningsintervju, bokföring av hushållets utgifter för livsmedel (kassabok), en individuell kostundersökning (menybok) samt register-

data avseende inkomster. Undersökningen omfattar 3 000 hushåll. Enligt SCBs nuvarande planering skall HUL och HULK genomföras vart tionde år.

Resultaten från HUL och HULK skall belysa skillnader i livsmedelskonsumtion och kostvanor mellan olika regioner, mellan olika typer av hushåll och mellan hushåll med olika bärkraft samt olika grupper av individer. Genom att mängderna av olika livsmedel bokförs kommer även näringsinnehållet att beräknas. SLV avser vidare att använda resultaten för att beskriva kostvanorna i olika grupper av befolkningen samt sätta dessa i relation till aktuella kost- och näringsrekommendationer.

En första redovisning av resulten från HUL kom under sommaren 1991.

Konsumentverkets Matkorg

Sedan år 1978 sammanställer konsumentverket årligen den s.k. Matkorgen. Matkorgen ger information om hur mycket näringsriktig mat kan kosta i ett hushåll samt hur matkostnaderna påverkas av prisförändringar år från år. Matkorgen kostnadsberäknas med hjälp av priser som samlas in från hela landet av SPK. Under budgetåret 1989/90 genomförde konsumentverket en undersökning med en matkorg som tog hänsyn till förekomsten av extrapriser.

10.5.3 Matkvalitet m.m.

Inom ramen för SLVs verksamhet sammanställs på olika sätt information som berör livsmedlens kvalitet och livsmedelskontrollen. Uppgifterna har inte karaktären av reguljär statistik och följer t.ex. inte fortlöpande utvecklingen av kvaliteten på våra livsmedel eller det hygieniska tillståndet i våra livsmedelsbutiker eller restauranger. (Exempel på statistisk information som tas fram som en följd av SLVs arbete ges i delbetänkandet SOU 1990:99 Statistikbehovet inom livsmedelssektorn - vissa förslag till förändringar på kort sikt.)

11 Utgångspunkter för utredningen

Utgångspunkter för utredningen avseende statistik rörande de senare leden i livsmedelskedjan är:

- direktiven
- det livsmedelspolitiska beslutet
- påtalade brister i den nuvarande statistiken.

I slutet på detta kapitel diskuteras också en indelning av statistiken i bas- resp. målinriktad statistik.

11.1 Direktiven

I direktiven till utredningen finns vissa skrivningar som mer direkt berör industri- och handelsleden och konsumentaspekterna. Ett viktigt motiv till att reformera livsmedelspolitiken är enligt direktiven att konsumentmålet om tillgång till ett varierat utbud av livsmedel till rimliga priser inte i tillräcklig utsträckning har uppfyllts med hittillsvarande politik. Genom reformen förväntas prisökningstakten dämpas. Det är enligt direktiven viktigt att denna positiva effekt kommer konsumenterna till del. Genom statistik, t.ex. över pris- och marginalutvecklingen i industri- och handelsleden, kan denna effekt följas. Vidare bör enligt direktiven utredaren mer allmänt undersöka om statistikproduktionen med avseende på konsumentmålet inom ramen för en ny livsmedelspolitik kan förbättras.

Vidare har utvecklingen enligt direktiven gått mot en mer samlad livsmedelspolitik som innefattar alla led i livsmedelskedjan samt kvalitets-, kost- och hälsafrågor. Utredaren bör mot bakgrund härav ta ställning till om statistikproduktionen är väl avvägd mellan de olika delområdena och överväga förändringar i riktning mot en mer samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn.

11.2 Det livsmedelspolitiska beslutet

I juni 1990 fattade riksdagen ett beslut om en ny livsmedelspolitik (prop. 1989/90:146, JoU25, rskr. 327). I korthet innebär beslutet att

jordbruktet successivt skall avregleras och marknadsanpassas. I större utsräckning än i tidigare riksdagsbeslut sätts konsumenten i centrum och de senare leden i livsmedelskedjan uppmärksammmas i större utsträckning.

I målformuleringen avseende den framtida politiken sägs att "-- -- -- Livsmedlen skall uppfylla livsmedelslagstiftningens hygien- och redlighetskrav. Samtidigt bör den förda politiken bidra till en väl sammansatt kost och därmed till en bättre folkhälsa. Prisutvecklingen på livsmedel skall vara rimlig i förhållande till prisutvecklingen på övriga varor och tjänster. Konsumenterna skall ges goda möjligheter att välja mellan livsmedel av olika slag, där skillnaderna kan avse exempelvis smak, ursprung, produktionssätt eller förädlingsgrad. -- -- --".

Skrivningar i övrigt i riksdagsbeslutet som har relevans i det här sammanhanget är främst de som rör konkurrensen och prisutvecklingen. Enligt riksdagsbeslutet är det betydelsefullt att de positiva effekterna av avregleringen av jordbruket, främst i form av en dämpad prisökningstakt på livsmedel, kommer konsumenterna till del. Enligt riksdagsbeslutet måste därför pris- och konkurrensförhållandena följas noggrant. En förutsättning för att reformens effekter skall komma konsumenterna till del är väl fungerande marknader samt att inte industri- och handelsleden tar prissänkningar eller uteblivna prishöjningar i anspråk.

11.3 Påtalade brister i nuvarande statistik

Under utredningsarbetet har diskussioner om bristerna i nuvarande statistik avseende de senare leden förts, dels inom utredningen med sakkunniga och experter, dels med myndigheter som i sitt arbete har behov av statistik över livsmedelsindustrin och -handeln.

Såväl 1983 års livsmedelskommitté (SOU 1984:86, LMK) som 1986 års livsmedelsutredning (SOU 1987:44, LMU) påtalade i sina resp. betänkanden brister i statistiken. Analyser av förhållandena inom främst livsmedelshandeln försvårades enligt dessa utredningar på grund av bristen på ändamålsenliga data.

I det följande sammanfattas de brister som framförts såväl i tidigare utredningar som under livsmedelsstatistikutredningens arbete:

- Statistik som medger internationella jämförelser saknas när det gäller att jämföra situationen och utvecklingen i livsmedelskedjans

olika led. Detta gäller inte minst prisutvecklingen på livsmedel. Bl.a. skillnader i definitioner och mätmetoder försvårar.
- Omfattningen av extrapriser, kuponger m.m. i samband med mätningar av prisutvecklingen utgör ett problem.
- Brister finns när det gäller livsmedelshandeln, bl.a. avseende kostnader, lönsamhet, priser och marginaler. Ett grundläggande problem är att den statistik som statistiska centralbyrån (SCB) publicerar inte på ett tillfredställande sätt gör det möjligt att särskilja livsmedelshandel från annan handel. I finansstatistiken t.e.x ingår KFs livsmedelsdetaljhandel i gruppen varuhus och inte i gruppen livsmedelsdetaljhandel.
- Mestkriteriet i finans- och industristatistiken gör det svårt att studera enskilda branscher.
- Resultaten publiceras med stor eftersläpning.
- Fristående styckningsföretag, ägg- och potatispackerier ingår ej på "rätt ställe" i industristatistiken. Dessa klassificeras som tjänsteföretag.
- Även antalet företag borde redovisas i industristatistiken, och inte som nu endast antal arbetsställen. Vidare saknas för de senare åren uppgifter om livsmedelsindustrins råvaruförbrukning. För vissa områden föreligger också brister i underlaget, t.ex. saknas för vissa produkter uppgifter om producerade kvantiteter.
- Någon form av undersökning av hushållens utgifter för livsmedel behövs oftare än vart tionde år.
- När det gäller att analysera och bedöma prisutvecklingen på livsmedel är det inte alltid tillräckligt att endast följa pris- och marginalutvecklingen i industri- och handelsleden. Av stor vikt är också att kunna analysera de strukturella och institutionella förhållandenas inverkan på prisökningstakten. Det är vidare intressant att belysa faktorinsatsen i de olika leden i livsmedelskedjan och dess betydelse för skillnader i prisutvecklingen dels jämfört med andra varor och tjänster inom landet, dels jämfört med livsmedelsprisutvecklingen i andra länder. Marginalutvecklingen beror på tre faktorer, nämligen faktorinsatsernas storlek, priserna på dessa samt marknadssituationen.

11.4 Bas- och målinriktad statistik

I del II i betänkandet används begreppen basstatistik och målinriktad

statistik som ett hjäplmedel för att strukturera behoven av statistik. En motsvarande uppdelning av statistiken avseende de senare leden blir relativt enkel på grund av denna statistiks annorlunda karaktär. Som tidigare nämnts finns i stort sett inga enskilda statistikprodukter som enbart syftar till att belysa förhållandena i t.ex. livsmedelsindustrin. Uppgifter härom erhålls i stället genom industristatistiken, vilken är en grundläggande statistikprodukt för att belysa utvecklingen i hela tillverkningsindustrin.

Basstatistik

I kap. 4.2 i del II redovisades vissa behovsområden/användare, vars behov av statistik är att betrakta som basstatistik och som således måste uppfyllas:

- nationalräkenskaperna (NR)
- regeringskansliet/riksdag
- näringspolitiska förhandlingar
- internationella organ
- allmän information
- forskning och utbildning.

I stort sett all den statligt finansierade statistiken som redovisades i kap.10 denna del är till sina största delar att betrakta som basstatistik. De aktuella statistikprodukterna (se nedan) har tillkommit för att uppfylla olika krav som NR-systemet, regeringskansliet osv. ställt:

- industristatistik
- finansstatistik
- inrikeshandelsstatistik
- utrikeshandelsstatistik
- konsumtionsstatistik (HUT, HUL och HULK)
- KPI
- PPI
- köpkraftsparitetsberäkningar.

Övrig statligt finansierad statistik som tagits upp i kartläggningskapitlet har inte formen av reguljär statistik utan framkommer snarare som ett resultat av olika myndigheters verksamhet, t.ex. konsumentverkets "Matkorg" och SPKs marginalmätningar.

Målinriktad statistik

Den målinriktade statistiken utgör komplement till basstatistiken. Behoven av särskild statistik eller kompletteringar av den nuvarande har jag bedömt utifrån utredningens direktiv, det livsmedelspolitiska beslutet samt användarnas synpunkter. Att följa den livsmedelspolitiska reformen är t.ex. ett behovsområde vars statistikbehov är att betrakta som målinriktad statistik. Emellertid finns den erforderliga statistiken till stor del att finna i flera av de statistikprodukter som tas fram för att tillgodose basstatistikbehoven.

Målinriktad statistik avseende de senare leden blir därmed, i den mån den behövs, kompletteringar till den nuvarande basstatistiken för att mot bakgrund av den nya livsmedelpolitiken bättre kunna följa förhållanden i livsmedelsindustrin och -handeln samt konsumtionsutvecklingen.

Samtliga av de förslag som jag lämnar rörande de senare leden är att betrakta som målinriktad statistik i betydelsen att de innebär kompletteringar till den befintliga statistiken och behövs av särskilda livsmedelspolitiska skäl.

11.5 EGs krav

De internationella kraven på statistik har tidigare redovisats i kap. 3. Som framgår där ställer inte EG några krav på särskild statistik över livsmedelsindustrin och livsmedelshandeln. EG samlar in samma uppgifter från livsmedelsindustrin som från övrig tillverkningsindustri. Motsvarande gäller för handeln. En strävan finns dock inom EG att få en bättre belysning av hela livsmedelskedjan. I dagsläget finns emellertid inget konkret projekt för detta.

12 Överväganden och förslag

Mot bakgrund av direktiven till utredningen, det livsmedelpolitiska beslutet samt de kontakter som jag haft med berörda myndigheter är min slutsats att krav finns på särskild statistik över de senare leden i livsmedelskedjan.

För det första ställer den nya livsmedelspolitiken krav på uppföljning av reformens effekter för konsumenterna, dvs. prisutveckling, valfrihet, kvalitet och kost- och hälsaaspekter.

För det andra kommer såväl det nyligen träffade EES-avtalet som ett GATT-avtal och ett EG-medlemskap att påverka förhållandena för svensk livsmedelsindustri och -handel och därmed förutsättningarna för att uppnå konsumentmålet i livsmedelspolitiken. Den svenska marknaden kommer till viss del även vid ett EG-medlemskap att vara nationell, men under stark påverkan från övriga medlemsländer. Intresse kommer att finnas för om konsumenten vinner eller förlorar i den nya situationen, liksom för att hitta förklaringar till utvecklingen.

För det tredje pågår sedan en tid tillbaka en intensiv debatt om framför allt de (höga) svenska matpriserna. Beroende på vem som uttalar sig redovisas såväl olika stora skillnader mellan svenska och utländska matpriser som olika förklaringar till skillnaderna.

Som nämnts är min bedömning att behov av särskild statistik över de senaste leden i livsmedelskedjan är nödvändig. Mitt arbete efter delbetänkandet har varit att försöka ringa in denna "särskilda statistik" och undersöka om dagens statistik är tillräcklig eller om kompletteringar behövs. De brister som framförts av användarna avseende nuvarande statistik har härvid noga analyserats. I det följande redovisar jag slutsatserna av dessa analyser.

12.1 Internationella prisjämförelser

1986 års utredning, LMU, påtalade svårigheten att göra internationella jämförelser när det gäller att jämföra situationen och utvecklingen i livsmedelskedjans olika led på grund av brister i statistiken. Enligt LMU gällde detta inte minst möjligheterna att jämföra prisutvecklingen på livsmedel.

I debatten om de (höga) svenska livsmedelspriserna hänvisas ofta till (de låga) livsmedelspriserna i andra länder. Olika organisationer och enskilda debattörer redovisar resultat från olika undersökningar som visar på skillnaden mellan svenska och andra länders matpriser.

Att jämföra pris**utvecklingen** mellan olika länder är i dagsläget relativt enkelt. De flesta länder har ett någorlunda väl uppbyggt system för att följa konsumentprisutvecklingen. Vid internationella jämförelser av prisutvecklingen på mat med utgångspunkt från olika länders konsumentprisindex (KPI) måste emellertid också försiktighet vidtas vid tolkningen av resultaten. Definitioner och mätmetoder varierar starkt mellan olika länder. Ett annat problem som delvis hänger samman med definitioner och mätmetoder rör själva användningen av de olika ländernas indexserier. Det kan vara svårt att analysera orsakerna till att prisutvecklingen skiljer sig i olika länder. Effekter av subventioner, olika regleringsingripanden i prisbildningen, direktstöd, skatter m.m. kan bidra till att skillnader uppstår. Trots dessa problem kan jämförelser av prisutvecklingen genom KPI anses vara **relativt** invändningsfria.

Betydligt svårare är det när det gäller att mäta skillnader i pris**nivåer** mellan olika länder. Det är också här som olika bilder av prisförhållandena i olika länder återges i debatten. Min bedömning är att det finns ett behov av "objektiva" undersökningar om skillnader i prisnivå mellan olika länder. Jag har noga diskuterat vilka möjligheter det finns att göra internationella prismätningar/jämförelser med statistiska centralbyrån (SCB) och statens pris- och konkurrensverk (SPK). Att göra prismätningar som är statistiskt invändningsfria är förknippat med höga kostnader. Detta gäller såväl nationella som internationella prismätningar, men kostnaderna blir av förklarliga skäl betydligt högre när prismätningar skall göras i ett flertal andra länder. Jag har därför valt att närmare studera vilka möjligheter som det internationella arbetet med köpkraftsspariteter ger.

I avsnitt 10.3 redovisades det internationella arbete som pågår när det gäller beräkning av köpkraftspariteter och prisnivåindex för olika länder samt användningsområden. Redan LMU menade i sitt betänkande att "köpkraftsparitetsmetoden tycks sammanfattningsvis ha stor kapacitet vad gäller jämförande analyser av levnadsstandarden, prisnivån och prisutvecklingen i olika länder. Tills vidare saknas emellertid i stor utsträckning tidsserier som medger jämförelser över en längre tid."

Som nämnts i avsnitt 10.3 skall inom ramen för det internationella projektet köpkraftspariteter m.m. redovisas årligen på basis av data som insamlats under en treårsperiod. Vidare skall livsmedelspriser insamlas vart tredje år. Enligt de kontakter som jag haft med SCB är det möjligt att utifrån det underlag som olika länder lämnar in till OECD samt genom framskrivningar av materialet genom respektive lands KPI regelbundet redovisa internationella prisjämförelser på livsmedel. En sådan undersökning skulle omfatta de nio varugrupper livsmedel som ingår i projektet. Kostnaden har av SCB beräknats uppgå till 150 000 kr. och motsvarar bearbetningar av ett redan befintligt material.

Den livsmedelspolitiska reformen skall noga följas upp och analyseras bl.a. avseende prisutvecklingen på livsmedel **inom** landet. SPK har fått i uppdrag att göra denna uppföljning och analys. Även konsumentberedningen lägger stor vikt vid prisutveckligen i sin uppföljning.

Enligt min bedömning finns också ett stort behov av **internationella** prisjämförelser avseende livsmedel. Förutom att den livsmedelspolitiska reformen förväntas dämpa prisökningstakten på mat kommer sannolikt också ett EG-medlemskap att påverka den svenska prisnivån. Likaså kommer ett GATT-avtal att påverka utvecklingen. Flera faktorer kommer således att spela en stor roll för hur den svenska prisnivån på mat utvecklar sig. Förutom att följa prisutvecklingen på livsmedel finns också ett behov av att kunna studera skillnader i prisnivån mellan olika länder och hur skillnader i prisnivåer utvecklar sig i framtiden.

Att göra internationella prisjämförelser är förknippat med många svårigheter. Dessa svårigheter har bl.a. understrukits av LMU. Enligt min uppfattning är dock köpkraftsparitetsmetoden för närvarande den tillförlitligaste och billigaste metoden att göra prisjämförelser. Jag föreslår att SCB tillförs 150 000 kr. för att löpande (varje år) beräkna och sammanställa prisnivåindex avseende livsmedel för OECD-länderna. Beräkningarna bör ske utifrån det underlag till OECD som olika länder lämnar in inom ramen för det internationella projektet med köpkraftspariteter.

12.2 Prisutvecklingen

I såväl riksdagsbeslutet om livsmedelpolitiken som i direktiven under-

stryks vikten av att effekterna av refomen, i form av en dämpad prisökningstakt, kommer konsumenterna till del. Enligt riksdagsbeslutet måste därför bl.a. prisutvecklingen följas noga. I direktiven pekas vidare särskilt på marginalmätningar som en metod att följa reformens effekter. Den rådande debatten om matpriserna understryker också behovet av prisstatistik.

Man kan utgå ifrån att SCB också framdeles kommer att beräkna och publicera KPI-utvecklingen. Prisutvecklingen på mat kommer därmed också i framtiden att kunna följas.

Annorlunda är det med marginalutvecklingen inom handeln. Med anledning av två särskilda regeringsuppdrag redovisar och kommenterar SPK i dagsläget varje månad prisutvecklingen i livsmedelskedjans olika led (större rapporter överlämnas två gånger per år). Uppdragen är två av flera som lagts ut på olika myndigheter för att följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter. Den statistik som ligger till grund för SPKs redovisningar och analyser är dels SCBs konsumentprisindex, dels livsmedelsekonomiska samarbetsnämndens (LES) indexberäkningar över prisutvecklingen i olika led för reglerade varor. Vidare görs mot bakgrund av uppdragen två marginalmätningar i handeln per år. SPK skall överlämna en slutrapport den 1 oktober 1994.

Efter slutredovisningen är det osäkert vilken rapportering av prisutvecklingen som kommer att lämnas. Enligt min mening är det angeläget att också i ett längre perspektiv, efter ett medlemskap i EG, redovisa prisutvecklingen i olika led i livmedelskedjan samt marginalutvecklingen i handeln.

Vidare görs i dagsläget inga prismätningar i partiledet, varken av SCB eller SPK. Enligt konkurrenskommittén (Konkurrensen inom livsmedelssektorn, SOU 1991:25) är koncentrationen inom partiledet mycket hög. Konkurrensen på grossistnivå beskrivs som mycket svag, såväl inom som mellan de s.k. blocken. Mot bakgrund av att också partiledet spelar en viktig roll för prisutvecklingen är det enligt min mening angeläget att också få en bild av prisrörelserna i detta led.

Tidigare insamlades prisuppgifter i partiledet (generellt) och prisutvecklingen i partiledet redovisades i en särskild index. Av olika skäl lades denna statistik ner under 1970-talet. En metod finns således att göra prismätningar i partiledet.

I det här sammanhanget vill jag också uppmärksamma det s.k. prisregleringsledet (PR-ledet). PR-index, som tas fram av statens jordbruksverk (SJV) och LES, mäter prisutvecklingen i det led som

reglerats, och i viss mån även i dag regleras, inom ramen för jordbrukspolitiken. PR-ledet motsvarar olika led i livsmedelskedjan beroende på vilken produkt som avses. För vissa produkter avser PR-ledet producentledet, för andra förädlingsledet, konsumentledet osv.

Min bedömning är att PR-ledet också i framtiden kommer att vara intressant trots avregleringen. Gränsskyddet t.ex. avstäms gentemot referenspriser som motsvarar priser i det tidigare PR-ledet. De s.k. djurbidragen har också fastställs i förhållande till PR-ledet. Det är därför enligt min mening angeläget att prisutvecklingen i detta led också framdeles följs.

Jag föreslår att SPK också efter omställningsperioden ges i uppdrag att genomföra marginalmätningar i handeln. Härvid är det också viktigt att metoderna för marginalmätningarna utvecklas.

Jag förutsätter att LES även framdeles kommer att beräkna och sammanställa prisutvecklingen i olika led.

Vidare föreslår jag att SCB tillförs 500 000 kr. per år för att mäta prisutvecklingen i partiledet hos de största partihandelsföretagen inom livsmedelshandeln.

12.3 KPI - extraprisproblematiken m.m.

I de diskussioner som jag haft såväl med sakkunniga och experter i utredningen som med andra företrädare för myndigheter inom livsmedelspolitikens område har tveksamheter i vissa avseenden redovisats kring sättet att beräkna KPI. Därvid har flera frågor uppmärksammats. Även tidigare utredningar om livsmedelspolitiken som jag har studerat har pekat på problemen med behandlingen av framför allt extrapriser vid beräkning av KPI.

Enligt LMU kan med de metoder som används i dag för att mäta KPI den faktiska prisökningen på livsmedel ha överskattats under 1980-talet. LMU pekade på två principiella frågor. Det första hänger samman med att butiksmätningar normalt bara görs en gång per år. I den mån relationen mellan extrapriser och cirkapriser förändras över en tidsperiod ger denna mätperiod enligt LMU en felaktig beskrivning av den genomsnittliga prisnivåns utveckling. LMU pekade dock på de undersökningar som SPK gjort av de faktiska prisernas följsamhet till cirkapriserna. Enligt dessa mätningar hade det inte skett några större avvikelser över tiden mellan cirkaprisernas och de faktiska prisernas utveckling.

Den andra frågan gäller vilken hänsyn som bör tas till att olika volymer säljs beroende på om en vara säljs till extrapris eller ordinarie pris. Nuvarande metoder tar enligt LMU i princip ingen hänsyn till att större volymer i många fall säljs till extrapris. Följden blir att sådana varor som till stor del säljs till extrapris får en större värdeandel i KPI än vad som är befogat.

LMUs förslag i frågan var att det är angeläget att frågan om de faktiskt tillämpade prisernas behandling vid beräkning av KPI ges hög prioritet hos de berörda myndigheterna (SCB och SPK).

Andra frågor som tagits upp gäller dels huruvida KPI fångar upp effekterna av ett ändrat inköpsmönster avseende olika butiksformer, t.ex. att allt fler inköp görs i stormarknader och lågprisbutiker, dels i vilken utsträckning de strukturrationaliseringar som genomförs i handeln fångas upp.

Ytterligare en annan fråga av betydelse gäller förekomsten av olika typer av bonus, rabatter och återbäring. Det blir allt vanligare att olika detaljhandelskedjor erbjuder antingen alla sina kunder eller bara sina s.k. stamkunder olika bonussystem eller rabatter. KF t.ex. lämnar sedan lång tid tillbaka återbäring. Inom ICA finns ICA-kortet som också ger någon form av "trohetsrabatter". Effekterna av dessa rabatter och bonussystem fångas inte upp i nuvarande metoder att mäta KPI.

Frågor av principiell natur rörande tillämpningen av de grunder som gäller för beräkningarna av KPI avgörs av nämnden för konsumentprisindex.

Problemen med behandlingen av extrapriser m.m. vid beräkning av KPI är i huvudsak en indexteoretisk fråga. Enligt nu tillämpade metoder fastställs i basperioden ett fixt urval av butiker och ett fixt varusortiment. Prisutvecklingen på varorna i denna korg följs under året. Avsikten är att mäta hur priset på dessa varor förändras, inte hur hushållens kostnader för mat utvecklar sig.

Det ligger utanför denna utrednings uppgifter att närmare studera olika metoder för KPI-beräkningar och föreslå förändringar. Det finns vidare också bland indexexperter olika syn på problemens vidd. Jag har som framgått själv inte tagit ställning till problemens omfattning. Jag har i min analys kommit i kontakt med olika användare som pekat på svårigheterna och därmed velat återge dessa.

Jag vill i det här sammanhanget peka på att SCB i sin anslagsframställning för budgetåret 1992/93 tar upp bl.a. de problem som jag här pekat på. Enligt SCB ökar kraven på utvecklingsarbete eftersom de

förutsättningar som gällde då grunderna för indexberäkningarna lades fast på 1950-talet kraftigt har förändrats. SCB tar bl.a. upp dels det stora och ökade inslaget av extrapriser, kuponger, rabatt- och bonussystem, dels det ökade inslaget av försäljningsställen med lågprisinriktning och/eller nya sortimentsprofiler, som gör den nuvarande praxisen att mäta prisförändringar enbart inom försäljningsstället alltmer problematisk. Enligt SCB är det nödvändigt att förstärka utredningsresurserna på SCB för att kunna minska bristerna och för att kunna garantera beräkningar med hög relevans och precision.

Problemen gäller givetvis inte specifikt livsmedelsdetaljhandeln utan de förekommer inom i stort sett all detaljhandel. Utifrån mina utgångspunkter är det emellertid bara frågor kring prisutvecklingen på livsmedel som jag har anledning att uppmärksamma. Jag är också medveten om att det inte går att ändra beräkningsmetoder m.m. bara för livsmedel. Matprisutvecklingen intar emellertid en central fråga i livsmedelspolitiken och i den allmänna debatten. Vidare har i mina kontakter med olika statistikanvändare frågan om nuvarande metoder att beräkna KPI ifrågasatts. Jag anser det därför vara denna utrednings uppgift att ändå ta upp frågan. Om det är så att nuvarande metoder vid beräkning av KPI vid närmare granskning inte visar sig ge en korrekt bild av prisutvecklingen är det angeläget att ett utförligt underlag tas fram och diskuteras. Ställning bör sedan tas till om man bör ändra nuvarande metoder vid beräkning av KPI.

Mot bakgrund härav anser jag det angeläget att de av SCB begärda medlen tillförs SCB för ökat utredningsarbete om metodikfrågor avseende KPI-beräkningar. I detta utredningsarbete bör hanteringen av extrapriser, kuponger, olika rabatt- och bonussystem, ändrad butiksstruktur/inköpsmönster och olika rationaliseringsåtgärder inom handeln särskilt uppmärksammas. Arbetet bör resultera i ett beslutsunderlag som redovisar för- och nackdelar med olika metoder, dvs. hur olika metoder påverkar KPI.

12.4 Livsmedelshandeln

Brister i statistiken rörande livsmedelshandeln har som nämnts påtalats av såväl 1983 års livmedelskommitté som LMU. Även vid de kontakter som utredningen haft med olika myndigheter har det framförts kritik mot den nuvarande officiella statistiken över livsme-

delshandeln. Ett problem är som nämnts i det föregående att t.ex. KF inte omfattas av gruppen livsmedelsdetaljhandel i finansstatistiken. Ett annat problem är att livsmedelshandeln är integrerad med annan dagligvaruhandel, varför den officiella statistiken ofta avser hela dagligvaruhandeln där livsmedel ingår som en del. Livsmedel utgör dock ca 80 % av dagligvaruförsäljningen.

Enligt min bedömning finns det behov av statistik som bättre belyser förhållandena inom livsmedelshandeln. Det saknas i dagsläget en väl avgränsad sådan statistik. I diskussionerna om prisutvecklingen på livsmedel figurerar även livsmedelshandelns roll. En väl fungerande konkurrens främjar en för konsumenterna positiv prisutveckling. Viktiga faktorer att studera när man vill undersöka konkurrenssituationen inom livsmedelshandeln är bl.a. pris-, lönsamhets- och produktivitetsutvecklingen samt kostnadsstrukturen. För att kunna analysera handelns roll i prisutvecklingen är det därmed en förutsättning att data finns tillgängliga över ovan nämnda faktorer. I debatten har t.ex. lönsamhetsaspekten särskilt förts fram. De inom handeln förekommande cirkaprislistorna anses av vissa kritiker bidra till en för hög lönsamhet i de större och konkurrenskraftiga butikerna eftersom cirkapriserna enligt dessa kritiker sätts på en nivå som motsvarar kostnadsstrukturen hos de mindre lönsamma butikerna. Om priserna i stället hade satts individuellt skulle priserna i flera butiker kunna sänkas menar kritikerna. Jag anser det vara angeläget att statistik finns som belyser lönsamhets- och produktivitetsutvecklingen samt kostnadsstrukturen som medger studier av livsmedelshandelns roll i prisutvecklingen. Dagens handelsstatistik uppvisar brister i dessa avseenden.

Som redovisats i avsnitt 10.2 pågår för närvarande inom SCB ett särskilt tjänstenäringsprojekt som syftar till att förbättra och utveckla statistiken över den privata tjänstesektorn. SCB gör inom ramen för detta projekt särskilda enkätundersökningar riktade till olika tjänstenäringar. Denna enkätundersökning redovisar uppgifter om t.ex. företagsstruktur, sysselsättning, omsättning, förädlingsvärde, rörelsekostnader, fördelning av rörelsens intäkter, försäljning efter kundkategori, kundstruktur, investeringar och lönsamhetsutveckling. En särskild rapport om partihandeln publicerades i fjol och nyligen har en särskild rapport om detaljhandeln publicerats. I denna ingår dagligvaruhandeln som en del. Kostnaden för en undersökning ligger runt 500 000 kr.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att SCB och SPK tillsammans tilldelas 500 000 kr. budgetåret 1992/93 för att gemen-

samt utarbeta och genomföra en enkätundersökning riktad till livsmedelshandeln. SPK bör härvid komplettera resultaten med en analys. Samråd bör ske med de myndigheter som finns representerade i LES. Efter utvärdering bör ställning tas till om undersökningen är ändamålsenlig vad gäller behovet av bra statistik för att kunna följa och analysera förhållandena i livsmedelshandeln. Ställning bör härvid tas till om undersökningen bör göras intermittent, t.ex. vart tredje år.

12.5 Livsmedelsindustrin

När det gäller statistik om livsmedelsindustrin har synpunkter framförts av bl.a. SPK och SJV. Det s.k. mestkriteriet utgör enligt SPK ett problem när det gäller att analysera enskilda branscher utifrån industri- och finansstatistiken. Analyser på aggregerad nivå, t.ex. hela livsmedelssektorn, går däremot att göra enligt SPK.

SJV har påpekat att det för de senaste åren saknas uppgifter om livsmedelsindustrins råvaruförbrukning. För vissa områden föreligger vidare brister i underlaget, t.ex. saknas för vissa produkter uppgifter om producerade kvantiteter. För några varor föreligger också svårigheter att jämföra med annan statistik. Den omläggning som har skett genom omläggning till den s.k. HS-nomenklaturen försvårar också möjligheter till jämförelser från tidigare år.

Att industri- och finansstatistiken redovisas med eftersläpning samt att bl.a. fristående styckningsföretag inte redovisas som livsmedelsindustriföretag är andra problem som framförts.

De lantbrukskooperativa företagen är dominerande i flera livsmedelsindustribranscher. Det faktum att organisationsformen är kooperativ medför svårigheter om man t.ex. vill analysera lönsamhetsutvecklingen utifrån finansstatistiken. De lantbrukskooperativa företagen skall definitionsmässigt inte uppvisa några vinster.

Mestkriteriet har sin grund i den klassificeringsmetod som SCB tillämpar. SCB klassificerar ett arbetsställe till en viss näringsgren med utgångspunkt från de produkter som produceras vid arbetsstället. Om produktionen är fördelad på flera produkter förs arbetstället till till den bransch som har den största andelen av det totala saluvärdet för arbetsstället.

Enligt SCB är industristatistiken uppbyggd så att man skall kunna studera enskilda branscher. Den klassificeringsmetod som tillämpas med bl.a. mestkriteriet är enligt SCB den mest ändamålsenliga

metoden för industri- och finansstatistiken totalt. Andra klassificeringsmetoder bedöms vara sämre. SCB är dock medveten om att många arbetsställen innefattar aktiviteter hänförliga till olika näringar och att denna branschblandning medför försämrad precision hos näringsfördelade data. Därför anges emellertid graden av branschblandning med två olika homogenitetsmått, dels specialiseringsgrad, dels täckningsgrad (dessa mått redovisades av olika skäl inte för statistik avseende år 1988). Det första måttet anger hur stor del av saluvärdet för en näringsgren som verkligen utgörs av till näringsgrenen hänförliga produkter. Det andra måttet anger hur stor del av hela saluvärdet för dessa produkter som faller på de arbetsställen som klassificerats till branschen.

Vad gäller livsmedelsindustrins olika delbranscher ger dessa mått för handen att branschblandningen inte är anmärkningsvärt hög. Problemen är större inom andra industrisektorer. Det går vidare att från SCB beställa uppgifter från underlaget till industristatstiken om företag som t.ex. har minst 80 % av sitt saluvärde hänförande till t.ex. bageriindustrin.

Vad gäller publiceringen av industri- och finansstatistiken tidsmässigt föreligger under hösten 1992 vissa preliminära uppgifter avseende år 1991. Publiceringen av resp. årsbok sker dock först under år 1993. I mitten av mars varje år skall företagen ha inkommit med uppgifter till SCB om föregående års verksamhet. Denna tidpunkt är satt med hänsyn till företagens egna redovisningsperioder.

Vad gäller det faktum att uppgifter saknas över råvaruförbrukningen de senaste åren gäller detta i stort sett för alla branscher i tillverkningsindustrin. Anledningen till detta är enligt SCB dels att statistikuppgiften var behäftad med vissa kvalitetsbrister, dels att behovet av uppgiften var oklart. Ett projekt startades för att undersöka om man kunde finna en bättre lösning. Detta projekt har emellertid fått ges lägre prioritet av olika skäl. På SCB hoppas man kunna genomföra projektet under budgetåret 1992/93.

Det förhållandet att producerade kvantiteter saknas för vissa produkter beror enligt SCB i vissa fall på att det helt enkelt inte går att få fram uppgifter, statistiken skulle bli meningslös, i andra fall beror det på "normala" bortfall.

Vad gäller styckningsföretag m.fl. som inte särredovisas i industristatistiken förhåller det sig enligt följande. Ett företag som har flera arbetsställen, där ett eller flera av **arbetsställena** endast styckar hamnar detta/dessa arbetsställe/-en i branscherna slakteri eller

charkuteri. Ett **företag** som endast styckar redovisas som tjänsteföretag. Vidare redovisas ägg- och potatispackerier också som tjänsteföretag.

När det gäller livsmedelsindustrin skulle jag i det här sammanhanget vilja ta upp en annan fråga. I det livsmedelspolitiska beslutet förmodas den småskaliga livmedelsförädlingen få ökad betydelse. Enligt min mening skulle det vara intressant att kunna följa den småskaliga förädlingens utveckling. I det här sammanhanget kan nämnas att statens livsmedelsverk (SLV) har fått regeringens uppdrag att i anslagsframställningarna åren 1992–1994 bl.a. redovisa förutsättningarna för småskalig livsmedelsproduktion inom ramen för livsmedelslagstiftningen samt hur ändringar i lagstiftningen och tillämpningen påverkar dessa förutsättningar. Min uppfattning här är att behov av och möjligheterna att på ett enkelt sätt ta fram statistik över den småskaliga livsmedelsförädlingen ytterligare bör diskuteras i LES.

Det kan konstateras att brister finns avseende industri- och finansstatistiken. Jag bedömer dock inte bristerna vara av den karaktären att de föranleder särskilda eller kompletterande undersökningar. Redovisade problem bör i stället i möjligaste mån kunna lösas genom nära kontakter mellan SCB och berörda myndigheter. I det här sammanhanget ser jag LES som ett lämpligt forum. I LES styrelse ingår nämligen samtliga myndigheter inom livsmedelspolitikens område samt SCB. LES har också vissa ekonomiska resurser att stödja projekt om man, efter närmare diskussioner, finner motiv till särskilda åtgärder.

12.6 Särskilda konsumtionsundersökningar

Som redovisats i kap.10 genomförs HUT (undersökningen om hushållens utgifter) vart tredje år. För livsmedel sker emellertid endast specificering på köpta livsmedel, egenproducerade livsmedel samt utemåltider. Mot bakgrund av denna knappa uppdelning av livsmedelsutgifternas fördelning skall i stället en särskild undersökning om hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor (HUL resp. HULK) enligt nu gällande planer göras vart tionde år i samarbete mellan SCB och SLV. En första undersökning gjordes år 1989.

Undersökningen kostade då totalt 7–8 milj.kr., där SLVs del utgjorde ca 1 milj.kr.

Enligt min uppfattning är det angeläget att en undersökning om livsmedelsutgifterna görs tätare än vart tionde år. Uppgifter om konsumtionen behövs som medger möjligheter till studier av:

- fördelningspolitiska effekter (av t.ex. momsdifferentiering)
- konsumtionsförändringar (effekter av t.ex. subventioner m.m.)
- skillnader i livsmedelskonsumtion mellan olika regioner, olika typer av hushåll, hushåll med olika ekonomisk bärkraft samt olika grupper av individer
- relationen mellan kostvanor och aktuella näringsrekommendationer
- kvalitetsaspekter (t.ex. konsumtion av alternativt odlade livsmedel).

Studier av ovan nämnda slag bedömer jag som angelägna dels för att kunna följa effekter av politiska beslut som påverkar hushållsinkomsterna och -utgifterna, dels för att kunna följa upp den livsmedelspolitiska reformens effekter på konsumtionen och kostvanorna samt för att kunna fånga upp effekter av samhällets olika åtgärder för en bättre folkhälsa (avseende kosten).

Ett EG-medlemskap kommer vidare att påverka handeln med livsmedel och därmed också konsumtionen och eventuellt hushållens livsmedelsutgifter. Dessa effekter bedömer jag också som intressanta att följa.

Jag vill här också peka på att SLV genom beslut den 27 juni 1991 har fått i uppdrag av regeringen att i samråd med berörda myndigheter noggrant följa och utvärdera den nya livsmedelspolitikens effekter på den uppsatta målsättningen att uppnå en bättre folkhälsa. SLV skall senast den 30 oktober 1994 redovisa resultatet. Enligt de kontakter som jag har haft med SLV är de för att kunna fullgöra sitt uppdrag beroende av att en ny HULK (eller motsvarande) görs år 1993. De erfarenheter man fått av 1989 års HULK innebär enligt SLV att man kommer att kunna få fram resultat från undersökningen snabbare än vad som av olika skäl inte varit möjligt avseende 1989 års undersökning.

SLV har vidare för budgetåren 1990/91 och 1991/92 fått 3,5 milj.kr. resp. år för ett särskilt åtgärdprogram för bättre kostvanor. Det torde enligt min mening vara angeläget att även följa upp effekterna av detta program.

Erfarenhetsmässigt är det utifrån dagens konsumtionsstatistik mycket svårt att göra t.ex. jämförelser av konsumtionen mellan olika grupper av individer eller olika fördelningspolitiska studier. Ett problem är härvid att urvalen är för små. Detta är givetvis en kostnadsfråga, större urval kräver ökade resurser. Enligt min bedömning är det, av skäl som jag ovan redovisat, viktigt att det regelbundet görs konsumtionsundersökningar som medger sådana studier som jag sammanfattade i strecksatserna ovan. De av SCB och SLV genomförda undersökningarna (HUL resp. HULK) kan förväntas ge viktiga erfarenheter dels om hur man i framtiden bör utforma och genomföra undersökningar om livsmedelsutgifter och kostvanor, dels om hur kostnaderna kan hållas nere.

Jag föreslår att SCB och SLV budgetåret 1992/93 tillförs 6 milj.kr. tillsammans för att i samråd med berörda myndigheter genomföra en undersökning av hushållens livsmedelsutgifter och kostvanor år 1993. Samrådet bör härvid ske inom LES. Erfarenheterna från denna undersökning bör ligga till grund för hur framtida undersökningar på området bör utformas samt hur ofta.

12.7 En samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn

Enligt direktiven har utvecklingen gått mot en mer samlad livsmedelspolitik som innefattar alla led i livsmedelskedjan samt kvalitets- och kost- och hälsafrågor. Enligt direktiven bör utredningen mot bakgrund härav överväga en samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn.

SCB har fått särskilda medel för att utveckla ett nytt statistikprogram för hela det livsmedelspolitiska området. Detta arbete pågår för närvarande och planeras vara klart våren 1992. Utredningen har fått ta del av utkast till program.

Inom främst SCB finns i dagsläget flera statistikprodukter som i sin helhet eller i vissa delar belyser något led i livsmedelskedjan. Enligt min uppfattning är det angeläget att livsmedelstatistiken presenteras på ett mer samlat och ändamålenligt sätt.

Jag har som nämnts tagit del av ett utkast till statistikprogram för hela livsmedelssektorn som förberetts inom SCB. Jag bedömer programmet som mycket intressant att arbeta vidare på. Det är emellertid ytterst angeläget att användarna inkopplas innan program-

met fastställs slutgiltigt. LES är enligt min mening ett lämpligt forum för en avstämning med användarna.

Jag föreslår att 1 milj.kr. tillförs SCB budgetåret 1992/93 för att kunna fullfölja arbetet med ett livsmedelsstatistiskt program. När programmet slutgiltigt är sammanställt bör SCB i sin anslagsframställning närmare redovisa det årliga resursbehovet. Arbetet bör på sikt resultera i en livsmedelsstatistisk årsbok.

DEL IV

Sammanställning av förslagens kostnadskonsekvenser m.m.

13 Sammanställning av förslagens kostnadskonsekvenser

13.1 Jordbruk

I tabell 8 sammanfattas kostnadskonsekvenserna för statsbudgeten av mina förslag. För budgetåret 1991/92 sker i stort sett inga andra förändringar än att förberedelser görs för vissa neddragningar och omläggningar av undersökningar.

Som framgått av förslagsavsnitten har det inte varit möjligt att göra säkra kostnadsberäkningar för nya metoder. Siffrorna i tabellen är därför ungefärliga.

Innehållet i tabellen kommenteras kortfattat i det följande.

Lantbruksregistret (LBR) genomförs på samma sätt som tidigare fram t.o.m. år 1993. Under denna period skall behoven av register med avseende på dels ren statistikanvändning, dels administrativ användning utredas. Uppläggningen av strukturstatistiken/registerhållningen får fr.o.m. år 1994 bestämmas av vad man i denna utredning kommer fram till. Speciellt bör de krav på registerupplägg-ning m.m. som kan komma att ställas på Sverige vid ett EG-medlemskap beaktas.

I tabellen har endast behov av strukturstatistik beaktats för att tillgodose de rena statistikkraven fr.o.m. år 1994. Kostnaden för detta har jag bedömt kunna sänkas till ca 10 milj.kr. per år inklusive EGs krav på extra djurräkningar.

På kort sikt är det värdefullt om snabbstatistik grundad på nuvarande LBR kan tas fram inför myndigheternas avrapporteringar över reformens effekter i oktober. Kostnaden för detta har beräknats till 0,3 milj.kr. för budgetåret 1992/93 samt 0,1 milj.kr. för budgetåret 1993/94. För senare år sammanhänger kostnaden med vilken modell man kommer att använda för att ta fram strukturstatistik.

När det gäller **skördeuppskattningar** utgår kostnadsberäkningen från att en övergång till s.k. dansk metod kommer att genomföras fr.o.m. år 1994. 1992 års undersökning kommer att genomföras som tidigare medan en begränsad skördeuppskattning enligt i stort sett nuvarande metod kommer att genomföras år 1993.

Kostnaderna för budgetåret 1992/93 beräknas bli ca 17 milj.kr., för budgetåret 1993/94 ca 9 milj.kr. och därefter ca 2 milj.kr. per år.

Deklarationsundersökningen (DU) föreslås fr.o.m. 1993 års undersökning att minskas ner till att omfatta stödområdena i norra Sverige samt de företagsgrupper som omfattas av den **jordbruksekonomiska undersökningen** (JEU). Det totala urvalet bör uppgå till ca 2 700 enheter, varav knappt hälften faller på stödområdena. En omallokering av urvalet för stödområdena jämfört med nu bör göras för att få fram säkrare skattningar för medelstora mjölkföretag. Förslagen beträffande underlag för jordbruket i norra Sverige blir som jag tidigare nämnt beroende av vilka förslag den s.k. Norrlandsutredningen lägger fram.

Den del av DU som omfattar andra företagsgrupper än de som finns i DU i stödområdena i norra Sverige bör tidsbegränsas. Sista undersökningen bör avse inkomståret 1992.

Kostnaderna för DU totalt beräknas för budgetåren 1992/93 och 1993/94 uppgå till 2,4 milj.kr. per år, därefter till 1,0–1,5 milj.kr. per år.

JEU bibehålls med vissa inskränkningar. Nuvarande arbetskraftsdel i undersökningen slopas. Även i övrigt genomförs en del kostnadsbesparande åtgärder i form av förenklade rapporteringsförfaranden.

Kostnaden för budgetåren 1992/93 och 1993/94 beräknas till ca 4 milj.kr. resp. ca 3,5 milj.kr. För perioden efter budgetåret 1993/94 bör undersökningen omformas så att den uppfyller EG-kraven. Vad detta innebär kostnadsmässigt är svårt att i dag bedöma.

Inkomst- och förmögenhetsundersökningen (IoF) bör sambearbetas med LBR så att det även fr.o.m. år 1991 blir möjligt att få fram uppgifter över jordbrukarnas inkomstsammansättningar. Kostnaderna för denna sambearbetning har beräknats till 0,3 milj.kr. per år. Sambearbetningen bör utföras under budgetåren 1992/93 och 1993/94.

Undersökningar över jordbrukarnas sysselsättning begränsas på kort sikt till undersökningar över sysselsättningen i kompletterande verksamheter. SCBs sysselsättningsundersökning år 1991 bör vara vägledande för utformningen av en undersökning budgetåret 1993/94. På längre sikt får arbetskraftsundersökningarna utformas efter de krav EG kan komma att ställa.

Undersökningar över användningen av gödsel- och bekämpningsmedel i jordbruket bör så länge objektiva skördeuppskattningarna finns kvar knytas till denna. Därefter föreslås fristående

intermittenta undersökningar genomföras. Kostnaderna per undersökningsomgång har jag beräknat till drygt 1 milj.kr. per år för budgetåren 1992/93 och 1993/94. För perioden 1994/95–1996/97 uppskattar jag den årliga kostnaden till ca 2 milj.kr. per år. Efter perioden 1996/97 utförs undersökningarna med längre intermittenser (3–5 år) och årskostnaden bör därigenom kunna minska.

För statens jordbruksverks (SJVs) vidkommande bör nuvarande produktion av prisstatistik fortsätta som tidigare. Vissa kompletteringar kan behövas för att bevaka regionala prisvariationer m.m.

SJV bör även fortsättningsvis genomföra mindre undersökningar över investeringar och inkomster från fältodlade köksväxter.

För att utveckla nya metoder m.m. behövs särskilda medel som grovt uppskattats till 1–2 milj.kr. per år för budgetåren 1992/93 och 1993/94. I detta har jag inte beaktat kostnader för utrednings- och utvecklingskostnader för eventuell övergång till alternativ metod för framtagande av strukturstatistik/jordbrukarregister.

Posten **Övrigt** omfattar kostnad för framtagning av publikationer m.m. Under denna post tas även upp utvecklingskostnader för att fullfölja arbetet med statistiska centralbyråns (SCB) livsmedelsstatistiska program.

Följande av SCB tidigare planerade undersökningar inom Jord- och skogsbruksprogrammet har jag inte behandlat i mina förslag:

jordbrukets arbetskraft (JAK)
lantbruksräkningarna
jordbrukarnas tillgångar och skulder
drivmedelsundersökningen.

Mot bakgrund av min tidigare genomgång av behoven ser jag inget behov av att genomföra dessa undersökningar sett från rent livsmedelsstatistisk synpunkt. För t.ex. lantbruksräkningarna kan det finnas skogligt intresse av att ha undersökningen kvar.

Galt- och betäckningsstatistiken bör om behov finns, som jag föreslog i delbetänkandet, finansieras inom ramen för övergångsåtgärderna till följd av det livsmedelspolitiska beslutet till den del undersökningen inte bekostas av näringen. Undersökningen om byggnation inom lantbruket har jag i mitt delbetänkande inte ansett bör finansieras med statliga medel. Denna bedömning kvarstår.

Tabell 8 Kostnadsmässiga konsekvenser av lämnade förslag (milj.kr., 1990/91 års priser)

	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95
Strukturstatistik	15 (nuv. LBR)	15 (nuv. LBR)	12–14[1]	10[1]
Snabbstatistik, strukturuppg.	0	0,3	0,1	0,1[2]
Skördeuppskattningar	19 (nuv. obj.)	17	9	2[3]
Deklarationsundersökn.	4,5	2,4	2,4	1–1,5
Jordbr.ek. undersökn.	4,8	4	3,5	3,5[4]
Sambearbetning mellan LBR och IoF	0	0,3	0,3	0
Sysselsättningsstat.	0	0	0,5[5]	0
Statistik över kemikalieanvändningen	1[6]	1[6]	1[6]	2[7]
Medel för utveckling av nya metoder m.m.[8]	0	1,5–2	1,5–2	0
Övrigt	1	1,7	1,7	1,7
Summa	45,3	42–43	31–34	20–21[9]

1) Förutsatt att inget administrativt behov finns.
2) Kostnaden kan i viss mån påverkas av metoden för strukturstatistik.
3) Den s.k. danska metoden förutsätts här vara i löpande produktion.
4) Fr.o.m. det år Sverige blir EG-medlem måste en ny bokföringsundersökning genomföras som inte har gått att kostnadsuppskatta.
5) Beloppet avser en engångsundersökning för att följa livsmedelspolitiska reformens effekter.
6) Undersökningarna knutna till objektiva skördeuppskattningarna.
7) Fr.o.m. budgetåret 1996/97 bör årskostnaderna bli lägre.
8) Kostnader för eventuell utveckling av nya metoder för strukturstat. inte inkluderade.
9) Påverkas av de statistikkrav som kan följa av ett EG-medlemskap.

Ovan redovisade kostnadseffekter avser de undersökningar som SCB genomför. Till detta kommer SJVs kostnader som beräknas till 1,3 milj.kr. per år.

13.2 Trädgård

För trädgårdssidan bör en trädgårdsräkning genomföras som planerat avseende år 1993. Kostnaden för denna kommer att belasta budgetåret 1993/94 med ca 1 milj.kr. Översiktliga strukturuppgifter erhålls dessutom genom den årliga uppgiftsinsamlingen till LBR och utgör således en del av kostnaden för strukturstatistiken för jordbruket fram till 1993 års undersökning. Preliminärt uppskattar jag att de årliga kostnaderna fr.o.m budgetåret 1994/95 inte kommer att överstiga 1 milj.kr.

13.3 Livsmedelsindustri och -handel samt konsumtion

De förslag rörande de senare leden som innebär kostnadsmässiga konsekvenser för statsbudgeten redovisas i tabell 9. För att genomföra årliga internationella prisjämförelser baserade på s.k. köpkraftspariteter föreslås SCB tilldelas 150 000 kr. årligen.

För särskilda prismätningar i livsmedelspartihandeln föreslår jag att 500 000 kr. tilldelas SCB årligen.

Vad gäller såväl den föreslagna enkätundersökningen om livsmedelshandeln som den föreslagna undersökningen om livsmedelsutgifter och kostvanor redovisas kostnaderna för dessa bara under budgetåret 1992/93. De fortsatta kostnaderna för dessa båda undersökningar är beroende på de utvärderingar som enligt min mening bör göras efter det att resultatet från resp. undersökning föreligger. Ställning bör sedan tas till hur de bör utformas och hur ofta de bör genomföras.

Tabell 9 Kostnadsmässiga konsekvenser av lämnade förslag, tkr.

	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95
Internationella prisjämförelser	-	150	150	150
Prismätningar, partiledet	-	500	500	500
Enkätundersökning, livsmedelshandeln	-	500[1]		
Särskilda konsumtionsundersökningar		6 000[1]		

1) Efter utvärdering skall ställning tas till om undersökningen skall genomföras framdeles och i så fall med vilken periodicitet.

14 Styrning av den statliga statistiken inom livsmedelssektorn

I enlighet med direktiven skall jag göra en bedömning av vem som i framtiden bör producera och/eller bekosta den efterfrågade statistiken inom livsmedelssektorn. Det är enligt direktiven önskvärt att jag i min bedömning i denna fråga samråder med utredningen om den statliga statistikens styrning, finansiering och samordning m.m. (dir. 1990: 68). I direktiven till den sistnämnda utredningen framhålls bl.a. att översynen bör leda till att användarna får ett större inflytande över statistikens inriktning och innehåll. Vidare framhålls att utredningen skall belysa för- och nackdelar med en ökad frihet för statistikanvändarna vad gäller produktion och köp av statistiktjänster.

Som framgått av den tidigare redovisningen i såväl delbetänkandet som i detta betänkande produceras merparten av statistiken inom livsmedelsområdet med statliga anslag av statistiska centralbyrån (SCB) dels inom ramen för särskilda program som specifikt rör primärproduktionen bl.a. jord- och skogsbruket, dels inom ramen för andra program som generellt rör t.ex. industrin och tjänstesektorn.

Huvudanvändare av den rena jordbruksstatistiken som produceras av SCB är statens jordbruksverk (SJV), som också själv producerar viss statistik. Användningen av övrig statistik, som inte rör primärproduktionen, är mer splittrad.

I syfte att få en mer sammanhållen belysning av livsmedelssektorn har livsmedelsekonomiska samarbetsnämndens (LES) uppgifter och sammansättning ändrats under våren 1990. LES uppgift är att genom att göra kalkyler och utredningar belysa den ekonomiska utvecklingen inom livsmedelsområdet. I LES ingår företrädare för myndigheter inom jordbruks- och livsmedelssektorn samt företrädare för forskning, jordbruk, livsmedelsindustri- och -handel samt konsumenter.

Jag förutsätter att statistikstyrningsutredningen kommer att lämna förslag till ett ökat inflytande över statistikproduktionen för användarna bl.a. inom livsmedelsområdet. Jag redovisar i det följande två tänkbara alternativ som bör kunna ge ett sådant ökat inflytande.

Det ena alternativet innebär att SJV som huvudanvändare av i första hand jordbruksstatistiken också ges beställaransvaret för denna statistik. Ett nära samarbete med övriga myndigheter och organisationer på livsmedelsområdet kan ske inom ramen för LES, där synpunkter kan inhämtas.

Osäkerheten om vad bl.a. ett EG-medlemskap kan komma att innebära talar för att medel för jordbruksstatistik anvisas till jordbruksverket under ett särskilt anslag.

Det andra alternativet innebär att LES som samordnande myndighet på området också ges beställaransvaret för den statliga statistiken på det livsmedelspolitiska området. Medel anvisas i detta fall till LES.

Den ordning som slutligen väljs på livsmedelsområdet bör givetvis överensstämma med de mer generella förslag som kan komma att läggas fram av statistikstyrningsutredningen. Jag vill i detta sammanhang också betona att förändringar i jordbruks- och livsmedelspolitiken internationellt och avtal med anledning härav även kan få följdeffekter på den nuvarande statistikproduktionen och organisationen av denna, vilket gör det svårt att i dagsläget definitivt ta ställning till hur organisationen bör ske på längre sikt.

Särskilt yttrande

Av Frithiof Billström

Den nuvarande svenska jordbruksstatistiken har byggts upp under många år genom utveckling och anpassning till förändrade behov. Omfattningen av statistiken har bestämts främst av efterfrågan från jordbruksregleringssystemet och administrativ användning av individdata i lantbruksregistret (LBR). Den senare användningen har avsett data för skördeskadeskyddets behov, för stödåtgärder och för jordbruksavgiftsuttag. Andra behov har täckts inom denna ram.

När behov ändrats har statistiken användaranpassats. Sålunda gjordes under första hälften av 1980-talet en grundlig genomlysning av statistikbehovet av skördeuppskattningar vid sidan av skördeskadeskyddet. När sedan skördeskadeskyddet överfördes från staten till en stiftelse knuten till LRF minskades urvalet för objektiv skördeuppskattning från ca 12 000 företag till ca 4 500 företag på grund av minskade behov av regional skördestatistik.

Enligt utredningens direktiv är syftet med statistikproduktion att ge staten och näringen underlag för planering och beslut om åtgärder, att ge underlag för utvärdering av vidtagna åtgärder samt att allmänt ge information och service till myndigheter, organisationer, jordbruks- och andra företag samt till allmänheten. Utredaren har begränsat sitt uppdrag till att endast behandla frågor om utformningen av den framtida statistik som skall bekostas med statliga medel. Denna begränsning medför enligt min mening allvarlig risk för att viktiga statistikbehov som gäller samhället i övrigt inte blir tillgodosedda på ett optimalt sätt.

Det förslag till ny metod för skördeuppskattningar som utredaren föreslår – den s.k. danska modellen – är en "skiss till metod" (avsnitt 7.3.2) som skall prövas och anpassas för svenska förhållanden under några år. Den bygger på insamling av uppgifter med hjälp av enkäter till lantbrukarna. Utredaren skriver: "Den s.k. danska metoden (metod 3) är relativt billig och täcker samtliga behovsområden. Den bör därför utgöra huvudalternativ för den framtida skördestatistiken. Min bedömning är att metod 3 inom några år, efter ytterligare

utvecklingsarbete, bör kunna tillämpas i Sverige" (avsnitt 7.3.3). "Jag utgår från att den föreslagna metoden kommer att ge uppgifter av tillräckligt god kvalitet för samtliga behovsområden som jag tagit upp" (avsnitt 8.1.2).

Utredarens optimism om metodens framtida användbarhet i Sverige kan jag inte dela. Det måste framhållas att några studier av den statistiska säkerheten i den s.k. danska metoden inte har gjorts ens i Danmark. Några medelfelsberäkningar har inte presenterats. Förekomsten av systematiska fel i statistiken har inte undersökts. Det utvecklingsarbete som nu skall starta kan enligt min mening komma att resultera i någon form av blandmodell i vilken objektiv skördeuppskattning baserad på direkt mätning ingår som en del.

Slutligen några ord om kostnadsberäkningarna för den framtida statistiken. Utredningen framhåller i kap. 13.1: "Som framgått av förslagsavsnitten har det inte varit möjligt att göra säkra kostnadsberäkningar för nya metoder. Siffrorna i tabellen är därför ungefärliga". Jag vill kraftigt understryka detta. Det fortsatta utvecklingsarbetet kommer att kunna ge säkrare kostnadsuppskattningar. Dessa uppskattningar kan förväntas komma att ligga högre än de i utredningens presenterade.

Särskilt yttrande

Av Gunnar Larsson

EG-perspektivet

Direktiven till utredningen av statistikbehovet inom livsmedelssektorn beslutades i februari 1990. Förutsättningarna på jordbrukets område har därefter ändrats i flera avseenden.

I juni 1991 ansökte Sverige om medlemskap i EG och i regeringsförklaringen i oktober 1991 lades stor vikt vid förberedelserna för medlemskapet. Vad gäller jordbruket skall en särskild kommission stämma av omställningsbesluten efter det att EG har lagt fast principerna för sin kommande jordbrukspolitik.

I utredningen rörande den framtida jordbruks- och livsmedelsstatistiken har EG-aspekterna beaktats i bedömningen av det framtida statistikbehovet. Utgångspunkten har härvid varit de krav på redovisning som kommer att ställas av EG. Tidsplanen för anpassningen av den svenska statistiken har inte angetts.

Utredningen har inte i tillräcklig utsträckning beaktat att det är ett svenskt intresse att snabbt uppnå en EG-anpassning av jordbruks- och livsmedelsstatistiken. I samband med arbetet med avin och förhandlingsarbetet kan det vara av stort värde att direkt kunna jämföra t.ex. strukturuppgifter och ekonomiska data för Sverige och EG-länderna. Skillnaderna i systemen för typklassificering är exempel på nuvarande hinder för direkta jämförelser.

Beträffande statistikens innehåll bör inte EGs minimikrav på den gemensamma statistiken självklart utgöra målet för den svenska statistiken. Till följd av skillnader i företagsstruktur etc. mellan olika EG-länder har kraven i många fall kommit att sättas lågt.

En målsättning för den svenska jordbruks- och livsmedelsstatistiken borde vara att ligga minst i nivå med motsvarande nationella statistik i de närmaste konkurrentländerna (Danmark, Holland, Tyskland). För t.ex. lönsamhetsundersökningar i jordbruket är detta viktigt.

Slutsatsen är att en fördjupad behovsanalys avseende jordbruksstatistik i ett EG-perspektiv skyndsamt bör göras. Därvid beaktas även behovet av statistik i samband med EG-förhandlingarna.

Skadeskyddets statistikbehov

Utredningen har inte klart redovisat att staten har iklätt sig ett ansvar för statistikunderlaget till skördeskadeskyddet.

I utredningen hävdas att om den föreslagna skördestatistiken skulle bedömas som otillräcklig ur skördeskadeskyddets synpunkt bör skyddets ytterligare behov täckas av medel avsatta för skyddet. Beträffande Lantbruksregistrets utformning fr.o.m. år 1994 lägger utredningen ett förslag som enbart tillgodoser behovet av strukturstatistik. Skördeskadeskyddets behov av årliga uppgifter om grödfördelningen berörs inte.

Statens ansvar för statistikunderlaget till skördeskadeskyddet framgår av såväl proposition (prop. 1987/88:74) som utskottsbetänkande (JoU 1987/88:16) inför riksdagsbeslutet om det nya skördeskadeskyddet.

"Enligt förordningen (1968:11) om uppgifter för lantbruksstatistiken, lantbrukets företagsregister och skördeskadeskyddet utgör

uppgift för lantbruksstatistiken också anmälan för reglering av skördeskada.

Skulle stiftelsen administrera skyddet behöver stiftelsen tillgång till motsvarande uppgifter. För företag inom skördeskadedrabbade områden är det främst följande uppgifter som behövs, nämligen namn och adress, person- eller organisationsnummer, församlingsnamn och områdesidentifikation samt odlade grödor och arealerna för var och en av dem.

Även om huvudmannaskapet för skördeskadeskyddet överförs från staten till LRF kommer dessa uppgifter också i fortsättningen att lämnas för lantbruksstatistiken och ingå i lantbrukets företagarregister.

Som framgår av vad som tidigare har anförts behöver stiftelsen också tillgång till uppgifter om normskördar för ersättningsberäkningarna." (JoU 1987/88:16)

Utredningen borde sålunda i den basstatistik som staten ansvarar för ha inkluderat statistikbehovet för skördeskadeskyddet.

Om ytterligare minskningar görs av Lantbruksregistret och skördeskadeskyddet och dessa inte är acceptabla från Skördeskadeskyddets synpunkt ändras de ekonomiska förutsättningarna som uppgörelsen med staten bygger upp. Skördeskadefonden måste då tillföras ytterligare medel, då fondens nuvarande medel inte är avsedda att finansiera skyddets statistikförsörjning. Vid behov bör dessa frågor tas upp i en förhandling mellan Skördeskadeskyddet och staten.

Bilaga 1

Kommittédirektiv

Dir. 1990:14

Utredning av statistikbehovet inom livsmedelssektorn

Dir. 1990:14

Beslut vid regeringssammanträde 1990-02-15

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Hellström, anför.

Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas med uppgift att utreda statistikbehovet inom livsmedelssektorn.

Utredningen skall göras mot bakgrund av det reformarbete som pågår på livsmedelspolitikens område såväl nationellt som internationellt samt med anledning av reformer inom angränsande politikområden som påverkar livsmedelssektorn.

Utgångspunkter för utredningen

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade jag den 1 december 1988 en parlamentarisk arbetsgrupp med uppgift att bl.a. utvärdera 1985 års livsmedelspolitiska beslut och utforma förslag till en ny livsmedelspolitik fr.o.m. år 1990.

Den första utgångspunkten för arbetsgruppen var ett sänkt gränsskydd. Någon ensidig svensk neddragning skulle dock inte övervägas, utan en förutsättning skulle vara att andra länder visade prov på samma ansträngningar. Den andra utgångspunkten var att de interna regleringarna skulle minskas eller avvecklas. En tredje utgångspunkt var att utveckla nya och mer direkta medel för att uppnå framför allt de beredskapsmässiga, regionalpolitiska och miljömässiga målen.

Arbetsgruppen överlämnade i oktober 1989 betänkandet (Ds 1989:63) En ny livsmedelspolitik med förslag till en ny livsmedelspolitik fr.o.m. den 1 juli 1990. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. Arbetsgruppen föreslår att nuvarande system med ett gränsskydd och intern reglering av priser och produktion ersätts med ett gränsskydd utan interna marknadsregleringar.

Gränsskyddet föreslås kompletteras med riktade, offentligt finansierade, åtgärder i syfte att tillgodose beredskapskraven, värna om värdefulla inslag i odlingslandskapet och förstärka regionalpolitiken. Beredskapskravet skall enligt förslaget tillgodoses genom en bibehållen försörjningsförnåga på nationell nivå och en utökad lagring av livsmedel. Den regionala försörjningsförmågan i Norrland i krig föreslås förbättras genom en utökad lagring vid sidan om ett bibehållet prisstöd till norra Sverige. Anslaget för landskapsvård föreslås höjas till 250 milj. kr. För att förstärka det regionalpolitiska stödet föreslås glesbygdsstödet utökas med 100 milj. kr.

Arbetsgruppen understryker att övergången till en ny livsmedelspolitik måste ske under socialt acceptabla former. Därför föreslås att den generella politiken under en övergångsperiod kompletteras med en kombination av temporärt inkomststöd, avvecklingsstöd och ett särskilt stöd til skuldsatta brukare. Enligt förslaget skall den nya politiken vara genomförd budgetåret 1994/95. Vid samma tidpunkt skall enligt arbetsgruppen de särskilda övergångsåtgärderna upphöra.

Inom ramen för den pågående s.k. Uruguay-rundan i GATT pågår ett arbete på internationell nivå för att öka marknadsanpassningen inom jordbruket och åstadkomma en fungerande världsmarknad. Arbetet resulterade i april 1989 i en överenskommelse om en frysning av stödet till jordbruket under förhandlingarnas gång, dvs. åren 1989 och 1990. Målsättningen är att före 1990 års utgång förhandla fram en långsiktig lösning om ett rättvist och marknadsorienterat handelssystem för jordbruksråvaror.

Livsmedelspolitiken är som framgått föremål för ett omfattande reformeringsarbete både nationellt och internationellt. Inriktningen av förändringarna går mot ökad marknadsanpassning och mindre regleringar Regeringen har för avsikt att under våren 1990 lägga fram ett förslag om en ny livsmedelspolitik.

Härtill påverkas jordbrukssektorn av de krav som ställs och kommer att ställas i framtiden vad gäller miljöförbättrande åtgärder, djurskydd och djurmiljö samt av utvecklingen av alternativa produktionsformer. Regering och riksdag fattade våren 1988 beslut dels om miljöförbättrande ågärder inom jordbruket (prop. 1987/88:128, JoU 24, rskr. 374), dels om ny djurskyddslag (prop. 1987/88:93, JoU 22, rskr. 327). Även den pågående reformeringen av skattelagstiftningen innebär förändringar för jordbruksföretagen.

Regeringen kommer inom kort att lägga fram en proposition om regionalpolitiken. Åtgärder och reformer inom regionalpolitikens område påverkar jordbruksföretagen i områden av regionalpolitisk betydelse.

Utvecklingen har vidare under senare år gått mot en mer samlad livsmedelspolitik som förutom jordbrukssektorn i mer begränsad betydelse också omfattar förädling, distribution, handel, kvalitet, kost och hälsa m.m.

Syftet med jordbruksstatistiken är dels att med hjälp av statistisk informa-

tion ge underlag för planering och beslut om olika livsmedelspolitiska åtgärder, dels att ge underlag för utvärdering av vidtagna åtgärder. Syftet är också att mer allmänt ge information och service till myndigheter, organisationer, jordbruks- och andra företag samt till allmänheten. Jordbruksstatistikens omfattning och innehåll måste kontinuerligt anpassas till förändringar såväl av livsmedelspolitiken som inom näringen.

De förändringar jag beskrivit motiverar en översyn av statistikbehovet och mot bakgrund härav förändringar av statistikproduktionen.

Huvuddelen av statistiken produceras inom statistiska centralbyrån (SCB), men fackmyndigheter och organisationer på jordbruks- och livsmedelsområdet svarar också för en betydande del av uppgiftsinsamling, sammanställning och analys av statistiskt material.

SCB:s jordbruksstatistik

Genom insamling av uppgifter årligen från samtliga jordbruksföretag med mer än 2,0 ha åker, från trädgårdsföretag och från stora djurhållare ger lantbruksregistret (LBR) vid SCB detaljerad statistik över företagsstruktur, driftsinriktning, ägoslagsfördelning, åkerarealens användning, trädgårdsodlingens omfattning och antalet husdjur. Vad gäller statistik över realkapital och investeringar inom jordbruket erhålls uppgifter om byggnadsverksamheten i anslutning till LBR, medan uppgifter om maskiner och anläggningar insamlas i anslutning till de intermittenta lantbruksräkningarna. Underlag för beredskapsplanering inom jordbruket erhålls också genom LBR.

Genom de objektiva skördeuppskattningarna redovisar SCB årlig statistik över avkastningen och skördens storlek för spannmålsgrödorna, slåttervall och potatis. Normberäkningar som används bl.a. i skördeskadeskyddet grundar sig på dessa hektarskördar. Uppgiftsinsamling i anslutning till skördeuppskattningarna ger tidigt underlag för skattning av arealerna av olika grödor. Skördeuppskattningarna belyser dessutom bl.a. spannmålens kvalitet.

Statistik över oljeväxter och sockerbetor sammanställs på basis av uppgifter från regleringsföreningen Sveriges Oljeväxtintressenter (SOI) resp. Sockerbolaget AB. Den s.k. årsväxtrapporteringen till SCB från lantbruksnämndernas ortsombud omfattar subjektiva bedömningar av bl.a. övervintring av höstsådda grödor och skördeutsikter för samtliga grödor. De senare används som underlag för tidiga skördeprognoser.

Som underlag för prognoser över produktionen av slaktsvin redovisar SCB regelbundet betäckningsstatistik som bygger på uppgifter från drygt 6 000 galthållare.

Genom trädgårdsräkningar och trädgårdsinventeringar erhålls statistik över produktionen av trädgårdsprodukter från frilandsodlingar och växthus

och över växthusföretagens storlek.

Sysselsättningsstatistik över antalet sysselsatta, arbetsvolym i timmar i olika driftsgrenar, brukarens make/makas arbetsinsatser utanför jordbruksföretaget m.m. erhålls genom undersökningen om jordbrukets arbetskraft (JAK).

I den årliga sysselsättningsstatistiken (ÅRSYS) finns också en redovisning av sysselsättningen inom jordbruket. Denna statistik, som även finns könsuppdelad, kan redovisas regionalt fördelad ned till församlingsnivå.

Underlag för en företagsekonomisk analys av jordbruksföretagens intäkter, kostnader, lönsamhet m.m. erhålls genom den jordbruksekonomiska undersökningen (JEU) som omfattar ett urval av ca 800 företag med 20–100 ha åker. Uppgifter om jordbrukarnas inkomster (nettointäkter från olika förvärvskällor) erhålls för samtliga jordbrukare genom deklarationsundersökningen (DU). Underlag för jämförelser av inkomst och levnadsstandard mellan jordbrukare och andra yrkesgrupper ges också genom SCB:s inkomstfördelningsundersökning (HINK) och undersökningen om levnadsförhållanden (ULF).

I nationalräkenskaperna (NR) används uppgifter från SCB:s jordbruks-, företags- och arbetsmarknadsstatistik samt även uppgifter från andra statistikproducenter som t.ex. statens jordbruksnämnd.

Utöver den anslagsfinansierade statistikproduktionen inom jordbruksområdet producerar SCB genom uppdragsverksamheten statistisk information som komplement till anslagsverksamheten. Den viktigaste uppdragsverksamheten har gällt metodutveckling, statistisk belysning av vissa frågor samt medverkan i administrativa åtgärder på jordbruksområdet.

Inom ramen för SCB:s statistikprogram för miljövård gör SCB årligen i samarbete med kemikalieinspektionen sammanställningar över försäljningen av bekämpningsmedel samt beräkningar av hektardoser. Undersökningar om användningen av bekämpningsmedel i jordbruket genomförs tills vidare årligen sedan 1988. En undersökning om användningen av stallgödsel och handelsgödsel genomfördes år 1988 och skall upprepas år 1991.

Inom ramen för SCB:s statistikprogram för fysisk planering och naturresursbehållning redovisar SCB allmän statistik över markanvändningen i Sverige och särskild statistik över bl.a. tätortsexpansionen på jordbruksmark.

SCB utger årligen en jordbruksstatistisk årsbok.

Statistik från fackmyndigheter och organisationer

Förutom SCB är det framför allt statens jordbruksnämnd, lantbruksstyrelsen, lantbruksekonomiska samarbetsnämnden och Lantbrukarnas riksförbund (LRF) som lämnar bidrag till statistiken inom livsmedelssektorn.

Men även regleringsföreningarna, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), statens pris- och konkurrensverk (SPK) samt statens livsmedelsverk har en viktig roll i belysningen av livsmedelssektorn.

Statistik över produktion av främst animalieprodukter, vidareförädling av jordbruksprodukter och konsumtion av livsmedel sammanställs av jordbruksnämnden, som också utarbetar tidiga skördeprognoser och upprättar balanskalkyler för jordbruksprodukter m.m. Nämnden publicerar dessa uppgifter i skriften Jordbruksekonomiska meddelanden, som också innehåller statistik om in- och utförsel av jordbruksråvaror. Sammanställningar över försäljning av traktorer och maskiner utförs av jordbruksnämnden.

SPK som är central förvaltningsmyndighet för frågor om pris- och konkurrensbevakning producerar och sammanställer viss statistisk information inom livsmedelssektorn, bl.a. uppgifter om konsumentprisutvecklingen på livsmedel.

Viss slaktstatistik på basis av kontrollbesiktningen av kött utarbetas av livsmedelsverket.

Lantbruksekonomiska samarbetsnämndens uppgift är att samordna kalkyler och utredningar rörande den ekonomiska utvecklingen inom lantbruket. Samarbetsnämnden utför bl.a. indexberäkningar över priser på insatsvaror till jordbruket och på jordbruksprodukter i olika led fram till konsumentledet, vissa inkomst- och lönsamhetsberäkningar samt sammanställer total- och normkalkyler för jordbruket.

Statistik över avräkningsvärden och omsättningen inom den ekonomiska föreningsrörelsen redovisas av LRF. Inom LRF utarbetas också statistik över t.ex. produktion av mejeriprodukter (Svenska mejeriernas riksförening) samt mjölkboskaps-, sugg- och svinstamkontroll (Svensk husdjursskötsel).

En förändring av livsmedelspolitiken kommer inte att innebära att all nuvarande statistikproduktion blir betydelselös. Sannolikt kommer den statistik som i dag produceras inom SCB, fackmyndigheter och organisationer att i stor utsträckning efterfrågas även efter en reformering av livsmedelspolitiken. En förändring i riktning mot ökad marknadsanpassning och mindre regleringar ställer dock livsmedelssektorn i en helt ny situation. Det är enligt min mening av mycket stor betydelse att det under och efter en reformering av en politik som omfattar en så stor och betydelsefull sektor som livsmedelssektorn finns tillgång till relevant statistisk information dels för att snabbt kunna använda de medel som en ny politik för med sig på ett effektivt sätt, dels för att snabbt kunna utvärdera effekterna av en ny politik.

Utredningsuppdraget

Jag föreslår mot bakgrund av vad jag anfört att en särskild utredare tillkallas för att utreda det framtida statistikbehovet inom livsmedelssektorn.

Syftet med statistikproduktionen är att ge staten och näringen underlag för planering och beslut om åtgärder, att ge underlag för utvärdering av vidtagna åtgärder samt att allmänt ge information och service till myndigheter, organisationer, jordbruks- och andra företag samt till allmänheten.

Utredaren bör mot bakgrund härav och utifrån en kartläggning och omprövning av den statistik som i dag produceras vid SCB, fackmyndigheter, organisationer m.m. utreda det framtida statistikbehovet inom livsmedelssektorn och lämna förslag till förändringar och omprioriteringar. Utgångspunkten skall härvid vara det förslag till ny livsmedelspolitik som den parlamentariska arbetsgruppen presenterade i oktober 1989 och det beslut som riksdagen kommer att fatta utifrån regeringens proposition om en ny livsmedelspolitik senare i vår.

Statistikproduktionen inom livsmedelssektorn är som framgått mycket omfattande. Jag vill därför särskilt betona nödvändigheten av att utredaren omprövar nuvarande statistikproduktion och undersöker möjligheterna till omprioriteringar och begränsningar av den totala statistikproduktionen och lämnar förslag till sådana åtgärder.

Den parlamentariska arbetsgruppen föreslår särskilda övergångsåtgärder under en period innan reformen skall vara helt genomförd. Utredaren bör undersöka om den nuvarande statistikproduktionen behöver förändras eller kompletteras för att de nya medel som blir aktuella under övergångsperioden skall komma till avsedd och rättvis användning.

Som framgått av min redovisning produceras i dag omfattande statistik rörande lantbruksföretagens ekonomi och brukarnas inkomstsituation och levnadsstandard. Även under och efter en reformering av livsmedelspolitiken kommer det att finnas ett behov av att kunna belysa jordbrukets ekonomiska situation. Särskilt angeläget blir det att kunna följa den ekonomiska utvecklingen för olika produktionsgrenar och för olika regioner. Utredaren bör ta ställning till vilka förändringar i nuvarande statistikproduktion inom detta område som bör genomföras. I det här sammanhanget är det enligt min mening också viktigt att kunna följa upp de ekonomiska effekterna av den nya lagstiftning som genomförts inom miljöns och djurskyddets område. Jag avser att senare ge statens jordbruksnämnd i uppdrag att i samråd med lantbruksstyrelsen utarbeta förslag till metoder hur dessa skall kunna följas upp. Utredaren bör i sina förslag beakta dessa aspekter.

Den lantbruksekonomiska statistiken publiceras med ganska stor eftersläpning. Det är givetvis mycket angeläget att den ekonomiska utvecklingen i jordbruket under ändrade förutsättningar snabbt kan följas. Utredaren bör

därför föreslå åtgärder för att relevanta ekonomiska uppgifter skall finnas tillgängliga snabbare än nu. Även möjligheterna att göra prognoser över utvecklingen bör undersökas.

Lantbruksregistret vid SCB ger betydande information om åkerarealens användning, ägoslagsfördelning, antal företag, byggnadsverksamhet osv. Utredaren bör överväga vilka förändringar av LBR som bör göras som en följd av att de interna regleringarna avvecklas. Utredaren bör särskilt uppmärksamma behovet av att snabbt kunna följa förändringar i det totala markutnyttjandet, i åkerarealens användning och förändringar i ägoslagsfördelningen.

I en mer marknadsinriktad situation ställs högre krav på den enskilde brukaren att planera produktionen och bedöma marknadssituationen på såväl kort som lång sikt. Det är av stor betydelse att de rådgivande myndigheterna och organisationerna har tillgång till relevant statistik som underlag för sin verksamhet. Skördeuppskattningar och prognoser över marknadssituationen kommer därför framdeles att vara av mycket stor betydelse. Utredaren bör, med beaktande av att marknadsbedömningar främst är en angelägenhet för jordbruksnäringen själv, bedöma behovet av förändringar inom denna del av statistikproduktionen för att den enskilde brukarens planeringsarbete skall underlättas.

Den parlamentariska arbetsgruppen föreslår riktade och offentligt finansierade åtgärder i syfte att värna om värdefulla inslag i odlingslandskapet och förstärka regionalpolitiken. Genom beslut den 11 januari resp. den 8 februari 1990 uppdrog regeringen åt jordbruksnämnden att utreda vissa frågor angående regionalt stöd till jordbruket i norra Sverige samt åt statens naturvårdsverk att utforma ett stöd för att bevara vissa odlingslandskap. Utredaren bör i samråd med dessa myndigheter ta ställning till vilken statistik som behövs för att kunna genomföra effektiva riktade åtgärder av betydelse för odlingslandskapet och regionalpolitiken och som gör det möjligt att kunna följa upp och utvärdera åtgärderna.

En ny livsmedelspolitik förväntas leda till en minskad miljöbelastning. Utredaren bör undersöka behovet av statistik som belyser miljöeffekterna på både kort och lång sikt av en ny livsmedelspolitik.

De krav på statistik som beredskapsmålet i en ny livsmedelspolitik ställer, bör också beaktas.

SCB föreslår i sitt statistikprogram för jordbruk ett statistikförsörjningsprogram för hela det livsmedelspolitiska området. Utvecklingen har gått mot en mer samlad livsmedelspolitik som innefattar alla led i livsmedelskedjan samt kvalitets- och kost- och hälsafrågor. Utredaren bör mot bakgrund härav ta ställning till om statistikproduktionen är väl avvägd mellan de olika delområdena och överväga förändringar i riktning mot en mer samlad statistikproduktion för hela livsmedelssektorn. Statistikbehovet inom trädgårdsnä-

ringen bör i det här sammanhanget uppmärksammas.

Ett viktigt motiv till att reformera livsmedelspolitiken är att konsumentmålet om tillgång till ett varierat utbud av livsmedel till rimliga priser och av god kvalitet inte i tillräcklig utsträckning har uppfyllts med nuvarande politik. En reformering av livsmedelspolitiken förväntas dämpa prisökningstakten på livsmedel. Det är viktigt att denna positiva effekt kommer konsumenterna till del. Genom statistik t.ex. över pris- och marginalutvecklingen i industri- och handelsleden kan denna effekt följas. Utredaren bör undersöka om statistikproduktionen med avseende på konsumentmålet inom ramen för en ny livsmedelspolitik kan förbättras.

Som framgått produceras jordbruksstatistiken främst inom SCB men även andra myndigheter och näringen själv i olika led i livsmedelskedjan bidrar till att ge en god bild av livsmedelssektorn. En reformering av livsmedelspolitiken i riktning mot större marknadsorientering förändrar statistikbehovet totalt sett. Vidare kommer också statistikbehovet hos olika intressenter att variera. Utredaren bör göra en bedömning av vem som i framtiden bör producera och/eller bekosta den efterfrågade statistiken samt ta ställning till vilka statistiska uppgifter som bör redovisas regelbundet resp. intermittent.

På internationell nivå pågår inom ramen för den s.k. Uruguay-rundan i GATT ett betydelsefullt förändringsarbete i riktning mot ökad marknadsanpassning. Jordbruket står för närvarande utanför harmoniseringsarbetet mellan EG och EFTA, medan handel med livsmedelsindustriprodukter (s.k. protokoll II-varor), livsmedelslagstiftningen och reglerna inom det fytosanitära området omfattas. Utredaren bör under utredningsarbetet kontinuerligt beakta de krav på den svenska statistikproduktionen som ställs och kommer att ställas till följd av det internationella samarbetet inom livsmedelspolitiken inom GATT, OECD, EG/EFTA osv.

Chefen för civildepartementet aviserar i budgetproposition en (prop. 1989/90:100 bil. 15) en översyn av den statliga statistikens styming och samordning m.m. Översynen skall bl.a. ta upp den beslutsmodell som för närvarande tillämpas inom regeringskansliet. Den skall också överväga strukturella förändringar av statistikproduktionen. En av utgångspunkterna är att sektorerna/användarna skall ta större ansvar för sektorstatistiken. En annan är att statistik som t.ex. kan betraktas som gemensam för många sektorer och som har ett övergripande och allmänt intresse skall tas till vara bättre. Det är därför önskvärt att utredaren i sin bedömning av vem som skall producera statistiken samråder med den aviserade utredningen.

För närvarande gäller att statistikuppgifter infordras med stöd av förordningen (1968:111) om uppgifter för lantbruksstatistiken och lantbrukets företagsregister. Utredaren bör utarbeta de författningsförslag som utredarens förslag i övrigt kräver.

Det faktum att jag nu föreslår en utredning av statistikbehovet inom livsmedelssektorn hindrar givetvis inte att berörda myndigheter kontinuerligt prövar inriktningen av sin statistikproduktion mot bakgrund av den reformering av livsmedelspolitiken som pågår.

Utredaren bör senast den 31 oktober 1990 redovisa de förslag till förändringar som bedöms nödvändiga på kort sikt för att kunna genomföra den nya livsmedelspolitiken och för att snabbt kunna utvärdera effekterna av den nya politiken. Uppdraget skall slutligt redovisas senast den 1 juni 1991.

Utredningsarbetet bör bedrivas i nära kontakt med berörda myndigheter, organisationer och utredningar.

Utredaren bör beakta regeringens direktiv (dir. 1984:5) till statliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagens inriktning och regeringens direktiv (dir. 1988:43) angående EG-aspekter i utredningsverksamheten.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för jordbruksdepartementet

att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med uppgift att utreda statistikbehovet inom livsmedelssektorn,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta nionde huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Jordbruksdepartementet)

Bilaga 2

Statistikunderlag i sektorkalkylen. Gruppering efter huvudstatistikunderlag.

För samtliga poster används SJVs prisindex. Denna statistikbas tas inte speciellt upp i sammanställningen.

1. Inkomster. Underlaget utgörs i huvudsak av statistik från företag och organisationer (i tabellen benämnt branschstatistik), utrikeshandelsstatistik, skördeuppskattningar och strukturdata på riksnivå.

Inkomstpost	Ung. storl. 1986/87 milj.kr.	Använt underlag
Brödsäd	1 980	Branschstat. - odlarlev. - bröds. till foder - återköpt utsäde Officiell stat. - normskördar för riket - strukturdata
Övr. spannmål (korn, havre, kokärter)	890	Branschstat. - förbrukn. grynkvarnar - förbrukn. bryggerier - förbrukn. päls- och sällsk.djur - (liten post, uppsk.) Officiell stat. - export - normskördar för riket - strukturdata Hjälpdata - uppskattad ha-skörd för kokärter

Inkomstpost	Ung. storl. 1986/87 milj.kr.	Använt underlag
Foder fritidshästar	500	Officiell stat. - uppgifter om totalantalet hästar Hjälpdata - foderförbrukningstal
Matpotatis	570	Officiell stat. - konsumtionsstat., HBU - normskördar för riket - export - strukturdata
Fabrikspotatis	180	Branschstat. - Sv. stärkelseprod.fören. - Sv. bränneriidkarefören.
Sockerbetor	880	Branschstat. - SSA - OSU Officiell stat. - normskördar för riket - strukturdata
Oljeväxter	880	Branschstat. - SOI Officiell stat. - strukturdata
Köksväxter	360	Officiell stat. - SJVs egen undersökning - LBR - trädgårdsräkningarna
Mjölk	10 260	Branschstat. - SMR - SHS Officiell stat. - specialunders. ej mejerilev. mjölk - LBR

Inkomstpost	Ung. storl. 1986/87 milj.kr.	Använt underlag
Ägg och slaktfjäderfä	1 600	Officiell stat. - konsumtionsberäkningar - import/export - SJVs sammanst. från vissa interna register
Kött och fläsk	7 250	Officiell stat. - SLVs besiktningsstat. - SJVs klassificeringsstat. - specialunders. hemslakt
Ull och fårskinn Export levande djur	30	Officiell stat. - LBR - exportstat. Hjälpdata - avkastningsantaganden
Förändring djurkapital	- 220	Officiell stat. - LBR Hjälpdata - RSVs djurvärden
Efterlikv. m.m.	620	branschstat.

2. Utgiftsposter som i huvudsak bygger på statistik från företag och organisationer (i tabellen benämnt branschen) eller på enklare uppgiftsinsamling från dessa eller från kontrollverksamhet.

Utgiftspost	Ung.storl. 1986/87 milj.kr.	Använt underlag
Handelsgödsel	2 360	Enklare uppgifts-insamling från branschen - SJVs undersökn. om försäljning av handelsgödsel och kalk

Utgiftspost	Ung. storl. 1986/87 milj.kr.	Använt underlag
Köpfodermedel	3 320	- fodermedelskontrollen Hjälpdata - förbrukningstal (vid prognoser)
Diverse förnödenheter Växtskyddsm. Skördegarn. Rengörings- och desinf. m Hösalt, silfilter	700	Kontrollverksamhet - kemikalieinsp. (växtskydd) Enklare uppgiftsinsamling fr. branschorgan - spec. undersökn. (rengörings- och desinfektionsmedel) - tillverkare (skördegarn.) Officiell stat. - export (skördegarn.)
Frakter	160	Branschstat. - uppgifter om leveranskvant. Enklare uppgiftsinsamling fr. branschorgan - specundersökning fraktkostn./ton
Torkningskostn. spannmål	140	Branschstat. - kostnad per ton SLR - obj. skördeuppsk. (vattenhalt)
Kokontroll, seminkostnad	250	Branschstat. - SHS

Utgiftspost	Ung. storl. 1986/87 milj.kr.	Använt underlag
Maskinlegor.	160	- spec. unders. - prisdata <u>Kontrollverksamhet</u> - st. centrala frökontrollanstalt
Förädlings- och handelsmarg.	500	<u>Branschstat.</u> - prisdata utsädesfirmor - leveransstat. - prisdata återförsåld fodersäd
Avbytartjänsten	230	<u>Branschstat.</u> - avbytartjänst AB

3. Utgiftsposter som i huvudsak bygger på uppräknad mikroekonomisk statistik (DU, JEU).

Utgiftspost	Ung. storl. 1986/87 milj.kr.	Använt underlag
Avskr. ekonomibyggn.	370	- DU (utvidgad)
Uh ekonomibyggn.	580	- DU (utvidgad)

Alternativt underlag till dessa poster:
Antal djur av olika slag enl. strukturstatistiken multiplicerat med en kalkylerad byggnadskostnad multiplicerad med ett avskrivnings- och underhållsprocenttal.

Avskr. maskiner	3 900	- DU (utvidgad) <u>Hjälpdata</u> - SJVs maskinenkät

Alternativt underlag till denna post:
Uppgifter från SJVs maskinenkät används enbart.

Uh maskiner	2 000	- DU (utvidgad)

Alternativt underlag till denna post:
Beräknade uh-kostn. per hektar från LRFks datakunder.

Avskr., uh markanl.	450	- Du (utvidgad)

Utgiftspost	Ung. storl. 1986/87 milj.kr.	Använt underlag

Alternativt underlag till denna post:
Beräknade uh-kostn. per hektar för LRFks datakunder.
Uppskattning av täckdikningsarealer/år.

Räntekostnader lånat kap.	2 890	- DU (utvidgad) - hypotekföreningar (branschstat.) - TSU

Alternativt underlag till denna post:
Beräknade räntekostn. per hektar för LRFks datakunder.
Intermittenta taxeringsundersökningar över lånevolymer.

Intäktsräntor	350	- DU

Alternativt underlag till denna post:
Motsvarande som för räntekostnader.

Lejt arbete	1 700	- DU - lönestat.

Alternativt underlag till denna post:
Intermittenta arbetskraftsundersökningar knutna till strukturstatistiken.

Driv- och smörj.	660	- DU - specundersökn. över skogsbrukets andel

Alternativt underlag till denna post:
Normtal över drivmedelsåtgång per hektar.

Intermittenta specialundersökningar knutna till strukturstatistiken.
Beräknade kostnader per hektar med hjälp av statistik från LRFks datakunder.

Elektricitet	880	- DU

Alternativt underlag till denna post:
Normtal över elförbrukning i växtodling och animalieproduktionen.
Intermittenta specialundersökningar knutna till strukturstatistiken.
Beräknade elkostnader per hektar från LRFks datakunder.

Bilkostnader	470	- DU

Alternativt underlag till denna post:
Skattningar av reseavstånd och kostnad per mil.
Beräknade bilkostn. per hektar från LRFks datakunder.

Övriga tjänster Aktuellt underlag saknas för närvarande. Senaste uppgift härrör från år 1987.	810	- JEU (posterna veterinär, bokföring, djurmedicin, telefon, facklitteratur, försäkring, annonser, skyddskläder och div. ospecificerade utgifter) - intermittenta specialundersökningar

Alternativt underlag:
Beräknade kostnader per hektar från LRFks datakunder.

Statens offentliga utredningar 1991

Kronologisk förteckning

1. Flykting- och immigrationspolitiken. A.
2. Finansiell tillsyn. Fi.
3. Statens roll vid främjande av export. UD.
4. Miljölagstiftningen i framtiden. M.
5. Miljölagstiftningen i framtiden. Bilagedel. Sekretariatets kartläggning och analys. M.
6. Utvärdering av SBU. Statens Beredning för Utvärdering av medicinsk metodik. S.
7. Sportslig och ekonomisk utveckling inom trav- och galoppsporten. Fi.
8. Beskattning av kraftföretag. Fi
9. Lokala sjukförsäkringsregister. S.
10. Affärstiderna. C.
11. Affärstiderna. Bilagedel. C.
12. Ungdom och makt. C.
13. Spelreglerna på arbetsmarknaden. A.
14. Den regionala bil- och körkortsadministrationen. K.
15. Informationens roll som handlingsunderlag - styrning och ekonomi. S.
16. Gemensamma regler - lagstiftning, klassifikationer och informationsteknologi. S.
17. Forskning och utveckling - epidemiologi, kvalitetssäkring och Spris utvecklingsprojekt. S.
18. Informationsstruktur för hälso- och sjukvården - en utvecklingsprocess. S.
19. Storstadens trafiksystem. Överenskommelser om trafik och miljö i Stockholms- Göteborgs- och Malmöregionerna. K.
20. Kapitalkostnader inom försvaret. Nya former för finansiell styrning. Fö.
21. Personregistrering inom arbetslivs-, forsknings- och massmedieområdena, m.m. Ju.
22. Översyn av lagstiftningen om träfiberråvara. I.
23. Ett nytt BFR - Byggforskningen på 90-talet. Bo.
24. Visst går det an! Del 1, 2 och 3. C.
25. Frikommunförsöket. Erfarenheter av försöken med en friare nämndorganisation. C.
26. Kommunala entreprenader. Vad är möjligt? En analys av rättsläget och det statliga regelverkets roll. C.
27. Kapitalavkastningen i bytesbalansen. Tre expertrapporter. Fi.
28. Konkurrensen i Sverige - en kartläggning av konkurrensförhållandena i 61 branscher. Del 1 och 2. C.
29. Periodiska hälsoundersökningar i vissa statliga, kommunala och landstingskommunala anställningar. C.
30. Särskolan -en primärkommunal skola. U.
31. Statens arkivdepåer. En utvecklingsplan till år 2000. U.
32. Naturvårdsverkets uppgifter och organisation. M.
33. Branden på Sally Albatross. Den 9-12 januari 1990. Fö.
34. HIV-smittade - ersättning för ideell skada. Ju.
35. Några frågor i anslutning till en arbetsgivarperiod inom sjukpenningförsäkringen. S.
36. Ny kunskap och förnyelse. C.
37. Räkna med miljön! Förslag till natur- och miljöräkenskaper. Fi.
38. Räkna med miljön! Förslag till natur- och miljöräkenskaper. Bilagedel. Fi.
39. Säkrare förare. K.
40. Marknadsanpassade service- och stabsfunktioner - ny organisation av stödet till myndigheter och regeringskansli. C.
41. Marknadsanpassade service- och stabsfunktioner - ny organisation av stödet till myndigheter och regeringskansli. Bilagedel. C.
42. Aborterade foster, m.m. S.
43. Den framtida länsbostadsnämnden. Bo.
44. Examination som kvalitetskontroll i högskolan. U.
45. Påföljdsfrågor. Frigivning från anstalt, m.m. Ju.
46. Handikapp, Välfärd, Rättvisa. S.
47. På väg - exempel på förändringsarbeten inom verksamheter för psykiskt störda. S.
48. Bistånd genom internationella organisationer. UD.
49. Bistånd genom internationella organisationer. Annex 1. Det multilaterala biståndets organisationer. UD.
50. Bistånd genom internationella organisationer. Annex 2. Sverige och u-länderna i FN - en återblick. UD.
51. Bistånd genom internationella organisationer. Annex 3. Särstudier. UD.
52. Alkoholbeskattningen. Fi.
53. Forskning och teknik för flyget. Fö.
54. Skola - skolbarnsomsorg - en helhet. U.
55. Sveriges nationalrapport till FNs konferens om miljö och utveckling - UNCED 1992. M.
56. Kompetensutveckling – en utmaning. A.
57. Arbetslöshetsförsäkringen – finansieringssystemet. A.
58. Ett nytt turistråd. I.
59. Konkurrens för ökad välfärd. Del 1. Konkurrens för ökad välfärd. Del 2. Konkurrens för ökad välfärd. Bilagor. C.
60. Olika men ändå lika. Om invandrarungdomar i det mångkulturella Sverige. C.
61. Statens bostadskreditnämnd - organisation och dimensionering. Bo.
62. Vissa särskilda frågor beträffande integritetsskyddet på ADB-området. Ju.

Statens offentliga utredningar 1991

Kronologisk förteckning

63. Tillsynen över hälso- och sjukvården. S.
64. Att förvalta kulturmiljöer. U.
65. Ett samordnat vuxenstudiestöd. U.
66. Hemslöjd i samverkan. I.
67. Samhall i går, i dag, i morgon. A.
68. Frikommunförsöket. Erfarenheter av försöksverksamheten med avsteg från statlig reglering m.m. C.
69. Frikommunförsöket. Erfarenheter av försöksverksamheten med avsteg från statlig reglering m.m. Särskild bilaga. C.
70. Ombudsman för barn och ungdom. S.
71. Teaterns kostnadsutveckling 1975-1990 med särskilda studier av Operan, Dramaten och Riksteatern. U.
72. En kreativ studiemiljö - högskolebiblioteket som pedagogisk resurs. U.
73. Vänersjöfarten. K.
74. Krediter för utveckling. UD.
75. Organiserad rasism. A.
76. Miljön och förpackningarna. M.
77. Miljön och förpackningarna. Livscykelanalyser för förpackningsmaterial - beräkning av miljöbelastning. Bilaga. M.
78. Krav på förändring – synpunkter från psykiskt störda och anhöriga. S.
79. Det framtida trafiksäkerhetsarbetet. K.
80. Kommunalt partistöd. C.
81. Fastighetsleasing. Ju.
82. Drivkrafter för produktivitet och välstånd. I.
83. FoU för industriell utveckling. Svensk kollektivforskning 1991. I.
84. Smuggling och tullbedrägeri. Fi.
85. Historiska arrenden – förslag till friköpslag. Ju.
86. Ny hyreslag. Bo.
87. Yrkesofficerarnas pensionsålder och åldersstruktur. Fö.
88. Stöd och samordning kring psykiskt störda – ett kunskapsunderlag. S.
89. Försäkringsrörelse i förändring 1. Fi.
90. Konkurrensneutral energibeskattning. Fi.
91. Forskning och utveckling för totalförsvaret. Kartläggning och probleminventering. Fö.
92. Rätt till bostad – om psykiskt stördas boende. S.
93. El från biobränslen. Det industriella utvecklingsarbetet. N.
94. ELSU 91. Förslag till omfattning, organisation och finansiering av det svenska elsäkerhetsarbetet. N.
95. Översyn av lagstiftningen på kärnenergiområdet. M.
96. Lantmäteriutbildningar i Luleå och Lund. Bo.
97. En väg till delaktighet och inflytande – tolk för döva, dövblinda, vuxendöva, hörselskadade och talskadade. S.
98. Kommunal ekononi i samhällsekonomisk balans – statsbidrag för ökat handlingsutrymme och nya samarbetsformer. Fi.
99. Statistiken inom livsmedelssektorn – förslag till förändringar. Jo.

Statens offentliga utredningar 1991

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Personregistrering inom arbetslivs-, forsknings- och massmedieområdena, m.m. [21]
HIV-smittade - ersättning för ideell skada. [34]
Påföljdsfrågor. Frigivning från anstalt, m.m. [45]
Vissa särskilda frågor beträffande integritetsskyddet på ADB-området. [62]
Fastighetsleasing. [81]
Historiska arrenden – förslag till friköpslag. [85]

Utrikesdepartementet

Statens roll vid främjande av export. [3]
Bistånd genom internationella organisationer. [48]
Bistånd genom internationella organisationer. Annex 1. Det multilaterala biståndets organisationer. [49]
Bistånd genom internationella organisationer. Annex 2. Sverige och u-länderna i FN - en återblick. [50]
Bistånd genom internationella organisationer. Annex 3. Särstudier. [51]
Krediter för utveckling. [74]

Försvarsdepartementet

Kapitalkostnader inom försvaret. Nya former för finansiell styrning. [20]
Branden på Sally Albatross. Den 9-12 januari 1990. [33]
Forskning och teknik för flyget. [53]
Yrkesofficerarnas pensionsålder och åldersstruktur. [87]
Forskning och utveckling för totalförsvaret. Kartläggning och probleminventering. [91]

Socialdepartementet

Utvärdering av SBU. Statens Beredning för Ut-värdering av medicinsk metodik. [6]
Lokala sjukförsäkringsregister [9]
Informationens roll som handlingsunderlag - styrning och ekonomi. [15].
Gemensamma regler - lagstiftning, klassifikationer och informationsteknologi. [16].
Forskning och utveckling - epidemiologi, kvalitetssäkring och Spris utvecklingsprojekt. [17].
Informationsstruktur för hälso- och sjukvården - en utvecklingsprocess. [18].
Några frågor i anslutning till en arbetsgivarperiod inom sjukpenningförsäkringen. [35]
Aborterade foster, m.m. [42]
Handikapp, Välfärd, Rättvisa. [46]
På väg - exempel på förändringsarbeten inom verksamheter för psykiskt störda. [47]
Tillsynen över hälso- och sjukvården. [63]
Ombudsman för barn och ungdom. [70]
Krav på förändring – synpunkter från psykiskt störda och anhöriga. [78]
Stöd och samordning kring psykiskt störda – ett kunskapsunderlag. [88]
Rätt till bostad – om psykiskt stördas boende. [92]
En väg till delaktighet och inflytande – tolk för döva, dövblinda, vuxendöva, hörselskadade och talskadade. [97]

Kommunikationsdepartementet

Den regionala bil- och körkortsadministrationen. [14]
Storstadens trafiksystem. Överenskommelser om trafik och miljö i Stockholms- Göteborgs- och Malmö-regionerna. [19]
Säkrare förare [39]
Vänersjöfarten [73]
Det framtida trafiksäkerhetsarbetet. [79]

Finansdepartementet

Finansiell tillsyn. [2]
Sportslig och ekonomisk utveckling inom trav- och galoppsporten. [7]
Beskattning av kraftföretag. [8]
Kapitalavkastningen i bytesbalansen. Tre expertrapporter. [27]
Räkna med miljön! Förslag till natur- och miljö-räkenskaper. [37]
Räkna med miljön! Förslag till natur- och miljö-räkenskaper. Bilagedel. [38]
Alkoholbeskattningen. [52]
Smuggling och tullbedrägeri. [84]
Försäkringsrörelse i förändring 1. [89]
Konkurrensneutral energibeskattning. [90]
Kommunal ekonomi i samhällsekonomisk balans – statsbidrag för ökat handlingsutrymme och nya samarbetsformer. [98]

Utbildningsdepartementet

Särskolan -en primärkommunal skola. [30]
Statens arkivdepåer. En utvecklingsplan till år 2000. [31]
Examination som kvalitetskontroll i högskolan. [44]
Skola - skolbarnsomsorg - en helhet. [54]
Att förvalta kulturmiljöer. [64]
Ett samordnat vuxenstudiestöd. [65]

Statens offentliga utredningar 1991

Systematisk förteckning

Teaterns kostnadsutveckling 1975-1990 med särskilda studier av Operan, Dramaten och Riksteatern. [71]
En kreativ studiemiljö - högskolebiblioteket som pedagogisk resurs. [72]

Jordbruksdepartementet

Statistiken inom livsmedelssektorn – förslag till förändringar. [99]

Arbetsmarknadsdepartementet

Flykting- och immigrationspolitiken. [1]
Spelreglerna på arbetsmarknaden. [13]
Kompetensutveckling – en utmaning. [56]
Arbetslöshetsförsäkringen – finansieringssystemet. [57]
Samhall i går, i dag, i morgon. [67]
Organiserad rasism. [75]

Bostadsdepartemntet

Ett nytt BFR - Byggforskningen på 90-talet. [23]
Den framtida länsbostadsnämnden. [43]
Statens bostadskreditnämnd - organisation och dimensionering. [61]
Ny hyreslag. [86]
Lantmäteriutbildningar i Luleå och Lund. [96]

Industridepartementet

Översyn av lagstiftningen om träfiberråvara. [22]
Ett nytt turistråd. [58]
Hemslöjd i samverkan [66]
Drivkrafter för produktivitet och välstånd. [82]
FoU för industriell utveckling. Svensk kollektivforskning 1991. [83]

Näringsdepartementet

El från biobränslen. Det industriella utvecklingsarbetet. [93]
ELSU 91. Förslag till omfattning, organisation och finansiering av det svenska elsäkerhetsarbetet. [94]

Civildepartementet

Affärstiderna. [10]
Affärstiderna. Bilagedel. [11]
Ungdom och makt.[12]
Visst går det an! Del 1, 2 och 3. [24]
Frikommunförsöket. Erfarenheter av försöken med en friare nämndorganisation. [25]
Kommunala entreprenader. Vad är möjligt? En analy av rättsläget och det statliga regelverkets roll. [26]
Konkurrensen i Sverige - en kartläggning av konkurrensförhållandena i 61 branscher. Del 1 och 2. [28]
Periodiska hälsoundersökningar i vissa statliga, kom munala och landstingskommunala anställningar. [29]
Ny kunskap och förnyelse. [36]
Marknadsanpassade service- och stabsfunktioner - ny organisation av stödet till myndigheter och regeringskansli. [40]
Marknadsanpassade service- och stabsfunktioner - ny organisation av stödet till myndigheter och regeringskansli. Bilagedel. [41]
Konkurrens för ökad välfärd. Del 1.
Konkurrens för ökad välfärd. Del 2.
Konkurrens för ökad välfärd. Bilagor. [59]
Olika men ändå lika. Om invandrarungdomar i det mångkulturella Sverige. [60]
Frikommunförsöket. Erfarenheter av försöksverksamheten med avsteg från statlig reglering m.m. [68]
Frikommunförsöket. Erfarenheter av försöksverksamheten med avsteg från statlig reglering m.m. Särskild bilaga. [69]
Kommunalt partistöd. [80]

Miljödepartementet

Miljölagstiftningen i framtiden. [4]
Miljölagstiftningen i framtiden. Bilagedel.
Sekretariatets kartläggning och analys. [5]
Naturvårdsverkets uppgifter och organisation. [32]
Sveriges nationalrapport till FNs konferens om miljö och utveckling - UNCED 1992. [55]
Miljön och förpackningarna. [76]
Miljön och förpackningarna. Livscykelanalyser för förpackningsmaterial - beräkning av miljöbelastning. Bilaga. [77]
Översyn av lagstiftningen på kärnenergiområdet.[95

KUNGL. BIBL.
1992-01-15
STOCKHOLM

ALLMÄNNA FÖRLAGET

BESTÄLLNINGAR: ALLMÄNNA FÖRLAGET, KUNDTJÄNST, 106 47 STOCKHOLM,
TEL: 08-739 96 30, FAX: 08-739 95 48.
INFORMATIONSBOKHANDELN, MALMTORGSGATAN 5 (VID BRUNKEBERGSTORG), STOCKHOLM.

ISSN 0375-250X